

EL CANVI DE VEÏNATGE CIVIL
PER RESIDÈNCIA: LA SUSPENSIÓ DEL TERMINI
DE DEU ANYS. VEÏNATGE CIVIL, PRINCIPI
D'UNITAT FAMILIAR I DETERMINACIÓ
DEL RÈGIM ECONÒMIC MATRIMONIAL
(COMENTARI DE LA SENTÈNCIA
DEL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA
DE CATALUNYA 1/2009, DE 12 DE GENER)

M. Esperança Ginebra Molins¹
Professora titular de dret civil
Universitat de Barcelona

1. INTRODUCCIÓ: ELS FETS I LES QÜESTIONS QUE PLANTEJA
LA SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA
DE CATALUNYA 1/2009, DE 12 DE GENER

La Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (STSJC) 1/2009, de 12 de gener,² resol els recursos de cassació i extraordinari per infracció processal interposats contra una sentència dictada en grau d'apel·lació per l'Audiència Provincial de Barcelona el dia 22 de novembre de 2007.³ En aquest treball em centraré en la solució del recurs de cassació, que és estimat pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC); no em detindré, en canvi, en el recurs extraordinari per infracció processal, en el qual la part recurrent al·lega la infracció de les normes reguladores de la sentència i, en concret, dels articles 20, 218 i 428 de la Llei d'enjudiciament civil (LEC), en relació amb la congruència de la sentència, i el qual és desestimat pel TSJC.

1. Aquest treball se circumscriu en l'activitat del Grup de Dret Civil Català 2009 SGR 221.

2. Ponent: E. Anglada Fors. Portal del TSJC:
<<http://www.poderjudicial.es/eversuite/GetRecords?Template=cgpi/tsj/principal.htm&com=09>>
[consulta: 15 juliol 2009]; *Westlaw*, RJ 2009\1458.

3. Ponent: J. L. Valdivieso Polaino, *Westlaw*, JUR 2008\29862.

Convé fixar, d'entrada, quins són els fets que són rellevants per a resoldre el recurs de cassació i que es consideren plenament acreditats.

El senyor A neix a Badalona l'any 1912. Amb cinc anys d'edat, l'any 1917, es trasllada a viure a Madrid amb els seus pares, on l'any 1918 neix el seu germà, el senyor B. El senyor A roman empadronat a Madrid del 1920 al 1940, ambdós inclosos, i hi estudia una carrera entre els anys 1935 i 1940, cosa que compatibilitza amb la prestació de serveis com a funcionari de carrera en un ministeri —plaça que ocupa des de l'any 1934 fins a l'any 1941. L'any 1941 és destinat a Barcelona, en un departament que depenia del mateix ministeri, on presta els seus serveis fins a la seva jubilació (que té lloc l'any 1982), i es trasllada a viure en aquesta ciutat. El senyor A va contraure matrimoni amb la seva primera esposa (senyora C) l'any 1942 a Madrid. Els consorts van fixar la seva residència habitual a Barcelona, on van conviure fins a la mort de l'esposa l'any 2002; d'aquest matrimoni van néixer cinc fills. Posteriorment, el 5 de setembre de 2002, el senyor A va contraure segones núpcies amb la demandada (senyora D), amb qui va tenir una filla (senyora E) que, segons la Sentència del TSJC (fonament jurídic [FJ] 3.2H), «actualment té 46 anys d'edat». El senyor A va residir a Barcelona fins a la seva mort, l'any 2005.

F, en nom propi i en representació del seu germà G —de qui era tutora—, fills ambdós del primer matrimoni d'A —amb C—, formularen una demanda de judici ordinari contra la segona esposa d'A, D. Els demandants pretenien que es declarés que el règim econòmic matrimonial d'A i la seva primera esposa, C, era el de «gananciales» i que, per tant, tots els béns adquirits per A durant el seu primer matrimoni ho foren a favor de la «sociedad de gananciales». El Jutjat de Primera Instància núm. [...] de Barcelona, en la seva Sentència de 18 d'octubre de 2006, estimà íntegrament la demanda interposada per F i G; declarà, per tant, que el règim econòmic que regia el matrimoni d'A i C era el de «gananciales» i que tots els béns adquirits per A durant aquest matrimoni ho foren a favor de la «sociedad de gananciales», en especial determinats béns, valors i ròssecs que constaven a nom d'A en el moment de la seva mort, un pis i certes quantitats obtingudes de la venda d'una finca.

La senyora D, que pretenia que el règim econòmic que regia el matrimoni entre A i C era el de separació de béns, interposà un recurs d'apel·lació contra la Sentència de Primera Instància. L'Audiència Provincial (AP) de Barcelona (Sentència de 22 de novembre de 2007) estimà en part el recurs d'apel·lació i revocà parcialment la Sentència de Primera Instància, sense desvirtuar, però, el pronunciament referent al fet que el règim econòmic matrimonial d'A i C era el de «sociales de gananciales».

D interposà dos recursos, un de cassació i un d'extraordinari per infracció pro-

cessal, contra la sentència dictada en grau d'apel·lació per l'Audiència Provincial de Barcelona. La Sala Civil i Penal del TSJC desestimà el recurs extraordinari per infracció processal i estimà, en canvi, el recurs de cassació i, en conseqüència, cassà la Sentència de l'Audiència, la qual, de la mateixa manera que la de Primera Instància, quedà sense valor i sense efecte. En el seu lloc, el TSJC acordà desestimar íntegrament la demanda promoguda pels germans F i G contra la senyora D, amb condemna expressa de la part demandant a pagar les costes de la primera instància i sense fer imposició de les costes del recurs de cassació a cap de les parts litigants.

El tema central que planteja el recurs de cassació resol't per la STSJC 1/2009, de 12 de gener, és, doncs, el de la determinació del règim econòmic del matrimoni contret l'any 1942 a Madrid pel senyor A i la seva primera esposa (la senyora C). Per a determinar-lo, ateses les dates i que no hi ha cap pacte de les persones interessades respecte a aquesta qüestió, resulta decisiu conèixer a quin dret estava subjecte el senyor A en el moment de contraure matrimoni, i és en això en el que es concentra l'argumentació del TSJC, com també, anteriorment, la de l'AP de Barcelona. En concret, es tracta de resoldre si en el moment de contraure matrimoni A estava subjecte al dret impròpiament anomenat *comú*,⁴ ja sigui per haver «guanyat veïnatge» «por la residencia de diez años en provincias o territorios de derecho común» sense haver manifestat la seva voluntat en contra (d'acord amb el que preveu l'art. 15 del Codi civil espanyol [CC] de 1889), ja sigui per haver-se propagat a ell el canvi de «condició» del seu pare (art. 15 CC 1889, penúltim paràgraf).

Partint d'això, estructuraré el meu comentari estudiant, en primer lloc, la qüestió de la determinació del règim econòmic matrimonial si no hi ha pacte en aquest sentit (epígraf II), i a continuació (epígrafs III i IV) em centraré en la determinació d'allò que en terminologia moderna anomenariem *veïnatge civil* d'A, cosa que farà que tractem, d'una banda, el criteri en el qual basa la seva argumentació la sentència comentada (el que avui anomenariem «canvi de veïnatge civil per deu anys de residència»⁵ i si pot afectar o no els menors d'edat) —epí-

4. Quant a l'expressió «derecho común», vegeu els paràgrafs 1r, 2n, 3r i antepenúltim de l'art. 15 CC 1889. Aquesta terminologia, la trobem encara actualment a l'art. 14.1, 2 i 3 CC. Cfr., en canvi, l'expressió «dret comú», en un altre sentit, de l'art. 111-4 CCCat. Sobre això, vegeu F. BADOSA COLL, «El caràcter de dret comú del Codi civil de Catalunya», *Revista Catalana de Dret Privat*, vol. 8 (2007), p. 19-46.

5. En la segona edició del CC 1889, residir deu anys en un determinat territori sense haver manifestat la voluntat en contra era una de les dues maneres de «guanyar veïnatge» a les «provincias o territorios de derecho común» o a les «provincias y territorios españoles de diferente legislación civil»; l'altra era residir dos anys en un determinat territori i manifestar la voluntat a favor de guanyar-hi veïnatge. Vegeu l'epígraf 4.1.

graf IV— i, de l'altra, la propagació o no als fills menors, del canvi de veïnatge civil dels pares —epígraf III.

2. LA DETERMINACIÓ DEL RÈGIM ECONÒMIC MATRIMONIAL A FALTA DE PACTE: LA TRANSCENDÈNCIA DEL VEÏNATGE CIVIL DEL MARIT EN LA SEGONA EDICIÓ DEL CODI CIVIL DE 1889 I EN LA REFORMA DEL TÍTOL PRELIMINAR DEL 1974. LA SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL 39/2002, DE 14 DE FEBRER

Tal com reconeix el TSJC (FJ 3.1), el fons de la problemàtica objecte d'aquest litigi se circumscriu a dilucidar quin és el règim econòmic matrimonial aplicable al matrimoni contret pel senyor A i la seva primera esposa (la senyora C) —progenitors dels actors— l'any 1942 a Madrid: el de «sociedad de gananciales», com afirmen els demandants i acullen les sentències de Primera Instància i apel·lació (basant-se en el fet que el senyor A, abans de contraure matrimoni, havia adquirit el veïnatge civil impròpiament anomenat *comú*), o bé el de separació de béns, com sosté la demandada, pel fet que el senyor A no havia adquirit encara el veïnatge civil anomenat *comú* quan va contraure matrimoni.

Partint del fet que els contraents no havien atorgat capítols matrimonials i que el matrimoni s'havia celebrat a Madrid, si ambdós contraents estaven subjectes a l'anomenat impròpiament *derecho común* calia concloure que el règim econòmic del matrimoni era el de «sociedad de gananciales» regulat en el Codi civil espanyol. En canvi, si no estaven subjectes al mateix dret, la qüestió de la llei aplicable al règim econòmic matrimonial s'havia de resoldre a través de les anomenades *normes de conflicte*, les quals, atesa la data de celebració del matrimoni i d'acord amb el que preveu l'article 14 CC 1889, calia anar a buscar, en principi, també per als anomenats *conflictes interregionals*, en els articles 9, 10 i 11 CC 1889. És aclaridor també, però, allò que establia la redacció originària de l'article 1325 CC 1889 quant a la determinació del règim econòmic matrimonial en cas de conflictes internacionals en els quals un dels contraents fos espanyol.⁶

6. Segons la redacció originària de l'art. 1325 CC 1889: «Si el casamiento se contrajere en país extranjero entre español y extranjera o extranjero y española, y nada declarasen o estipulasen los contratantes reativamente a sus bienes, se entenderá, cuando sea español el cónyuge varón, que se casa bajo el régimen de la sociedad de gananciales, y, cuando fuere española la esposa, que se casa bajo el régimen de derecho común en el país del varón; todo sin perjuicio de lo establecido en este Código respecto de los bienes inmuebles.»

En general, en cas de «conflicte», la qüestió s'havia de reconduir, d'entrada i segons la redacció de l'any 1889 dels articles 9 —al qual remetia l'art. 14 CC 1889—, 15 i 1325 CC, a la llei personal del marit en el moment de contraure el matrimoni.⁷ Segons l'article 9 CC 1889, les lleis relatives als drets i deures de família, o a l'estat, la condició i la capacitat de les persones, obligaven els qui estaven subjectes a una determinada legislació encara que residissin fora del territori d'aquesta; i l'article 15 CC, en la seva redacció del 1889, fixava a qui eren aplicables «[l]os derechos y deberes de familia, los relativos al estado, condición y capacidad legal de las personas, y los de sucesión testada e intestada declarados en este Código» i els reconeguts en les altres legislacions civils que —d'acord amb l'art. 12 (versió del 1889)— subsistien en altres províncies i territoris espanyols (vegeu el paràgraf final de l'art. 15 CC 1889), i establia que «en tot cas» la dona seguia la condició del marit (penúltim paràgraf art. 15 CC 1889). Era també força explícita en matèria de determinació del règim econòmic, ni que fos des de la perspectiva dels «conflictes internacionals», la redacció originària de l'article 1325 CC, que feia prevaler en tot cas, si no hi havia una estipulació expressa, el règim que resultava de la llei personal del marit.

De tot això, en resultava que, si no s'havien atorgat capítols matrimonials abans de celebrar el matrimoni i en el moment de contraure'l el marit havia adquirit l'anomenat *veïnatge civil «comú»* (tal com consideren les sentències de primera instància i d'apel·lació), el règim econòmic dels cònjuges hauria estat el de «sociedad de gananciales» del CC (art. 1315.II 1889),⁸ mentre que, en canvi, si conservava el veïnatge civil català —que es pressuposa que havia adquirit originàriament, en néixer, i que es considera que tenia quan es va traslladar a viure a Madrid— (segons el que considera el TSJC),⁹ llavors, d'acord

7. En aquest sentit, vegeu, per exemple, R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «Comentario a la STS de 11 de febrero de 2005». *Cuadernos Civitas de Jurisprudencia Civil* (CCJC), núm. 70 (gener-abril 2006), § 1867, p. 146.

8. Paràgraf reproduït després, essencialment, en l'art. 1315.II CC 1975 i en la versió actualment vigent (del 1981) de l'art. 1316 CC.

9. Segons el TSJC (FJ 3.4), «la qüestió jurídica plantejada en aquest litigi ha de resoldre's en el sentit que Don [...] [A] no va deixar mai de tenir el veïnatge civil català, que provenia del seu naixement a Catalunya, ja que des que va assolir la majoria d'edat —l'any 1933—, que és quan va poder regir legalment la seva persona, fins a l'any 1941, que va passar a residir novament en territori de dret català, no havia transcorregut el còmput de deu anys de residència a Madrid per adquirir el veïnatge de dret comú, tal com exigia l'esmentat penúltim paràgraf de l'art. 15 del CC, vigent aleshores —avui art. 14.5.2 CC—; sense poder obviar, ni ignorar, que a falta d'altres dades, tals preceptes —el 15 abans i ara el 14 del CC— estableixen i institueixen que, en cas de dubte, preval el veïnatge civil que correspongui al lloc de naixement. En conseqüència, el règim econòmic del matrimoni dels esposos [...] era, en el moment de contreure's —21 de febrer de 1942—, i sempre ha estat —en

amb el dret català, el règim econòmic d'A i C hauria estat, seguint el sistema romà, el de separació de béns.¹⁰ L'un o l'altre règims, segons la tesi de la

---

no haver atorgat capitulacions matrimonials—, el de separació de béns, propi i específic del dret civil de Catalunya.»

Quant al veïnatge civil originari d'A, cal tenir en compte, però, que, segons l'art. 15 CC 1889 —aplicable al cas—, el fet de néixer en un determinat territori només comportava la subjecció al CC i, a través de la regla de reciprocitat final del mateix art. 15 CC 1889, a la resta de drets territorials que «subsistien» (art. 12.II CC 1889) a l'Estat espanyol «si els pares durant la minoria d'edat dels fills, o els mateixos fills durant l'any següent a la seva majoria d'edat o emancipació, declaraven la seva voluntat de sotmetre's a aquell Dret» («Los derechos y deberes de familia, los relativos al estado, condición y capacidad legal de las personas, y los de sucesión testada o intestada declarados en este Código, son aplicables: 1º A las personas nacidas en provincias o territorios de derecho común de padres sujetos al derecho foral, si éstos durante la menor edad de los hijos, o los mismos dentro del año siguiente a su mayor edad o emancipación, declaren que es su voluntad someterse al Código civil [...] Las disposiciones de este artículo son de recíproca aplicación a las provincias y territorios españoles de diferente legislación civil»; el *ius soli*, per si sol, no comportava la subjecció a l'anomenat «derecho común» ni als altres drets civils que «subsistien» (art. 12.II CC 1889). Això contrasta amb el que preveu la primera redacció de l'art. 15 CC (1888) quant a la subjecció al dret castellà, ja que el primer dels criteris que enumerava aquest precepte era, simplement, el naixement «en provincias o territorios de derecho común» —*ius soli*— («Los derechos y deberes de familia, los relativos al estado, condición y capacidad legal de las personas, y los de sucesión testada o intestada declarados en este Código, son aplicables: 1º A las personas nacidas en provincias o territorios de derecho común»).

Posteriorment, la Llei del Registre Civil del 1957 (LRC), en el seu art. 68, va declarar aplicable al veïnatge la mateixa presumpció que establia per a la nacionalitat («Sin perjuicio de lo dispuesto en el título I, libro I, del Código Civil y en tanto no conste la extranjería de los padres, se presumen españoles los nacidos en territorio español de padres también nacidos en España. La misma presunción rige para la vecindad»).

Al marge d'això, actualment, l'art. 14.6 CC 1990 —com abans l'art. 14.5 CC 1974— estableix una regla d'«estat civil provisional» per al cas que hi hagi dubte a partir dels criteris d'atribució del veïnatge civil, segons la qual «[e]n caso de duda prevalecerá la vecindad civil que corresponda al lugar de nacimiento». Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català i l'aplicació del dret civil de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 2002, p. 464 i 488-489.

10. Règim que es combinava, si esqueïa, amb el sistema dotal. En definitiva, però, tal com reconeixien Virgili Sorribes i Pella i Forgas, el règim dotal pressuposava el dot, i aquest podia existir o no, de manera que, com que no estava previst un règim supletori o subsidiari al pactat, calia entendre que, a falta de pacte, els béns dels cònjuges restaven separats i, per tant, «el régimen legal es el de separación absoluta de bienes» (F. VIRGILI SORRIBES, «El régimen legal de separación de bienes en la Compilación del derecho civil especial de Cataluña», *Anuario de Derecho Civil* (ADC) (1962), p. 33, 34 i 46-47). Vegeu, també, J. PELLA I FORGAS, *Derecho civil de Cataluña*, 2a ed., vol. I, Barcelona, Vela, 1943, p. 214-215 i 221-223, i J. PELLA I FORGAS, *Derecho civil de Cataluña*, 2a ed., vol. IV, Barcelona, Vela, 1943, p. 130, esp. p. 143-144, 156, 164, 168 i 195. Quant al règim econòmic a falta de pacte en el dret català general abans que l'art. 7 de la Compilació de dret civil es-

qual es parteixi, no s'hauria vist afectat pel canvi de llei personal dels cònjuges.¹¹

En qualsevol cas, per tant, resulta decisiu conèixer a quin dret estava subjecte A en el moment de contraure matrimoni. En això ens centrarem en els epígrafs III i IV d'aquest treball.

pecial de Catalunya (CDCEC) (1960) —al qual seguiren els art. 7 de la Compilació de dret civil de Catalunya (CDCC) 1984, 7.2 CDCC 1993 i 10.2 CF— establís expressament que era el règim de separació de béns; vegeu, també, M. DURÁN Y BAS, *Memoria acerca de las instituciones del derecho civil de Cataluña*, Barcelona, Imprenta de la Casa de Caridad, 1883, p. 47-72, esp. p. 50-51 (ed. facs.: *Proyecto d'apèndix i materials precompilatoris del dret civil de Catalunya*, estudi introductorí a cura d'A. MIRAMBELL ABANCO i P. SALVADOR CODERCH, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1995, col·l. «Textos Jurídics Catalans», núm. 10, subcol·l. «Lleis i Costums», VI/2, p. 165-190, esp. p. 168-169); A. M. BORRELL Y SOLER, *El Còdic civil a Catalunya*, Barcelona, Fidel Giró, Impressor, 1904, p. 316, 320 i 323; A. CORBELLA, *Manual de derecho catalán*, Reus, Imp. de Viuda de Vidiella y Pablo Casals, 1906, p. 650-651; G. M. de BROCA MONTAGUT, *Historia del derecho de Cataluña, especialmente del civil, y exposición de las instituciones del derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la jurisprudencia*, Barcelona, Herederos de Juan Gili, Editores, 1918 (ed. facs.: Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1985, col·l. «Textos Jurídics Catalans», núm. 1, subcol·l. «Escriptors», I/1), p. 684-685 i 745-797; J. M. PLANAS Y CASALS, *Lecciones de derecho civil*, s. ll., s. n., s. a., p. 916-917 i 919-920; M. de LASALA LLANAS, *Sistema español de derecho civil internacional e interregional*, Madrid, Revista de Derecho Privado, 1933, p. 310; F. MASPONS Y ANGLASELL, *La llei de la família catalana*, Barcelona, Barcino, 1935, p. 16-21, 28-52 i 59-62; A. M. BORRELL Y SOLER, *Derecho civil vigente en Cataluña*, vol. IV, Barcelona, Bosch, Casa Editorial, 1944, p. 167 i 196-260; J. CAMPS I ARBOIX, *Modernitat del dret català*, Barcelona, Bosch, Casa Editorial, 1953, p. 62-64. Es refereixen també al règim anterior a la Compilació del 1960: F. de A. CONDOMINES VALLS i R. FAUS ESTEVE, *Derecho civil especial de Cataluña*, Barcelona, Librería Bosch, 1960, p. 48-49; J. LALINDE ABADÍA, «Capitulaciones y donaciones matrimoniales en el derecho catalán», *Revista Jurídica de Catalunya* (RJC) (1963), p. 990-994; J. LALINDE ABADÍA, *Capitulaciones y donaciones matrimoniales en el derecho catalán*, Barcelona, RJC, Cátedra Durán y Bas, 1965, p. 36-40; V. MAGARIÑOS BLANCO, «Algunos aspectos del régimen de separación de bienes en Cataluña», a *Estudios jurídicos sobre la mujer catalana*, Barcelona, Universidad de Barcelona, Publicaciones de la Cátedra de Derecho Civil Catalán «Durán y Bas», 1971, p. 18.

11. Malgrat que això no estigués especificat en el CC abans de la reforma del 1974, es partia ja d'aquesta idea. Vegeu, per exemple, la STS de 10 de desembre de 1952 (*Aranzadi*, RJ 1952\2433) i la STS de 6 d'octubre de 1986 (ponent: C. Serena Velloso, *Westlaw*, RJ 1986\5327) —que cita, en el mateix sentit, les sentències del TS de 27 de novembre de 1868, 27 d'octubre de 1900 i 13 de març de 1929. Sí que considerava expressament la circumstància del canvi de llei personal dels cònjuges, el *Dahir* d'1 de juny de 1914, «sobre la condició de los españoles y extranjeros en el protectorado español, de Marruecos», segons l'art. 13 del qual el canvi de nacionalitat de qualsevol dels esposos no influïa de cap manera en el règim dels béns. Sobre això, vegeu J. de D. TRÍAS Y GIRÓ, *Apuntes de derecho internacional privado*, Universidad de Barcelona, Facultad de Derecho, Barcelona, Librería de Penella y Bosch, s. a., p. 326-327; M. de LASALA LLANAS, *Sistema español de derecho civil internacional e interregional*, Madrid, Revista de Derecho Privado, 1933, p. 310-311; A. MIAJA DE LA MUELA, *Derecho internacional privado*, 10a ed., vol. II, Madrid, Atlas, 1987, p. 467-468.

Deixant un moment de banda el cas comentat —que calia resoldre d'acord amb la redacció originària del CC 1889—, quant a la transcendència del veïnatge civil del marit de cara a la determinació del règim econòmic matrimonial en cas de «conflictes interregionals», la reforma del 1974¹² del títol preliminar no modificà gaire les coses, ja que, a falta de pacte, el règim econòmic es determinava per la llei personal comuna dels cònjuges —i, a falta d'aquesta, per la llei personal del marit en el moment de la celebració del matrimoni—; a més, en matèria de veïnatge civil, la dona continuava seguint la condició del marit (art. 14.4 CC 1974).¹³ Així, d'acord amb l'article 9.3 CC 1974 —aplicable, *ex art.* 16.1 CC 1974, als conflictes que poguessin sorgir per la coexistència de diverses legislacions civils en el territori estatal (els anomenats *conflictes interregionals*)—,¹⁴ la llei per la qual es regien les «relaciones patrimoniales entre los cónyuges» («a falta o por insuficiencia de capitulaciones permitidas por la ley de cualquiera de ellos») es fixava per remissió a la llei que regia les relacions personals. Això significava haver de recórrer, d'acord amb l'article 9.2 CC 1974, a la llei personal comuna —determinada pel veïnatge civil, *ex art.* 16.1 CC 1974— i, a falta de llei personal comuna, a la llei personal del marit en el moment de la celebració, amb el benentès que, tal com resultava expressament

---

No fou fins a la reforma del títol preliminar del CC del 1974 (Decret 1836/1974, de 31 de maig) que es va especificar, en l'art. 9.3, final, CC —aplicable als «conflictos de leyes que puedan surgir por la coexistencia de distintas legislaciones civiles en el territorio nacional» *ex art.* 16.1.1 CC (redacció del 1974, que no ha variat en la versió del 1990)—, que el canvi de llei personal no alterava el règim econòmic matrimonial, llevat que així ho acordessin els cònjuges i no ho impedís la seva nova llei personal; el canvi de veïnatge civil tampoc no alterava per si sol el règim econòmic matrimonial.

En la redacció actualment vigent de l'art. 9.2 CC (1990), la qüestió queda resolta amb la fixació temporal dels criteris que, en cascada, han de ser tinguts en compte a l'hora de fixar la llei que regeix els efectes del matrimoni.

12. Decret 1836/1974, de 31 de maig, que es dictà en virtut de l'autorització al Govern que resultava de la Llei 3/1973, de 17 de març, «de bases para la modificación del título preliminar del Código civil».

13. Vegeu l'epígraf 3 d'aquest comentari.

14. L'art. 16 CC 1974 declara aplicables als conflictes que puguin sorgir per la coexistència de diverses legislacions civils en el territori estatal (els anomenats *conflictes interregionals*) les mateixes regles que regeixen les situacions o relacions amb elements d'estrangeria rellevants (els anomenats *conflictes internacionals*) —les normes del capítol IV del títol preliminar del CC (art. 8-12)—, si bé amb certes particularitats, entre les quals destaca que es considera llei personal la determinada pel veïnatge civil; a banda d'això, no resulta aplicable als «conflictes interregionals» el que disposen els apartats 1, 2 i 3 de l'art. 12 CC «sobre calificación, remisión y orden público». Des de la reforma del títol preliminar del 1974, l'art. 16 CC esmenta expressament, i per primera vegada en el Codi, el veïnatge civil com a criteri que determina la «llei personal» en els «conflictes de lleis» que puguin sorgir entre les diverses legislacions coexistents a Espanya (art. 16.1 CC).

de l'article 9.3 CC 1974 —combinat amb l'art. 16 CC 1974—, el canvi de llei personal no alterava el règim econòmic matrimonial, llevat que així ho acordessin els cònjuges i no ho impedís la seva llei personal. Això últim feia irrelevant, quant a la determinació del règim econòmic matrimonial, la mobilitat temporal de la primera connexió emprada en l'article 9.2 CC 1974 («*su última ley nacional común durante el matrimonio*»);¹⁵ el mer canvi de veïnatge civil no comportava el canvi de règim econòmic.

Malgrat que aquesta regulació del 1974 no es modificà fins l'any 1990, a partir de l'entrada en vigor de la Constitució espanyola (CE) del 1978 la majoria de la doctrina entengué que la preferència que l'article 9.2 CC 1974 establí a favor de la llei personal del marit significava una discriminació prohibida per la CE i que, per tant, aquell punt de connexió s'havia d'entendre derogat —com també la regla de propagació a l'esposa del veïnatge civil del marit que preveia l'art. 14.4 CC 1974.¹⁶ Així, per efecte de la inconstitucionalitat sobrevinguda, en principi no hauria calgut un pronunciament explícit del Tribunal Constitucional (TC), però atès que no era una qüestió absolutament pacífica¹⁷ i com a conseqüència d'una qüestió d'inconstitucionalitat plantejada pel Jutjat de Primera Instància núm. 1 de Reus,¹⁸

15. Quant a l'art. 9.2 CC 1974, cridava l'atenció que, mentre que el segon punt de connexió (la llei personal del marit) es fixava temporalment en el moment de la celebració del matrimoni («la ley nacional del marido al tiempo de la celebración»), respecte del primer s'al·ludia a l'«última» llei personal comuna durant el matrimoni.

16. Vegeu el que s'indica en l'apartat 3 d'aquest comentari quant a la propagació a l'esposa dels canvis de veïnatge civil del marit que preveia l'art. 14.4 CC 1974 a partir de l'entrada en vigor de la CE. Vegeu, també, la STS de 19 de setembre de 2009 (ponent: E. Roca Trías, *Westlaw*, RJ 2009\4445), i el comentari: de M.E. Ginebra Molins, «Principi d'unitat familiar i canvi de veïnatge civil per residència», *InDret*, núm. 3 (2010).

17. En alguns casos, encara que es tracti de matrimonis celebrats després de l'entrada en vigor de la CE, el TS havia determinat el règim econòmic matrimonial en funció de la llei personal del marit en el moment de contraure el matrimoni, d'acord amb l'art. 9.2 CC 1974, sense qüestionar ni tan sols la constitucionalitat del precepte (vegeu, en aquest sentit, la STS [Sala Civil] de 23 de març de 1992 [ponent: F. Morales Morales, *Westlaw*, RJ 1992\2224] —que tractava d'un matrimoni celebrat l'any 1983). Vegeu, també, la SAP de Saragossa de 17 de gener de 1995 (ponent: J. J. Solchaga Loitegui, *Westlaw*, AC 1995\64) —referent a un matrimoni contret l'any 1988—; la SAP de Tarragona [Secció 1a] de 12 de juliol de 2000 (ponent: M. D. Cerdà Miralles, *Westlaw*, JUR 2000\305876) —Sentència que, malgrat que es feia ressò de l'argumentació de la STS de 6 d'octubre de 1986 (ponent: C. Serena Velloso, *Westlaw*, RJ 1986\5327) en sentit contrari —vegeu el FJ 3r de la STS de 6 d'octubre de 1986—, determinà el règim econòmic d'acord amb la llei personal del marit en el cas d'un matrimoni celebrat l'any 1983 entre un home de veïnatge civil «común» i una dona que abans de contraure matrimoni tenia veïnatge civil català.

18. Interlocutòria d'11 d'abril de 1995. Es tractava d'un cas en què calia resoldre la liquidació del règim econòmic d'un matrimoni celebrat l'any 1984 a Tarragona entre un home de veïnatge civil «común» i una dona que abans de casar-se tenia veïnatge civil català.

el TC acabà declarant inconstitucional i derogat per la CE l'incís «por la ley personal del marido al tiempo de la celebración» de l'article 9.2 CC en la seva redeacció del 1974 (Sentència del Tribunal Constitucional [STC] 39/2002, de 14 de febrer).¹⁹

Aquest pronunciament —com, si es vol, directament la inconstitucionalitat sobrevinguda de l'incís en qüestió— afecta els matrimonis contrets entre l'entrada en vigor de la CE (arg. *ex* disposició derogatòria tercera CE) i la de la Llei 11/1990, de 15 de octubre, «sobre reforma del Código civil en aplicación del principio de no discriminación por razón de sexo» —exceptuant els processos ja conclusos i fermes (art. 40.1 de la Llei orgànica 2/1979, de 3 d'octubre, del Tribunal Constitucional [LOTIC])—, però, en principi,²⁰ no hauria d'afectar els contrets amb anterioritat.²¹

19. Ponent: G. Jiménez Sánchez, *Westlaw*, RTC 2002\39. Segons el TC, «[...] no cabe duda de que el art. 9.2 CC, al establecer la ley nacional del marido al tiempo de la celebración del matrimonio como punto de conexión, aun cuando sea residual, para la determinación de la ley aplicable, introduce una diferencia de trato entre el varón y la mujer pese a que ambos se encuentran, en relación al matrimonio, en la misma situación jurídica. El precepto cuestionado se opone, por tanto, no sólo al art. 14 CE, sino también al más específico art. 32 CE, que proclama que el hombre y la mujer tienen derecho a contraer matrimonio con plena igualdad jurídica, pues no existe ninguna justificación constitucionalmente aceptable para la preferencia por la normativa relacionada con el varón». Sobre aquesta Sentència, vegeu E. RODRÍGUEZ PINEAU, «La inconstitucionalidad del artículo 9.2 CC de 1974 (comentario a la STC 39/2002, de 14 de febrero)», *Revista Española de Derecho Internacional*, núm. 1 (2002), p. 243-254; A. LAMARCA MARQUÈS, «Règim econòmic dels matrimonis catalans celebrats entre el 29.12.1978 i el 6.11.1990: inconstitucionalitat de l'art. 9.2 CC en la redacció anterior a la Llei 11/1990, de 15 d'octubre. Comentari a la STC 39/2002 de 14.2.2002», *RJC*, núm. 3 (2002), p. 737-769.

20. En el cas dels matrimonis celebrats abans de l'entrada en vigor de la CE i que continuen produint efectes després, no creiem que convingui considerar que la fixació del règim econòmic s'havia de veure afectada pels principis constitucionals, per l'aplicabilitat immediata o la «retroactivitat» en grau mitjà de la CE (ni tan sols amb el límit del respecte dels drets adquirits per tercers). Sobre el grau de retroactivitat de la declaració d'inconstitucionalitat del TC, vegeu E. RODRÍGUEZ PINEAU, «Nota a la SAP de Balears de 10 de setembre de 2002», *Revista Española de Derecho Internacional*, núm. 1 (2003), p. 411-416, i E. RODRÍGUEZ PINEAU, «La inconstitucionalidad», p. 253-254. Vegeu, també, per exemple, en general, sobre l'aplicabilitat immediata o «retroactiva» de la CE (excloent la «retroactivitat en grau màxim»), la STS de 6 d'octubre de 1986 —en un cas en què calia determinar el règim econòmic d'un matrimoni celebrat l'any 1951 i que se separà l'any 1965 d'acord amb el veïnatge civil del marit— (ponent: C. Serena Velloso, *Westlaw*, RJ 1986\5327); la STS de 24 de gener de 1995 (ponent: T. Ortega Torres, *Westlaw*, RJ 1995\164); la STS de 7 de juliol de 2004 (ponent: I. Sierra Gil de la Cuesta, *Westlaw*, RJ 2004\5105); la STS de 31 de juliol de 2007 (ponent: X. O'Callaghan Muñoz, *Westlaw*, RJ 2007\6258); la STS de 14 de setembre de 2009 (ponent: E. Roca Trías, *Westlaw*, RJ 2009\4445), FJ 8è «los derechos fundamentales rigen en cualquiera situaciones originadas después de la entrada en vigor de la Constitución, aunque no cabe otorgarle una retroactividad en grado máximo, puesto que no pueden revisarse situaciones consolidadas antes de la en-

En qualsevol cas, la qüestió que deixa oberta el pronunciament del TC —almenys quant als matrimonis contrets després de l'entrada en vigor de la CE i abans de la de la Llei 11/1990— és quin punt de connexió calia entendre aplicable a falta d'una llei nacional comuna. Respecte d'això i tenint en compte el paper supletori de la noció de «residència habitual» (art. 9.10 CC) i la solució per la qual es decanta l'article 107 CC —que, tant en la seva redacció segons la Llei 30/1981, de 7 de juliol, com en l'actual, segons la Llei 11/2003, de 29 de setembre, dóna entrada, a falta de llei nacional comuna en el moment de presentar la demanda, a la llei de la residència habitual del matrimoni—,²² la doctrina s'ha manifestat a favor de la llei de la residència habitual comuna, la qual, pel que fa a la fixació del règim econòmic, s'ha d'entendre referida a l'inici de la vida matrimonial (arg. ex art. 9.3, *in fine*, del 1974),²³ aquest ha estat també un crite-

---

trada en vigor de la misma»; la STC 80/1982, de 20 de desembre (ponent: F. Tomás y Valiente, *Westlaw*, RTC 1982\80), i la STC 35/1987, de 18 de març (ponent: E. Díaz Eimil, *Westlaw*, RTC 1987\35). Vegeu, també, la SAP de Pontevedra de 15 de febrer de 2006 (ponent: F. J. Menéndez Estébanez, *Westlaw*, JUR 2006\99490).

21. Vegeu, per exemple, la SAP de les Illes Balears (Secció 4a) de 10 de setembre de 2002 (ponent: M. A. Artola Fernández, *Westlaw*, JUR 2002\272157) —que es referia, però, a un matrimoni celebrat abans de l'entrada en vigor de la CE, l'any 1966—; la SAP de Barcelona (Secció 1a) de 12 de desembre de 2002, FJ 1r (ponent: M. D. Portella Lluch, *Westlaw*, JUR 2003\57392); la SAP de Balears (Secció 3a) de 5 de juny de 2003, FJ 2n (ponent: G. Rosselló Llaneras, *Westlaw*, JUR 2003\274786); la SAP de Tarragona de 4 de juny de 2007 (Secció 1a), FJ 1r (ponent: J. L. Portugal Sainz, *Westlaw*, JUR 2007\337992); la SAP de Lleida de 17 de gener de 2008 (Secció 2a), FJ 2n, 3r i 4t (ponent: A. C. Sainz Pereda, *Westlaw*, JUR 2008\107040); la SAP de Barcelona (Secció 19a) d'1 de juliol de 2008, FJ 3r (ponent: M. J. Collado Nuño, *Westlaw*, JUR 2008\316178); la SAP de Barcelona (Secció 12a) de 10 de juliol de 2008, FJ 2n (ponent: P. Martín Villa, *Westlaw*, JUR 2008\315073), i la SAP de Saragossa (Secció 5a) de 9 de març de 2009, FJ 3r (ponent: J. Seoane Prado, *Westlaw*, JUR 2009\186838), la SAP de Barcelona de 30 de juny de 2009, FJ 7è (ponent: M. J. Pérez Torno, *Westlaw*, JUR 2009\418657), la SAP de Barcelona de 9 de desembre de 2009 (ponent: M. D. Viñas Mestre, *Westlaw*, JUR 2010\160179), la SAP de Barcelona de 21 de desembre de 2009, FJ 3r i 4t (ponent: P. Martín Villa, *Westlaw*, JUR 2010\84277), la SAP de les Illes Balears de 23 de juny de 2010, FJ 3r (ponent: M. A. Aguiló, Monjo, *Westlaw*, JUR 2010\289404) i la SAP de Barcelona de 21 d'octubre de 2010 (ponent: A. Ferrer Barriados, *Westlaw*, JUR 2010\383023). Vegeu també A. LAMARCA MARQUÈS, «Qui és català? La darre-ra jurisprudència sobre el veïnatge civil», *La Notaría*, núm. 5 (2001), p. 34; A. LAMARCA I MARQUÈS, «Veïnatge civil, determinació del règim econòmic matrimonial i llei aplicable a la successió. *Check-list* i criteris d'actuació professional», *RJC*, núm. 1 (2007), p. 15; E. de la IGLESIA PRADOS, «La incidencia de la vecindad civil en la determinación del régimen económico matrimonial. Comentario a la STS de 7 de junio de 2007 (RJ 2007, 3420)», *Revista de Derecho Patrimonial*, núm. 20 (2008), p. 280-281.

22. En concret, «ley de la residencia habitual del matrimonio» (redacció del 1981) i «ley de la residencia habitual común del matrimonio en dicho momento», segons la redacció del 2003.

23. Vegeu A. BORRÁS RODRÍGUEZ, «Comentario a los arts. 9.2 y 9.3 CC», a R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO (coord.), *Comentarios a las reformas del Código civil: Desde la Ley 21/1987, de*

ri emprat a la pràctica pels tribunals.²⁴ En cas que no existís residència habitual comuna, també s'ha apuntat, com a possible criteri subsidiari, en l'àmbit dels conflictes internacionals, el de la llei espanyola si els tribunals espanyols resulten competents, o, amb caràcter general, la llei del lloc de celebració.²⁵ També hi ha pronunciaments que integren el buit que ha deixat la STC 39/2002 amb els criteris previstos en l'article 9.2 CC tal com quedà redactat l'any 1990.²⁶ En qualsevol cas, res d'això pot afectar les situacions ja consumades o els processos ja conclusos que es decidiren conforme a l'incís declarat inconstitucional, els quals no podran ser revisats (art. 40.1 LOTC).²⁷

Finalment, la Llei 11/1990, de 15 de octubre, «sobre reforma del Código

---

11 de noviembre, a la Ley 30/1991, de 20 de diciembre, Madrid, Tecnos, 1993, p. 451-452; M. A. AMORES CONRADI, «Comentario al art. 9.2 y 3 CCE», a *Comentario del Código civil*, 2a ed., vol. 1, Madrid, Ministerio de Justicia, 1993, p. 81; M. A. AMORES CONRADI, «Comentario al art. 9 CCE, apartados 2 y 3», a M. ALBALADEJO i S. DÍAZ ALABART (dir.), *Comentarios al Código civil y compilaciones forales*, 2a ed., t. 1, vol. 2, Madrid, Editoriales de Derecho Reunidas, EDERSA, 1995, p. 198-200; M. E. ZABALO ESCUDERO, «Comentario al art. 16, apartados 1 y 3, CCE», a M. ALBALADEJO i S. DÍAZ ALABART (dir.), *Comentarios al Código civil y compilaciones forales*, p. 1305-1306; A. ORTIZ ARCE, «Comentario a los arts. 8 a 12 CCE», a *Comentarios al Código civil*, vol. 1, Barcelona, José María Bosch Editor, 2000, p. 284; J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, *Matrimonio y elección de ley: Estudio de derecho internacional privado*, Granada, Comares, 2000, p. 123; A. LAMARCA MARQUÈS, «Qui és català?», p. 40-41; A. LAMARCA MARQUÈS, «Règim econòmic dels matrimonis catalans», p. 743-744; M. C. BAYOD LÓPEZ, «Modificación de capítulos matrimoniales», *Cuadernos "Lacruz Berdejo"*, núm. 2 (2005) (text disponible a: <<http://derecho-aragones.net/cuadernos/document.php?id=239>> [consulta: 4 juliol 2005]); A. LAMARCA i MARQUÈS, «Veïnatge civil», p. 15-16 i 51.

24. Vegeu, per exemple, la SAP de Barcelona (Secció 12a) de 16 de desembre de 2003, FJ 1r (ponent: J. L. Valdivieso Polaino, *Westlaw*, JUR 2004\30138); la SAP de Barcelona (Secció 18a) de 26 d'abril de 2005, FJ 2n (ponent: M. B. Noblejas Negrillo, *Westlaw*, JUR 2005\122144); la SAP de Santa Cruz de Tenerife (Secció 4a) de 26 de setembre de 2005, FJ 3r (ponent: P. J. Moscoso Torres, *Westlaw*, JUR 2005\242546); la SAP de Lleida de 17 de gener de 2008 (Secció 2a), FJ 2n, 3r i 4t (ponent: A. C. Sainz Pereda, *Westlaw*, JUR 2008\107040), i la SAP de Barcelona de 17 d'abril de 2007 (Secció 18a), FJ 3r (ponent: M. D. Viñas Maestre, *Westlaw*, JUR 2007\271238), i la SAP de Barcelona de 30 de juny de 2009, FJ 7è (ponent: M. J. Pérez Torno, *Westlaw*, JUR 2009\418657). Vegeu, també, la STS de 6 d'octubre de 1986, FJ 2n (ponent: C. Serena Velloso, *Westlaw*, RJ 1986\5327), si bé en aquell cas, atès que es tractava d'un matrimoni contrret l'any 1951, el Tribunal va considerar que regia el règim econòmic que fixava la llei personal del marit.

25. Vegeu M. A. AMORES CONRADI, «Comentario al art. 9 CCE, apartados 2 y 3», p. 198-200.

26. Vegeu, per exemple, la SAP de Barcelona (Secció 12a) de 10 de juliol de 2008 (ponent: P. Martín Villa, *Westlaw*, JUR 2008\315073).

27. Vegeu E. RODRÍGUEZ PINEAU, «La inconstitucionalidad», p. 253; A. LAMARCA MARQUÈS, «Règim econòmic dels matrimonis catalans», p. 745. Vegeu, també, la SAP de Barcelona (Secció 12a) de 16 de desembre de 2003 (ponent: J. L. Valdivieso Polaino, *Westlaw*, JUR 2004\30138), FJ 1r; la SAP de Barcelona (Secció 18a) de 20 d'abril de 2005 (ponent: A. M. García Esquius, *Westlaw*, JUR 2005\126797).

civil en aplicació del principi de no discriminació por razón de sexo», ha suprimit definitivament la preferència per la llei personal del marit a l'hora de determinar la llei que regeix, en general, els efectes del matrimoni i, per tant, entre aquests, el règim econòmic matrimonial a falta de pacte.

Actualment, l'article 9.2 CC 1990 —aplicable als «conflictos de leyes que puedan surgir por la coexistencia de distintas legislaciones civiles en el territorio nacional», *ex art.* 16.1 CC— determina la llei aplicable, en general, als efectes del matrimoni —sense distingir si es tracta d'efectes personals o d'efectes patrimonials— basant-se en diferents punts de connexió ordenats en una relació de subsidiarietat, «en cascada»;²⁸ totes les connexions emprades es troben fixades temporalment a l'inici de la vida matrimonial («ley personal común [...] al tiempo de contraerlo», «ley personal o de la residencia habitual de cualquiera de ellos, elegida [...] antes de la celebración del matrimonio», «ley de la residencia habitual común inmediatamente posterior a la celebración» i «ley del lugar de celebración».²⁹ Aquesta «congelació temporal» dels punts de connexió³⁰ comporta, quant al règim econòmic matrimonial (com també respecte de la resta d'efectes del matrimoni), la seva immutabilitat, llevat que hi hagi un pacte modificatiu posterior en capítols matrimonials (art. 9.3 CC);³¹ el canvi de llei personal, doncs, no altera el règim econòmic del matrimoni.³²

Tornant al cas que resol la STSJC 1/2009, de 12 de gener, i tenint en comp-

28. Vegeu A. BORRÁS RODRÍGUEZ, «No discriminación por razón de sexo: derecho internacional privado español», *Anuario de Derecho Civil* (ADC), 1991, fasc. 1, p. 238; A. BORRÁS RODRÍGUEZ, «Comentario a los arts. 9.2 y 9.3 CCE», p. 450; M. A. AMORES CONRADI, «Comentario al art. 9.2 y 3 CCE», p. 81; J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, «Comentario a los arts. 9.1, 9.2 y 9.3 CCE», a M. PASQUAU LIAÑO (dir.), *Jurisprudencia civil comentada: Código civil*, tom 1, Granada, Comares, 2000, p. 134; M. P. DIAGO DIAGO, «Incidencia del matrimonio y de la filiación en la vecindad civil conforme a la legislación anterior», *Anuario de Derecho Internacional Privado*, 2001, p. 804; J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, *Matrimonio y elección de ley*, p. 126.

29. Vegeu A. BORRÁS RODRÍGUEZ, «No discriminación por razón de sexo», p. 239; M. A. AMORES CONRADI, «Comentario al art. 9.2 y 3 CCE», p. 81.

30. Vegeu J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, *Matrimonio y elección de ley*, p. 126.

31. En l'àmbit del CC, vegeu, també, els art. 1325, 1327 i 1331 CC; i, quant al dret català, els art. 17.2, 18.2 i 19 CF.

32. Vegeu la STS (Sala Civil) de 20 de març de 2000, FJ 4t (ponent: R. García Varela, *Westlaw*, RJ 2000\2020), i la SAP de Girona (Secció 2a) de 31 de gener de 2002, FJ 1r (ponent: J. Masfarré Coll, *Westlaw*, JUR 2002\99243). L'art. 9.3 CC derogat (redactat segons el Decret 1836/1974) afirmava expressament que «[e]l cambio de nacionalidad no alterará el régimen económico matrimonial [...]»; en aquell context, aquesta precisió resultava important, atès que la llei que regia, en general, les relacions patrimonials entre els cònjuges, quedava fixada, en darrer terme, per remissió a la llei que regia les relacions personals, i, respecte d'aquestes, el primer punt de connexió que emprava l'art. 9.2 CC 1974 era l'«última» llei personal comuna «durant» el matrimoni.

te les dates dels fets que es judiquen, per tal d'esbrinar quin era el règim econòmic matrimonial d'A i C convé escatir a quin dret estava subjecte A en el moment de contraure matrimoni i, en concret, si estava subjecte al dret impròpiament anomenat *comú* (ja sigui per haver seguit la «condició del seu pare» —art. 15 CC 1889, penúltim paràgraf—, ja sigui per haver «guanyat veïnatge» «[p]or la residencia de diez años en provincias o territorios de derecho común» sense haver manifestat la seva voluntat en contra —art. 15 CC 1889).

La diferent argumentació de les sentències d'apel·lació i de cassació porta a conclusions contraposades: règim de «sociedad de gananciales», en la línia del que ja havia decidit el Jutjat de Primera Instància, segons l'AP de Barcelona (que al·ludeix a la possible propagació del canvi de subjecció patern i, al marge d'això, per al cas que A hagués «guanyat veïnatge», no distingeix segons si l'interessat era menor o major d'edat per al còmput del termini de deu anys); o règim de separació de béns, segons el TSJC (que posa l'èmfasi en la impossibilitat de computar, en el termini de deu anys de residència per a «guanyar veïnatge», el temps durant el qual el subjecte era menor d'edat). Ens detindrem ara en les dues qüestions referents al canvi de subjecció dels menors d'edat que, segons les diverses instàncies, resulten decisives per a resoldre el cas en l'un o en l'altre sentit; en concret: la propagació o no, als fills menors, del canvi de subjecció que afecti directament els seus pares i, al marge d'això, si, quant al còmput del termini de deu anys de residència que determina el canvi directe de subjecció (llevat que hi hagi una manifestació en contra), té alguna transcendència que el subjecte sigui menor d'edat.

3. VEÏNATGE CIVIL I UNITAT FAMILIAR. LA PROPAGACIÓ AUTOMÀTICA ALS FILLS MENORS NO EMANCIPATS DEL CANVI DE VEÏNATGE CIVIL DELS PARES: ELS ARTICLES 15, PENÚLTIM PARÀGRAF, CC 1889 I 14.4 CC 1974 *VERSUS* L'ARTICLE 14.3.III CC 1990

El TSJC parteix del fet que, abans d'anar a viure a Madrid, el senyor A tenia «veïnatge civil català»³³ i després havia estat residint en aquesta ciutat —pràcticament de manera contínua, llevat d'alguns mesos en el curs de l'any 1934— des de l'any 1917 fins a mitjan any 1941; és a dir, durant gairebé vint-i-quatre anys. Ara bé, quan es traslladà a viure a Madrid amb els seus pares només tenia cinc anys d'edat, i en marxà als vint-i-nou acabats de fer. Partint d'això, el TSJC afirma, literalment: «[...] per tal com la majoria d'edat, aleshores, s'assolia a 21 anys d'edat

33. Vegeu la nota 9.

(art. 320 del Codi civil en la redacció vigent en la data), és evident que només va estar residint en el territori de dret comú, com a persona major d'edat, un període de temps de 8 anys com a màxim, és a dir, durant un termini temporal inferior al de 10 anys que es necessita per adquirir el veïnatge civil.» Segons el TSJC, «no es possible computar —com fa la resolució objecte de recurs— els anys que, des de 1917 fins a 1933, durant la seva minoria d'edat, i, per tant, sotmès a la pàtria potestat dels seus pares, Don [...] [A] va residir a Madrid» (FJ 3.3).³⁴

Respecte d'aquestes afirmacions del TSJC, cal fer, però, algunes precisions. D'una banda, a Espanya, la majoria d'edat no es rebaixà dels vint-i-tres anys —que fixava la redacció originària del CC 1889— als vint-i-un anys fins a la Llei de 13 de desembre de 1943 (cosa que passà a l'art. 320 CC, tal com quedà redactat per la Llei 31/1972, de 22 de juliol), i així es mantingué fins a l'any 1978 —any en què el Reial decret llei 33/1978, de 16 de novembre, rebaixà la majoria d'edat als divuit anys (tal com ho recollí després l'art. 12 CE i com passà a l'art. 315 CC, tal com quedà redactat per la Llei 11/1981, de 13 de maig). Pel que fa a Catalunya, durant la Segona República, la Generalitat havia establert la majoria d'edat als vint-i-un anys (art. 1 Llei de 8 de gener de 1934, de majoria i habilitació d'edat)³⁵ i, després, als divuit (Decret de 13 de novembre de 1936).³⁶ D'acord amb això i amb el que preveuen els articles 9 i 15 CC 1889, si havia adquirit el veïnatge civil anomenat *comú*, el senyor A hauria assolit la majoria d'edat als vint-i-tres anys d'edat, l'11 de maig de 1935; i si, en canvi, conservava el veïnatge civil català, l'hauria adquirit l'1 de gener de 1935 (data en què entrà en vigor la Llei catalana de majoria i habilitació d'edat, del 1934, que fixava la majoria d'edat als vint-i-un anys).

D'altra banda, certament, segons l'article 2 del Reial decret (RD) de 12 de juny de 1899, «para el cumplimiento del artículo 15 del Código civil» —llavors vigent i sovint oblidat—,³⁷ el termini de deu anys per a «guanyar veïnatge» a què

34. El TSJC (FJ 3.4) insisteix: «[...] la qüestió jurídica plantejada en aquest litigi ha de resoldre's en el sentit que Don [...] [A] no va deixar mai de tenir el veïnatge civil català, que provenia del seu naixement a Catalunya [vegeu la nota 9], ja que des que va assolir la majoria d'edat —l'any 1933—, que és quan va poder regir legalment la seva persona, fins a l'any 1941, que va passar a residir novament en territori de dret català, no havia transcorregut el còmput de deu anys de residència a Madrid per adquirir el veïnatge de dret comú, tal com exigia l'esmentat penúltim paràgraf de l'art. 15 del CC, vigent aleshores —avui art. 14.5.2n CC— [...] En conseqüència, el règim econòmic del matrimoni dels esposos [...] era, en el moment de contreure's —l'any 1942—, i sempre ha estat —en no haver atorgat capitulacions matrimonials—, el de separació de béns, propi i específic del dret civil de Catalunya.»

35. *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 11 (11 gener 1934), p. 158.

36. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 320 (15 novembre 1936), p. 626.

37. *Boletín jurídico-administrativo. Apéndices al Diccionario de la Administración Española*, M. MARTÍNEZ ALCUBILLA i Á. MARTÍNEZ ALCUBILLA, *Apéndice de 1899*, Madrid, 1899, p. 207-208;

es referia l'article 15 CC 1889 començava a comptar-se, per als menors d'edat no emancipats legalment (art. 2.2a RD de 1899), des del dia en què complissin la majoria d'edat, segons la legislació a què estiguessin sotmesos quan morissin els seus pares (sobre això, vegeu l'epígraf 4.2.2 d'aquest treball); cal tenir present, però, que, al marge d'això, mentre vivien els seus pares i tal com establia categòricament l'article 15 CC 1889 —penúltim paràgraf— els fills no emancipats seguien la condició del seu pare i, si aquest faltava, la de la seva mare. Així doncs, efectivament, quan A i C contrauen matrimoni, ell encara no tenia deu anys de residència a Madrid, comptats des de la majoria d'edat; la qüestió és, però, si, malgrat i al marge d'això, no havia adquirit ja el veïnatge civil anomenat *comú*, per propagació del canvi de subjecció del seu pare (o, si aquest hagués faltat, de la seva mare). Respecte d'això, en el cas concret que es judica ens falten dades (només sabem que, el 1917, A, als cinc anys d'edat, es va traslladar «amb els seus pares» a viure a Madrid, on l'any 1918 va néixer el seu germà, B); ara bé, si el pare d'A (i, si aquest faltava, la seva mare) va continuar vivint a Madrid fins l'any 1927 i, abans d'esgotar-se els deu anys, no va manifestar la seva voluntat en contra d'adquirir el veïnatge civil anomenat *comú*, el pare hauria «guanyat veïnatge» en el «territorio de derecho común» (art. 15.3.II CC 1889) i aquest canvi s'hauria propagat a A, automàticament i instantàniament (art. 15, penúltim paràgraf, CC 1889), sense que tingués sentit llavors plantejar-se ni tan sols el tema del còmput o no del termini durant la minoria d'edat d'A per tal d'esbrinar si aquest, autònomament, havia «guanyat veïnatge».

Aquesta és una situació que és molt possible que es produís i que el TSJC no considera, però que sí que havia pres en consideració l'Audiència en la sentència objecte de recurs en cassació (Sentència de l'Audiència Provincial [SAP] de Barcelona de 22 de novembre de 2007),³⁸ tot i que reconeixia que fins a aquell moment no s'hi havia prestat atenció en el procés. Segons l'Audiència (FJ 2n), «[n]o se ha prestado especial atención en el proceso a la residencia de los padres de D. [...], pese a que el artículo 15, párrafo penúltimo, del Código civil, según su redacción inicial, a la sazón vigente, disponía que los hijos no emancipados siguiesen la condición de su padre en cuanto a la vecindad civil. Sin embargo, puede afirmarse sin temor a error que los progenitores de [A] se trasladaron

M. LOZANO SERRALTA (comp.), *Legislación del Registro Civil*, Madrid, Ministerio de Justicia, Sección de Publicaciones, 1952, p. 377-378. Vegeu, també, L. MOUTÓN Y OCAMPO, *Diccionario del derecho civil foral copilado y consuetudinario*, vol. III, Madrid, Imprenta de P. Apalategui, 1906, p. 568 —veu *vecindad*—; G. M. de BROCA MONTAGUT, *Historia del derecho de Cataluña*, p. 561, nota 15 —ve de la p. 560— (ed. facs.: 1985).

38. Ponent: J. L. Valdivieso Polaino, *Westlaw*, JUR 2008\29862.

también a Madrid, lo que fue confirmado por la declaración de [B], que refirió haber nacido en dicha ciudad en 1918. Por otro lado, [A] se trasladó, o fue trasladado, a la repetida ciudad cuando aún tenía sólo 5 años, de lo que se desprende que fue con sus padres (se presume que vivía con sus padres, según se dice en la página 5 del recurso), a falta de toda alegación de que mientras era un niño permaneciese viviendo con otras personas o interno en algún colegio o establecimiento. Por tanto, la sala comparte completamente la conclusión del juez de primera instancia respecto a la adquisición por [A] de la vecindad civil común antes de su matrimonio con persona también de la misma vecindad. De ahí que su régimen matrimonial fuese el de gananciales, conforme a lo dispuesto en aquel entonces por el artículo 15 del Código civil».

Efectivament, d'acord amb la segona edició del CC 1889 —més concretament, segons l'art. 15 CC 1889—, «en tot cas»³⁹ la dona seguia la condició del marit i els fills no emancipats, la del seu pare i, si aquest mancava, la de la seva mare («En todo caso [...]» —art. 15 CC 1889, penúltim paràgraf—):⁴⁰ regia el principi d'unitat familiar.

39. Això contrasta, en principi, amb el que es despenia de la redacció de l'art. 15 CC en la primera edició del CC (1888). El text del 1888 fixava tres regles per a ser considerat «castellà» (vegeu la nota 53): 1) el naixement en províncies amb el dret comú (*ius soli*); 2) la filiació de pare o mare nascuts en províncies amb el dret comú (*ius sanguinis*); 3) el fet de «guanyar veïnatge» en territoris «sujetos al derecho común». La diferència principal entre els dos primers criteris i el tercer era que, mentre que els primers estaven vinculats al fet del naixement i implicaven la submissió originària al Codi, el fet de «guanyar veïnatge», en canvi, era un criteri derivatiu de submissió al Codi, que operava després i independentment del naixement i que es propagava a la dona i als fills (art. 15 *in fine* 1888); només quan el marit o el pare «guanyava veïnatge» en el territori «de derecho común» («En este caso [...]»), la dona seguia la condició del marit, i els fills la del seu pare.

Convé destacar que l'art. 15 de la primera edició del CC (1888) definia qui era considerat «castellà» prescindint totalment dels drets anomenats *forales* —la qual cosa no deixava de ser lògica, ja que el dret castellà era l'únic que es pretenia codificar i, per tant, l'únic que quedava derogat (art. 1976 de la primera edició del CC) [vegeu M. de BOFARULL, *El Código civil español según la edición oficial anotado y concordado*, Madrid, Imprenta de Antonio Pérez Dubrull, 1888, p. 613]— i ho feia indirectament, descrivint l'àmbit de submissió de la persona al seu dret propi («esfera jurídica personal»). Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 331 i 337-342.

40. Alonso Martínez destacava que la segona versió de l'art. 15 CC del 1889 deia «[e]n todo caso», i no «[e]n este caso», com el «proyecto primitivo». Segons aquest autor, «[l]os diputados y senadores de las provincias forales pidieron que se dijera «en todo caso», y bajo cierto punto de vista tenían razón, puesto que en el título preliminar, aplicable a todo el Reino, no se establecía el principio general de que la mujer sigue la condición del marido y el hijo la del padre. Menester era establecerle; pero hubiera sido mejor hacerlo en artículo aparte y con anterioridad al 15» (M. ALONSO MARTÍNEZ, «Fundamento de la doctrina de algunos preceptos del Código civil español», RGLJ, vol. XXXIII [1899], p. 457-461 [reprod. a C. ROGEL i C. VATTIER (coord.), *Manuel Alonso Martínez: Vida y obra*, Madrid, Tecnos i Caja de Ahorros Municipal de Burgos, 1991, p. 1331]).

La propagació de la «condició» del pare (i, si aquest faltava, la de la mare) —com a manifestació del principi d'unitat familiar que regia llavors en aquesta

La STSJC de 23 de setembre de 1999 (ponent: L. Puig Ferriol, RJC (2000), p. 44-49; *Westlaw*, RJ 2000\8037), FJ 6è, afirma: «Si ens atenim, com per altra part és obligat, a la normativa vigent en aquells anys, ens trobem que l'art. 15 del Codi Civil establí que “en todo caso, la mujer seguirá la condición del marido [...]”. L'expressió “en todo caso”, és prou explícita i contundent, i a més a més té un sentit molt clar si es relaciona amb el preàmbul de la Llei de 15 de juliol de 1954, que va modificar els preceptes del Codi civil en matèria de nacionalitat, on es llegeix que: “Se mantiene el principio de la unidad de la familia como el más identificado con la tradición y los sentimientos de la Nación española y con el conjunto de nuestro sistema jurídico.” Per tant, i dins aquest context legislatiu i polític, si el marit va adquirir el veïnatge civil de dret comú l'any 1953, l'esposa “en todo caso” havia d'adquirir per raó de dependència familiar el veïnatge civil del seu marit, encara que l'esposa no complís, posem per cas, els requisits per adquirir el veïnatge civil de dret comú en base al factor de la residència fixa i continuada a Madrid per tenir un doble domicili [...] Ja que aquest no podia impedir l'aplicació prevalent del principi d'unitat familiar [...]» En el cas d'aquesta Sentència, la part que interposa el recurs de cassació al·lega que la causant havia perdut el veïnatge civil català perquè durant la dècada dels cinquanta el seu marit havia adquirit el veïnatge civil anomenat *común* (tot i que ho fonamenta en preceptes que no eren vigents als anys quaranta i cinquanta, ja que al·ludeix a l'art. 14.4 del 1974, en comptes de l'art. 15 del 1889, d'acord amb el qual resol el TSJC). Vegeu, també, entre d'altres, les resolucions de la Direcció General de Registres i del Notariat (RDGRN) de 5 d'octubre de 1906 (ADGRN (1906), p. 421-425), 17 de desembre de 1925 (ADGRN (1925), p. 179-193), 12 de novembre de 1935 (ADGRN (1935), p. 571-572) i 24 de gener de 2005, FJ 7è (*Westlaw*, RJ 2005\1955); les sentències del TS d'11 d'octubre de 1960 (*Aranzadi*, RJ 1960\3083), 6 d'octubre de 1986, FJ 2n, 3r i 4t (*Westlaw*, RJ 1986\5327), 28 de gener de 2000, FJ 3r i 4t (*Westlaw*, RJ 2000\245), 11 de febrer de 2005 (ponent: A. Romero Lorenzo, *Westlaw*, RJ 2005\1407) i 7 de juny de 2007 (ponent: X. O'Callaghan Muñoz, *Westlaw*, RJ 2007\3420), les sentències de l'AP de Barcelona de 31 de gener de 1991 (RJC (1991), p. 1215-1218) —que tracta d'un matrimoni contret l'1 de maig de 1960—, 21 d'octubre de 1998, FJ 3r (*Westlaw*, AC 1998\8952) —que es refereix a un matrimoni contret el 18 de febrer de 1973 i, per tant, mentre encara era vigent l'art. 15 CC 1889—, 25 d'octubre de 2002, FJ 4t (*Westlaw*, JUR 2003\105389), 16 de desembre de 2003 (ponent: J. L. Valdivieso Polaino, *Westlaw*, JUR 2004\30138), 5 de juliol de 2005, FJ 2n (*Westlaw*, AC 2006\1338), 24 de març de 2009 (ponent: A. Vgo Morancho, *Westlaw*, AC 2009\1383), 20 maig de 2009 (ponent: A. Vigo Morancho, *Westlaw*, JUR 2009\409528) i 21 de desembre de 2009 (ponent: P. Martín Villa, *Westlaw*, JUR 2010\84277); la SAP de Girona de 4 de novembre de 1998, FJ 2n (*Westlaw*, AC 1998\2258); la SAP de Tarragona de 20 d'abril de 1999 (*Actualidad Civil* (2000), núm. 13, @ 274, p. 578-580) —que es refereix a un matrimoni contret l'any 1973—; la SAP de les Illes Balears de 5 de juny de 2003, FJ 2n (*Westlaw*, JUR 2003\274786); la SAP de Castelló de 6 d'octubre de 2001 (*Westlaw*, JUR 2002\14619) i la SAP de Saragossa de 9 de març de 2009 (ponent: J. Seoane Prado, *Westlaw*, JUR 2009\186838).

La STS de 14 de setembre de 2009 (ponent: E. Roca Trías, *Westlaw*, RJ 2009\4445) reconeix que l'any 1968 la senyora [...] va adquirir el veïnatge civil navarrès per propagació del canvi de veïnatge civil del marit —qui era originàriament català i, després d'haver residit més de dos anys a Navarra, va adquirir veïnatge civil navarrès mitjançant una declaració de voluntat feta l'any 1968 davant de l'encarregat del Registre Civil de Pamplona— («D.^a [...] había adquirido la vecindad civil navarra como consecuencia de haberla adquirido su marido y, por tanto, en aplicación de lo dispuesto en el art. 15.5 CC,

matèria— es referia als menors «fills de família» i operava automàticament;⁴¹ era un efecte de la pàtria potestat sobre els fills menors. No afectava, en canvi, els menors subjectes a tutela ni els incapacitats. D'acord amb el principi d'unitat familiar, també l'esposa seguia la condició del marit. Així, quant al veïnatge civil, la unitat familiar era un efecte automàtic de les potestats del pare —i, subsidiàriament, de la mare— i marit⁴² (la pàtria potestat sobre el fill i la potestat marital sobre la dona casada).

La reforma del títol preliminar del CC 1974 continuà partint, quant al veïnatge civil, del principi d'unitat familiar: els fills no emancipats seguien la condició del seu pare i, si aquest faltava, la de la seva mare; i les dones seguien la condició del marit (art. 14.4 CC 1974). De fet, això no es modificà expressament fins a la Llei 11/1990, de 15 d'octubre, «sobre reforma del Código civil en aplicació del principi de no discriminación por razón de sexo», si bé, quant a la situació de la dona casada, bona part de la doctrina havia denunciat que, des de l'entrada en vigor de la CE, allò que resultava de l'article 14.4 CC 1974 era contrari a la CE.⁴³ Respecte d'això, recentment, la Sentència del Tri-

---

sustituido en la reforma de 1974, por el art. 14.4 CC» —FJ 5è, lletra C). Això no treu que, posteriorment, la senyora [...] hagués tornat a canviar de veïnatge civil i adquirís el català pel fet d'haver residit més de deu anys a Barcelona una vegada havia deixat ja de regir el principi d'unitat familiar. Segons aquesta STS, a partir de l'entrada en vigor de la CE la propagació del veïnatge civil del marit a l'esposa que preveia l'art. 14.4 CC 1974 havia quedat derogada per inconstitucionalitat sobrevinguda (FJ 5è).

41. Vegeu, per exemple, la RDGRN de 5 de gener de 1999, FJ 3r (*Westlaw*, RJ 1999\10168).

42. El «cabeza de familia», ex art. 1910 CC i, també, art. 1564 CC.

43. Sobre la possible inconstitucionalitat de la regla de l'art. 14.4 CC 1974 segons la qual la dona seguia la condició del marit, vegeu, per exemple: M. FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, «Nota conjunta a la Sentencia del Juzgado de Primera Instancia núm. 2 de Telde de 30-mayo-1980, a la RDGRN de 7-diciembre-1981 y a la RDGRN de 14-diciembre-1981», *Revista Española de Derecho Internacional*, 1982, p. 525; A. MARÍN LÓPEZ, «Nota a la Sentencia de la AP Granada de 4-diciembre-1989», *Revista Española de Derecho Internacional*, 1990-2, p. 621; A. BORRÁS RODRÍGUEZ, «No discriminación por razón de sexo», p. 234; M. A. AMORES CONRADI, «Comentario al art. 9.2 y 3 CCE», p. 80 i 83; A. BORRÁS RODRÍGUEZ, «Comentario a los arts. 9.2 y 9.3 CCE», p. 447-448; M. A. AMORES CONRADI, «Comentario al art. 9 CCE, apartados 2 y 3», p. 198; M. E. ZABALO ESCUDERO, «Comentario al art. 16, apartados 1 y 3, CCE», p. 1303; M. P. DIAGO DIAGO, *Pactos o capitulaciones matrimoniales en derecho internacional privado*, Saragossa, El Justicia de Aragón, 1999, p. 215-216; J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, *Matrimonio y elección de ley*, p. 123; A. LAMARCA MARQUÈS, «Qui és català?», p. 40; C. BAYOD LÓPEZ, «Modificación de capítulos matrimoniales». Vegeu, també, per exemple: la STS de 6 d'octubre de 1986 (ponent: C. Serena Velloso, *Westlaw*, RJ 1986\5327); la RDGRN de 27 d'octubre de 1986 (ADGRN (1986), p. 899-903); la SAP de Las Palmas de 2 de febrer de 1993 (REDI (1994), p. 354-358); la SAP de Màlaga de 7 de febrer de 1994 (REDI (1995), p. 232-233, comentari d'A. Pérez Voitúriez); la SAP de Barcelona de 21 d'octubre de 1998 (ponent: M. Subirás Roca, *Westlaw*, AC 1998\8952); la RDGRN de 7 d'octubre de 1999 (*Westlaw*, RJ 1999\10142),

bunal Suprem (STS) de 14 de setembre de 2009⁴⁴ (FJ 5è, lletres A, B, C i D, i 6è) ha declarat que «la norma contenida en el Art. 14.4 CC quedó derogada por la inconstitucionalidad sobrevenida en el momento de la entrada en vigor de la Constitución en 1978». Per al Tribunal Suprem (TS), «[n]o cabe duda [...] de la inconstitucionalidad sobrevenida de la norma contenida en el art. 14.4 CC, por ser contraria al principio de igualdad entre los cónyuges consagrado en los Arts. 14 y 32.1 CE [...]»; d'acord amb això, afegeix: «La constatación de que el Art. 14.4 CC había quedado derogado en virtud del párrafo 3 de la disposición derogatoria de la Constitución implica que dicha norma había dejado de aplicarse y que a partir de la entrada en vigor de la Constitución nada impedía a D.^a [...] adquirir por si misma la vecindad civil del lugar de su efectiva

la SAP de Castelló (Secció 3a) de 6 d'octubre de 2001, FJ 3r (ponent: M. Ibáñez Solaz, *Westlaw*, JUR 2002\14619); la SAP de Barcelona (Secció 16a) de 20 de novembre de 2001 (ponent: J. L. Valdivieso Polaino, *Westlaw*, JUR 2002\21531); la SAP de Balears (Secció 3a) de 5 de juny de 2003, FJ 2n (ponent: G. Roselló Llaneras, *Westlaw*, JUR 2003\274786), la SAP de Barcelona (Secció 18a) de 20 d'abril de 2005 (ponent: A. M. García Esquius, *Westlaw*, JUR 2003\126797), la SAP de Saragossa de 9 de març de 2009 (ponent: J. Seoane Prado, *Westlaw*, JUR 2009\186838) i la SAP de Barcelona de 21 de desembre de 2009 (ponent: P. Martín Villa, *Westlaw*, JUR 2010\84277), entre d'altres. En la STSJC de 23 de setembre de 1999, FJ 6è (ponent: L. Puig Ferriol, RJC (2000), p. 44-49, i *Westlaw*, RJ 2000\8037), es planteja la possible inconstitucionalitat de la regla continguda en el mateix sentit en l'art. 15 CC 1889 —qüestió que, òbviament, el TSJC resol negativament.

El mateix any 1978, el Grup Parlamentari de Minoria Catalana presentà una proposició de llei per a modificar els efectes del matrimoni sobre el veïnatge civil de la dona. Vegeu *Boletín Oficial de las Cortes Generales. Congreso de los Diputados*, primera legislatura, sèrie B, núm. 174 (8 juny 1978), p. 2299-2303; A. L. CALVO CARAVACA, «Efectos del matrimonio sobre la vecindad civil de la mujer (algunas consideraciones sobre una reciente proposición de ley)», *Revista Española de Derecho Internacional* (REDI), núm. 1-3 (1980), p. 160-169; R. DURÁN RIVACOBIA, *La vecindad civil en la reforma del Código por la Ley de 15 de octubre de 1990*, Madrid, UNED, Facultad de Derecho, 1990, p. 10-11 i 61; R. DURÁN RIVACOBIA, *El nuevo régimen de la vecindad civil y los conflictos interregionales*, Madrid, Dykinson, 1992, p. 19 i 161-162; J. A. SERRANO GARCÍA, «Vecindad civil, ley aplicable a los efectos del matrimonio y viudedad aragonesa en la reciente reforma del Código civil. Su posible inconstitucionalidad», a *Estudios de derecho civil en homenaje al profesor Dr. José Luis Lacruz Berdejo*, vol. I, Barcelona, José María Bosch Editor, SA, 1992, p. 764-765; R. DURÁN RIVACOBIA, *Derecho interregional*, Madrid, Dykinson, 1996, p. 41-43.

Quant a la nacionalitat, des de la Llei 14/1975, de 2 de maig, «sobre reforma de determinados artículos del Código civil y del Código de comercio sobre la situación jurídica de la mujer casada y los derechos y deberes de los cónyuges», el matrimoni per si sol no modifica la nacionalitat dels cònjuges. Sobre això, vegeu l'apartat II del preàmbul de la Llei 14/1975, de 2 de maig, així com la disposició transitòria (DT) de la mateixa Llei; vegeu, també, la DT 2a i la disposició derogatòria (DD) de la Llei 29/1995, de 2 de novembre, «por la que se modifica el Código civil en materia de recuperación de la nacionalidad».

44. Ponent: E. Roca Trías, *Westlaw*, RJ 2009\4445. Vegeu-ne el comentari: M. E. GINEBRA MOLINS, «Principi d'unitat familiar i canvi de veïnatge civil per residència», *InDret*, núm. 3 (2010).

residencia que, como consta probado, fue siempre Cataluña.»⁴⁵ Segons el TS (FJ 6è), en qualsevol cas, la derogació de la norma continguda en l'article 14.4 CC 1974 quant a la propagació del veïnatge civil del marit a l'esposa no va produir efectes retroactius «a situaciones ya consolidadas con anterioridad a su entrada en vigor».⁴⁶

Finalment, des de la Llei 11/1990, de 15 d'octubre, el canvi de veïnatge civil dels pares no altera el veïnatge civil dels fills (art. 14.3.III CC vigent), i s'estableix expressament, en l'article 14.4 CC, que el matrimoni, per si sol, no altera el veïnatge civil dels cònjuges.

Pel que fa als cònjuges, l'article 14.4 CC estableix que qualsevol dels dos pot optar —«en todo momento»— pel veïnatge civil de l'altre —sempre que no estiguin separats legalment ni de fet—; així, de l'efecte automàtic del matrimoni respecte del veïnatge civil de l'esposa s'ha passat a un dret de formació bilateral («[...] cualquiera de los cónyuges no separados, ya sea legalmente o de hecho [...]») i indefinit («[...] en todo momento [...]»)⁴⁷.

I, pel que fa a l'efecte de la pàtria potestat quant al «canvi»⁴⁸ de veïnatge civil dels fills, s'ha passat de la propagació automàtica de qualsevol canvi de veïnatge civil del pare (o, en defecte d'ell, de la mare) dels pares als seus fills no emancipats i, per tant, subjectes a potestat, a reconèixer als pares («los padres, o el que de ellos ejerza o le haya sido atribuida la patria potestad») un dret de formació sobre el veïnatge civil dels fills sotmesos a la seva potestat limitat temporalment («[...] podrán atribuir al hijo la vecindad civil de cualquiera de ellos en tanto no transcurran seis meses siguientes al nacimiento o a la adopción») —art. 14.3.II CC—; l'«atribució» és una declaració de la voluntat personal i pròpia dels pares

45. En aquesta línia, el TS continuava argumentant (FJ 5è, lletra C): «D.^a [...] mantuvo la residencia en Cataluña durante un periodo de diez años después de la entrada en vigor de la Constitución por lo que adquirió por sí misma la vecindad civil del lugar de su residencia, que según las pruebas aportadas fue Cataluña y en consecuencia, desde diciembre de 1988 ostentó la vecindad civil catalana, en virtud de lo dispuesto en el art. 14,3,1.º CC, entonces vigente.» Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, «Principi d'unitat familiar i canvi de veïnatge civil per residència».

46. Vegeu també, per exemple les STS de 6 d'octubre de 1986 (ponent: C. Serena Velloso, *Westlaw*, RJ 1986\5327) i 11 de febrer de 2005 (ponent: A. Romero Lorenzo, *Westlaw*, RJ 2005\1407) i la SAP de Barcelona de 24 de març de 2009 (ponent: A. Vigo Morancho, *Westlaw*, AC 2009\1383), 20 de maig de 2009 (ponent: A. Vigo Morancho, *Westlaw*, JUR 2009\409528) i 21 de desembre de 2009 (ponent: P. Martín Villa, *Westlaw*, JUR 2010\84277).

47. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 502-506.

48. Deixant de banda, per tant, la propagació del veïnatge civil —lligada a la pàtria potestat— pel naixement (atribució originària, per *ius sanguinis*) —art. 14.2.I i 14.3.I, al principi, CC— o vinculada a l'adopció (atribució originària o no [art. 19.1, 14.2.II, 14.3.I i 108.II CC, i 113.1 i 127.1 CF]). Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 483-485.

—o d'aquell dels dos que exerceixi o li hagi estat atribuïda la pàtria potestat—, que exerceixen un dret de formació que se'ls reconeix sobre el veïnatge civil dels fills sotmesos a la seva potestat, i els sis mesos constitueixen un termini de caducitat.⁴⁹ No és un cas de representació legal; el tutor no pot fer aquesta «atribució».

Quant a la situació de la dona casada, d'acord amb la disposició transitòria (DT) de la Llei 11/1990, la dona que hagués perdut el seu veïnatge per haver seguit la condició del marit, podia recuperar-lo declarant la seva voluntat en aquest sentit davant del Registre Civil en el termini d'un any a partir de la publicació de la Llei 11/1990; l'eficàcia d'aquesta declaració era *ex nunc*.⁵⁰ D'acord amb la idea que, a partir de l'entrada en vigor de la CE, l'article 14.4 CC 1974 havia quedat derogat per inconstitucionalitat sobrevinguda, la STS de 14 de setembre de 2009⁵¹ —FJ 6è— afirma que «debe entenderse que la citada Disposición transitoria se aplicará en aquellos casos en que la mujer no haya adquirido la vecindad civil de origen en el momento de entrar en vigor la ley 11/1990, puesto que otra cosa sería tanto como afirmar que la mujer casada siguió estando vinculada a la vecindad civil del marido en el periodo siguiente a la entrada en vigor de la Constitución, que consagraba el principio de igualdad entre los cónyuges y se mantendría en vigor una disposición que en este punto limitaba la igualdad de la mujer por estar casada. La Disposición transitoria de la ley 11/1990 no es la única forma de recuperar la vecindad civil perdida por el matrimonio, puesto que seguían funcionando los distintos sistemas establecidos en el Art. 14 CE [sic] [CC], es decir, la de residencia de dos años con declaración favorable y la de 10 años, sin declaración en contra, que a partir de la derogación por inconstitucionalidad sobrevenida del Art. 14.4 CCE, permitieron a las mujeres casadas adquirir una vecindad distinta de la de su marido, cerrando el ciclo la citada disposición transitoria cuando ello no hubieses ocurrido. De este modo, al haber quedado excluido por la norma constitucional el principio de unidad familiar, la mujer casada pudo adquirir, con independencia de su cónyuge una vecindad civil distinta de la que ostentaba su marido, cumpliendo los requisitos exigidos en el Código. Y ello es lo que ocurrió en el presente caso, puesto que residiendo D.^a [...] en Barcelona, según se ha probado, adquirió la vecindad civil catalana en 1988, es decir, diez años después de la entrada en vigor de la Constitución, por no haber efectuado una declaración en contra de la misma, por lo que al estar consolidada esta situación en el momento de entrada en vi-

49. Sobre aquesta «atribució», vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 495-499.

50. Vegeu la SAP de Barcelona de 4 de novembre de 2003, FJ 1r (ponent: M. Ríos Enrich, *Westlaw*, AC 2003\1818).

51. Ponent: E. Roca Trías, *Westlaw*, RJ 2009\4445.

gor del a ley 11/1990, no tuvo necesidad de efectuar la opción prevista en la disposición transitoria de esta ley».⁵²

52. Al marge d'aquesta interpretació de la qual parteix la STS de 14 de setembre de 2009 (Vegeu-ne el comentari: M. E. GINEBRA MOLINS, «Principi d'unitat familiar i canvi de veïnatge civil per residència»), hi ha hagut qui ha apuntat que si s'entenia que l'art. 14.4 CC havia quedat derogat amb l'entrada en vigor de la CE, calia considerar que la DT de la Llei 11/1990 afectava només qui hagués contret matrimoni abans de la CE, però no les dones que el van contraure posteriorment, ja que aquestes haurien conservat el seu veïnatge. Vegeu R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «Comentario a los arts. 14 y 15 CCe», a M. ALBALADEJO i S. DÍAZ ALABART (dir.), *Comentarios al Código civil y compilaciones forales*, p. 1239-1240; R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO i N. PÉREZ DE CASTRO, *La vecindad civil*, Madrid, La Ley-Actualidad, SA, 1996, p. 38-39. Vegeu, també, J. A. SERRANO GARCÍA, «Vecindad civil», p. 766, nota 3; J. DELGADO ECHEVERRÍA, «Comentario a los arts. 14 y 15 CCe», a J. RAMS ALBESA (coord.), *Comentario al Código civil. I. Título preliminar*, Barcelona, José María Bosch Editor, 2000, p. 406; J. J. FORNER DELAYGUA, «La contribución de la DGRN a la doctrina sobre cambios de vecindad civil por residencia», a *Derecho registral internacional: Homenaje a la memoria del profesor Rafael Arroyo Montero*, Madrid, Iprolex, 2003, p. 398.

Respecte de la mateixa DT de la Llei 11/1990, hi ha hagut també qui ha entès que la possibilitat de recuperació que oferia la DT es podia interpretar en el sentit que el legislador va considerar vigent la regla de l'art. 14.4 CC 1974 fins a la seva derogació expressa per la Llei 11/1990, de manera que la pèrdua del veïnatge civil de l'esposa per seguir el del marit es continuà produint malgrat l'entrada en vigor de la CE. Vegeu A. LAMARCA MARQUÈS, «Qui és català?», p. 43; A. LAMARCA I MARQUÈS, «Veïnatge civil», p. 11 i 40. Vegeu, també, la STSJC de 23 de setembre de 1999, FJ 6è (ponent: L. Puig Ferriol, *Westlaw*, RJ 2000\8037), la RDGRN de 24 de gener de 2005 (*Westlaw*, RJ2005\1955) i la SAP de Barcelona de 4 de novembre de 2003, FJ 1r (ponent: M. Ríos Enrich, *Westlaw*, AC 2003\1818). Aquesta era també la línia apuntada pel recurrent en cassació en el cas que va donar lloc a la STS de 14 de setembre de 2009. Si se seguís aquest criteri, sembla que caldria acotar la possibilitat de recuperació prevista en la DT de la Llei 11/1990 a les dones casades que haguessin perdut el seu veïnatge civil per seguir el del marit entre l'entrada en vigor de la CE i la de la Llei 11/1990. Permetre, sense límit temporal, que qualsevol dona que hagués canviat en el passat de veïnatge per raó de matrimoni pogués recuperar el seu veïnatge anterior significaria donar una eficàcia retroactiva difícil de justificar al principi constitucional d'igualtat.

En el cas d'un matrimoni contret el mes d'agost de 1990 i, per tant, abans de l'entrada en vigor de la Llei 11/1990, la Direcció General de Registres i del Notariat (DGRN) va considerar que la dona, que tenia veïnatge civil navarrès per naixement, havia adquirit el veïnatge civil galleg del marit; a més, atès que la dona havia deixat transcórrer el termini previst en la DT de la Llei 11/1990 sense haver exercit la facultat de recuperar el veïnatge civil navarrès, s'havia de considerar «que su actitud envolvió un consentimiento tácito para mantener la vecindad civil que había adquirido por matrimonio» (RDGRN de 7 d'octubre de 1999, FJ 4t [*Westlaw*, RJ 1999\10142]). Segons la DGRN, en la mateixa resolució de 7 d'octubre de 1999, FJ 4t, «la letra de la antes transcrita disposición transitoria no hace distinción en atención a la fecha del matrimonio, por lo que es muy aventurado entender que únicamente estaba refiriéndose a los matrimonios anteriores a la entrada en vigor de la Constitución y mucho más lógico concluir que también y preferentemente se tenían en cuenta los matrimonios celebrados entre el 29 de diciembre de 1978 y la entrada en vigor de la Ley de 1990» (la cursiva és nostra); per a la DGRN, aquesta és també la conclusió que més s'ajusta al principi, també constitucional, de seguretat jurídica —art. 9.3 CE— (*Westlaw*, RJ 1999\10142).

4. EL CANVI DE VEÏNATGE CIVIL PER RESIDÈNCIA: LA «SUSPENSIÓ» DEL TERMINI DE DEU ANYS EN EL CAS DELS MENORS D'EDAT I DELS INCAPACITATS

4.1. DE «GUANYAR VEÏNATGE» AL CANVI DE VEÏNATGE CIVIL PER RESIDÈNCIA

L'etapa de la codificació espanyola marca l'evolució de «guanyar veïnatge» com un dels criteris per a ser considerat espanyol i, posteriorment, per a ser considerat «castellà» (art. 15 de la primera edició del CC [1888]),⁵³ a «guanyar veïnatge [civil]» per a quedar subjecte a un dels diversos drets que «subsistien» a l'Estat espanyol (art. 15 de la segona edició del CC [1889], en relació amb el RD de 12 de juny de 1899); i, finalment, al canvi de veïnatge civil per residència tal com el coneixem avui (art. 14.3 CC, tal com quedà redactat pel Decret 1836/1974, de 31 de maig, «por el que se sanciona con fuerza de ley el texto articulado del Título Preliminar del Código civil», i, després, art. 14.5 CC, en la redacció que li donà la Llei 11/1990, de 15 d'octubre, «sobre reforma del Código civil, en aplicación del principio de no discriminación por razón de sexo».⁵⁴

53. L'art. 15 de la primera edició del CC, publicada a la *Gaceta de Madrid* el 9 d'octubre de 1888, definia únicament qui estava subjecte al dret anomenat *comú* en els termes següents:

Los derechos y deberes de familia, los relativos al estado, condición y capacidad legal de las personas, y los de sucesión testada o intestada declarados en este Código, son aplicables:

1º A las personas nacidas en provincias o territorios de derecho común.

2º A los hijos de padre o madre que tengan la precedente condición, aunque hubiesen nacido en provincias o territorios donde subsista el derecho foral.

3º A los que, procediendo de provincias o territorios forales, hubieren ganado vecindad en otros sujetos al derecho común.

En este caso, la mujer seguirá la condición del marido y los hijos la de su padre.

Quant a com es «guanyava veïnatge» a l'efecte de l'art. 15 CC 1888, calia recórrer als criteris previstos en la legislació administrativa; es tractava, per tant, d'un veïnatge que s'«adquiria» o s'«atribuïa» segons els criteris de la Llei municipal de 1877 (art. 11-16). Un dels punts més discutits de la primera redacció de l'art. 15 CC fou precisament si es podia deixar una qüestió de tanta transcendència per al dret civil, a la variabilitat que propiciava la normativa administrativa. En aquesta línia s'aixecaren diverses veus reclamant la fixació en el Codi de regles específiques sobre com es «guanyava veïnatge» a aquest efecte. Aquesta situació i la manca de reciprocitat o de bilateralitat dels criteris expansius que, a favor de l'anomenat *derecho común*, fixava la primera redacció de l'art. 15 CC, generaren llargs i aferrissats debats, tant al Congrés i al Senat com fora de les cambres, la qual cosa acabà motivant canvis importants en la segona redacció de l'art. 15 CC 1889. Vegeu la nota 39 i M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 336-369.

54. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 235-576 i 727-739.

La noció de *veïnatge civil* aparegué *ex novo* entre la primera (1888) i la segona edicions del CC 1889⁵⁵ i ha anat evolucionant des de la idea de *guanyar veïnatge* —que era un dels criteris que, basat en la residència i d'acord amb la clàusula de reciprocitat final de la segona redacció de l'article 15 CC 1889,⁵⁶ significava quedar sotmès a un dels diversos drets territorials que subsistien a l'Estat espanyol (art. 15.I.3 de la segona edició del CC en relació amb el RD de 12 de juny de 1899)—⁵⁷ fins a designar el conjunt de criteris que indiquen, en el CC, aquesta subjecció (art. 14 CC, en les redaccions de 1974 i 1990).

55. La polèmica aixecada per la primera edició del CC (1888) —que havia entrat en vigor l'1 de maig de 1889— motivà que la Llei de 26 de maig de 1889 ordenés al Govern que preparés una nova edició del Codi, amb les esmenes i addicions que calguessin segons el parer de la Secció Civil de la Comisió General de Codificació. La segona edició del CC es publicà a la *Gaceta de Madrid* en virtut del RD de 24 de juliol de 1889. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 341-353 i 363-367.

56. La clàusula de reciprocitat final de la segona redacció de l'art. 15 (1889) significava que la subjecció a l'anomenat *derecho común* i als altres drets civils que subsistien en el territori estatal (art. 12.2 CC 1889) passés a regir-se per criteris uniformes; això tenia com a contrapartida negar la competència dels anomenats *derechos forales* i dels respectius apèndixs per a regular la subjecció a cadascun d'aquests drets (qui era català, aragonès, navarrès..., a l'efecte del dret civil); així, la submissió als diferents drets territorials es convertia en matèria pròpia del CC, mentre que originàriament era tema de cadascun d'aquests drets. Posteriorment, la fórmula de la «reciprocitat» de l'art. 15 CC 1889 fou ratificada pel RD de 12 de juny de 1899; d'acord amb el que preveia l'art. 15 CC 1889, l'art. 3 del RD de 12 de juny de 1899 declarava «de recíproca aplicació a les províncies i territoris espanyols de diferent legislació civil» les disposicions d'aquest Reial decret («De conformidad con lo prevenido en el último párrafo del art. 15 del Código civil, las disposiciones contenidas en este Real decreto, se entenderán de recíproca aplicación á las provincias y territorios españoles de diferente legislación civil» [*Boletín jurídico-administrativo. Apéndice al Diccionario de la Administración Española*, M. MARTÍNEZ ALCUBILLA i Á. MARTÍNEZ ALCUBILLA, *Apéndice de 1899*, p. 208]). Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 363-369.

57. L'art. 15 CC, en la seva redacció de 24 de juliol de 1889, establia:

Los derechos y deberes de familia, los relativos al estado, condición y capacidad legal de las personas, y los de sucesión testada o intestada declarados en este Código, son aplicables:

1º A las personas nacidas en provincias o territorios de derecho común de padres sujetos al derecho foral, si éstos durante la menor edad de los hijos, o los mismos dentro del año siguiente a su mayor edad o emancipación, declaren que es su voluntad someterse al Código civil.

2º A los hijos de padre, y, no existiendo éste o siendo desconocido, de madre, perteneciente a provincias o territorios de derecho común, aunque hubieren nacido en provincias o territorios donde subsista el derecho foral.

3º A los que, procediendo de provincias o territorios forales, hubieren ganado vecindad en otros sujetos al derecho común.

Para los efectos de este artículo se ganará vecindad: por la residencia de diez años en provincias o territorios de derecho común, a no ser que, antes de terminar este plazo, el interesado manifieste su voluntad en contrario; o por la residencia de dos años, siempre que el interesado manifieste ser esta su voluntad. Una y otra manifestación deberán hacerse ante el Juez municipal, para la correspondiente inscripción en el Registro civil.

La segona edició del CC (1889) fixà per primera vegada com es «guanyava veïnatge» a l'efecte del seu article 15, distanciant-se així de com es «guanyava veïnatge» segons la legislació municipal; apareixia així un veïnatge *ad hoc* o «civil», diferent de l'administratiu.⁵⁸ Si bé el fonament per a «guanyar veïnatge» a l'efecte d'aquest article continuava essent la residència, els terminis exigits es diferenciaven dels previstos en la legislació municipal. El nou «guanyar veïnatge» (art. 15 CC 1889) combinava els terminis de deu i dos anys de residència amb, respectivament, la manca de declaració contrària o l'existència d'una declaració positiva de la persona interessada; el termini de deu anys de residència operava automàticament —de manera que era l'autèntic fonament del canvi de subjecció—, mentre que, en canvi, el de dos anys només operava amb la declaració de voluntat de la persona interessada.

Les regles sobre com es «guanyava veïnatge» en la segona edició del CC s'han mantingut gairebé immodificades fins avui i són l'origen de la regulació actual del «canvi de veïnatge civil per residència» (art. 14.5 CC vigent, tal com quedà redactat per la Llei 11/1990, i, anteriorment, art. 14.3 CC, en la redacció que li donà el Decret 1836/1974, de reforma del títol preliminar del CC).⁵⁹

En todo caso, la mujer seguirá la condición del marido y los hijos no emancipados la de su padre y, a falta de éste, la de su madre.

Las disposiciones de este artículo son de recíproca aplicación a las provincias y territorios españoles de diferente legislación civil.

Quant als criteris fixats en aquest precepte, vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 369-379.

58. Vegeu M. COCA PAYERAS, «Vecindad administrativa y vecindad civil. Génesis de un concepto legal», RJC, 1981, p. 134 i 175; F. BADOSA COLL (coord.), *Compendi de dret civil català*, Madrid i Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, Marcial Pons i Ediciones Jurídicas y Sociales, SA, 1999, p. 41; M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 372-377. Vegeu, també, J. M. ÁLVAREZ CARVALLO, «La regionalidad en el ámbito del derecho civil», a *Temes de dret civil català*, Barcelona, Diputació de Barcelona, Institut de Ciències Socials, 1984, col·l. «Quaderns de Ciències Socials», núm. 6, p. 201; P. DOMÍNGUEZ LOZANO, *Las circunstancias personales determinantes de la vinculación con el derecho local: Estudio sobre el derecho local altomedieval y el derecho local de Aragón, Navarra y Cataluña (siglos IX-XV)*, Madrid, Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1986, p. 15-16.

59. Decret 1836/1974, de 31 de maig, que es dictà en compliment de l'autorització de les Corts Generals continguda en l'art. 1 de la Llei 3/1973, de 17 de març, «de Bases para la modificación del Título Preliminar del Código civil». Quant a les anteriors temptatives fallides de modificació del títol preliminar del CC —entre les quals destaquen el «Proyecto de ley de reforma del título preliminar», de 14 de novembre de 1962, i el «Proyecto de Ley de bases para la modificación del título preliminar del Código civil», de 4 d'octubre de 1966—, així com pel que fa a les propostes posteriors a la reforma del 1974 —d'entre les quals destaca l'Avantprojecte «de reforma del título preliminar del Código civil» aprovat per la Comisión General de Codificación l'any 1983—, vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 416-465 i 466-481.

Pel que fa a la terminologia, la segona edició del CC, de l'any 1889, no emprava encara l'expressió *veïnatge civil*, sinó que calgué esperar al RD de 12 de juny de 1899 —dictat per a donar compliment a l'art. 15 CC—⁶⁰ perquè aquest terme s'utilitzés en un text legal. Posteriorment passà a la Llei del Registre Civil, de 8 de juny de 1957, i al seu Reglament, de 14 de novembre de 1958 (RRC), i no fou fins a la reforma del títol preliminar del CC 1974 (Decret 1836/1974, de 31 de maig) que s'inserí en el CC el qualificatiu *civil* referit al veïnatge, amb la qual cosa es consolidà la terminologia que ja empraven tant la legislació del Registre Civil com la doctrina i la jurisprudència.⁶¹

La reforma del CC del 1974 significà també enfocar directament la qüestió de la subjecció als drets anomenats *forals* —en comptes de fer-ho indirectament per la via de la reciprocitat, tal com ho feien els art. 15 CC 1889 i 3 RD de 12 de juny de 1899. A més, des d'aquesta reforma, el «veïnatge civil» deixa de ser una categoria específica —un dels criteris que determinen la subjecció a un dels diversos drets civils espanyols— i passa a ser una categoria genèrica —el criteri que determina aquesta subjecció. A partir de la reforma del 1974 s'anomena en el Codi un estat civil que ja existia fins a aquell moment sense designació específica en aquest text legal. El fet que els criteris que determinen la subjecció a un dels diversos drets vigents a Espanya quedin englobats sota la designació «veïnatge civil», significa que aquest passa de «guanyar-se» per criteris homogenis —basats en la residència— a fixar-se per criteris d'«adquisició-atribució-canvi» heterogenis.⁶²

Després de les modificacions introduïdes en matèria de veïnatge civil per les Llei 11/1990, de 15 d'octubre, i 18/1990, de 17 de desembre, actualment la determinació del veïnatge civil resulta d'un sistema complex de criteris, previstos en els art. 14 i 15 CC i en els quals s'ha incrementat el paper de la voluntat en la fixació del veïnatge civil (art. 14 i 15 CC).⁶³

Quant al canvi de veïnatge civil per residència, la regulació actual (art. 14.5 CC) prové, amb poques modificacions, de com es «guanyava veïnatge [civil]» en la segona edició del CC 1889.⁶⁴

Tenint en compte la Sentència que comentem, ens centrarem aquí, en con-

60. Vegeu *Boletín jurídico-administrativo. Apéndices al Diccionario de la Administración Española*, M. MARTÍNEZ ALCUBILLA i Á. MARTÍNEZ ALCUBILLA, *Apéndice de 1899*, Madrid, 1899, p. 207-208; M. LOZANO SERRALTA (comp.), *Legislación*, p. 377; S. y M. de la ESCALERA COTTEREAU, *El registro del estado civil*, Madrid, Giner, 1959, p. 509.

61. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 372-377, 379-385, 422-424, 731 i 734.

62. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 416 i seg.

63. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 481 i seg. i 736.

64. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 506 i seg. i 736-737.

cret, en el canvi de subjecció per deu anys de residència en un territori espanyol amb diferent legislació civil en aquells casos en què la persona interessada sigui menor d'edat. Convé precisar, a més, d'entrada, que, ateses les dates, la regulació aplicable al cas és la redacció de l'article 15 CC 1889.

4.2. EL CANVI DE SUBJECCIÓ PER DEU ANYS DE RESIDÈNCIA EN UN TERRITORI ESPANYOL DE DIFERENT LEGISLACIÓ CIVIL I ELS MENORS D'EDAT I INCAPACITATS

4.2.1. *El canvi de subjecció per deu anys de residència: un supòsit de canvi automàtic. La possibilitat de conservar el veïnatge civil com a exercici d'un dret de formació caducable*

El canvi de veïnatge civil per deu anys de residència (art. 14.3.2 CC 1974 i 14.5.2 CC 1990⁶⁵) opera de manera automàtica —*ipso iure* (art. 225.I RRC).^{66, 67} Això mateix es podia predicar, durant la vigència de la segona redacció de l'article 15 CC 1889, del canvi de subjecció que provocava el fet de «guanyar veïnatge» per deu anys de residència en un territori amb diferent legislació civil.⁶⁸ El fet de residir de manera continuada durant deu anys en un territori amb diferent legislació civil, sense declaració en sentit contrari (o a favor de la conservació [art. 65.II i III LRC]) durant aquest termini, té com a efecte *ex lege* que la persona passa a estar subjecta al dret del territori on resideix; aquest canvi

65. Art. 14.5 CC 1990: «La vecindad civil se adquiere: [...] 2.º Por residencia continuada de diez años, sin declaración en contrario durante este plazo. Ambas declaraciones se harán constar en el Registro Civil [...]»

66. Segons l'art. 225.I RRC —paràgraf que, des de la versió originària, de 14 de novembre de 1958, pràcticament no ha estat modificat, llevat d'algun signe de puntuació, ni pel RD 3455/1977, d'1 de desembre, ni pel RD 1917/1986, de 29 d'agost, ni pel RD 628/1987, de 8 de maig—, «[e]l cambio de vecindad civil se produce *ipso iure* por la residencia habitual durante diez años seguidos [...], a no ser que antes de terminar este plazo el interesado formule la declaración en contrario».

67. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, «La no necessitat de reiterar les declaracions de voluntat referents al canvi de veïnatge civil per residència. Estudi a propòsit de la STSJC de 3.05.1999», RJC, vol. 99, núm. 2 (2000), p. 438-446; M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 538-547.

68. Art. 15.3r i § següent CC 1889: «[...] son aplicables [...] 3.º A los que [...] hubieran ganado vecindad [...] Para los efectos de este artículo se ganará vecindad: Por la residencia de diez años [...] a no ser que, antes de terminar este plazo, e interesado manifieste su voluntad en contrario [...] Una y otra manifestación deberán hacerse ante el juez municipal, para la correspondiente inscripción en el Registro Civil». Vegeu J. PERÉ RALUY, *Derecho del Registro Civil*, vol. II, Madrid, Aguilar, SA de Ediciones, 1963, p. 639-640.

—que queda al marge del Registre Civil—⁶⁹ només es pot evitar a través d'una declaració dirigida directament i expressa a manifestar la voluntat de «no voler guanyar» (art. 15.3 CC 1889), «no voler adquirir» (art. 14.3 CC 1974 i 14.5 CC 1990) el veïnatge civil del territori on es resideix, o «no voler canviar» de veïnatge civil (art. 225.I RRC) —i, per tant, a «continuar sotmès a la legislació d'origen» (RD de 12 de juny de 1899, exposició de motius, paràgraf tercer)⁷⁰ o a «conservar» (art. 65.II i III LRC) el veïnatge civil que es té—, realitzada abans que s'escolli el termini de deu anys i que caldrà inscriure en el Registre Civil. Aquesta voluntat contrària al canvi (favorable a la «conservació») no es pot deduir d'altres circumstàncies o fets. Per tant, llevat que es faci una declaració contrària al canvi (art. 225.I RRC) (o a l'«adquisició» [art. 14.5.2 CC])⁷¹ —o a favor de la «conservació» (art. 65.II i III LRC)—, operarà el canvi, independentment que es demostrï una voluntat de la persona interessada favorable o contrària a aquest.⁷²

69. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, «La no necessitat de reiterar», p. 445; M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 547. Vegeu també, per exemple, recentment, la RDGRN de 26 de gener de 2009 (*Westlaw*, JUR 2010\99178).

70. Aquesta exposició (§ 3) posava de manifest que «[n]o cabe desconocer que las dudas primeramente apuntadas (“que recaen sobre los libros del registro civil en el que han de consignarse las declaraciones de los interesados para someterse ó sustraerse á la legislación de su nueva residencia, la fecha en que han de empezar á contarse los plazos fijados para formularlas, atendiendo á las diversas circunstancias que pueden encontrarse dichas personas y los requisitos que han de comprender las actas o inscripciones” —exposición, § 2—), han contribuído á que muchas de las personas á quienes interesa hacer uso de los derechos consignados en el citado artículo 15, no hayan podido ver realizados sus deseos; y si bien esta imposibilidad no ha llegado á ocasionar perjuicios insuperables, porque todavía se halla abierto el plazo fijado para que gran número de aquéllas puedan manifestar su voluntad de continuar sometidas á la legislación de origen ó nacimiento, es innegable la necesidad de resolver con urgencia tales dudas, supuesto que se aproxima la terminación del referido plazo» (*Boletín jurídico-administrativo. Apéndices al Diccionario de la Administración Española*, M. MARTÍNEZ ALCUBILLA i Á. MARTÍNEZ ALCUBILLA, *Apéndice de 1899*, p. 207).

71. Com abans els art. 14.3.2 CC 1974 i 15.1.3 CC 1889.

72. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 538-552 i 737-738. Sobre el tema, vegeu, recentment, la STS de 14 de setembre de 2009, FJ 5è, lletra D (*Westlaw*, RJ 2009\4445). Vegeu, també, la STS d'11 de febrer de 2005 (ponent: A. Romero Lorenzo, *Westlaw*, RJ 2005\1407).

Com indica Bercovitz Rodríguez-Cano, no és suficient una declaració sobre temes relacionats amb el veïnatge («estatuto personal») que no impliqui necessàriament la voluntat de no canviar el veïnatge civil. Aquest autor considera criticable la STS de 14 de desembre de 1967, que considerarà suficient per a «conservar» el «veïnatge civil comú», la declaració reiterada d'un matrimoni, que vivia feia temps a Barcelona, de submissió al règim econòmic de «sociedad de gananciales». R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO i N. PÉREZ DE CASTRO, *La vecindad civil*, p. 44; R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «Comentario a los arts. 14 y 15 CCe», p. 1242-1243; R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «Comentario de los arts. 13, 14 y 15 CCe», a *Comentario del Código civil*, 2a ed., vol. I, Madrid, Ministerio de Justicia, 1993, p. 159; R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «La regulación de la vecindad

L'automatisme —l'*ipso iure* de l'art. 225.I RRC— (l'adquisició «[p]or residencia continuada de diez años» —art. 14.5.2 CC 1990—) està exclòs per la declaració en contra —l'«a no ser [...]» de l'art. 225.I RRC (i art. 15 CC 1889) o el «sin declaración en contrario [...]» de l'art. 14.5.2 CC 1990 (i art. 14.3.2 CC 1974).

La declaració que evita el «canvi» automàtic de veïnatge (o l'«adquisició» del corresponent al territori on es resideix [art. 14.5.2 CC]) —o, des d'una altra perspectiva, la que determina la «conservació» del veïnatge civil que es té (art. 65.II i III LRC)— i que dóna entrada a la voluntat, constitueix l'exercici d'un dret de formació⁷³ que està subjecte a un termini de caducitat:⁷⁴ s'ha d'exercir abans que transcorrin deu anys des que s'ha passat a residir de manera continuada en un territori amb diferent legislació civil.⁷⁵ Si no s'exerceix, el canvi de veïnatge opera de manera automàtica.

L'article 14.5 CC considera una altra declaració que constitueix l'exercici d'un dret de formació referit al veïnatge civil i que també està subjecte a un termini de caducitat. Transcorreguts dos anys de residència continuada en un territori amb diferent legislació civil i abans que hagi operat el canvi automàtic (en principi, abans que n'hagin passat deu —és a dir, durant vuit anys—),⁷⁶ el subjecte pot manifestar la seva voluntat d'«adquirir» (art. 14.5.1 CC i 65.III LRC)

---

civil derivada de la Ley 11/1990, de 15 de octubre, sobre reforma del Código civil, en aplicación del principio de no discriminación por razón de sexo, y de la Ley 18/1990, de 17 de diciembre, sobre reforma del Código civil en materia de nacionalidad», *Revista Jurídica de Castilla-La Mancha*, núm. 11 i 12 (1991), p. 184; R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «Comentario a los arts. 14, 15 y 16 CC», a M. ALBALADEJO (dir), *Comentarios al Código civil y compilaciones forales*, t I, Jaén, Editoriales de Derecho Reunidas, EDERSA, 1978, p. 489-490. Vegeu, també, J. NAVARRO ESTEBAN, «Comentario de la Sentencia del T.S. de 14 de diciembre de 1967», *Revista de Derecho Español y Americano* (RDEA) (2a època), núm. 19 (gener-març 1968), p. 209-211; E. PECOURT, «Comentario a la Sentencia del T.S. de 14 de diciembre de 1967», *REDI*, vol. XXI (1968), núm. 4 (octubre-desembre), p. 806-815.

73. Actualment, l'art. 122-1 CCCat predica la caducitat de «[l]es accions i els poders de configuració jurídica».

74. Vegeu, per exemple, les RDGRN de 5 de gener de 1999, FJ 3r (*Westlaw*, RJ 1999\10168), 22 de gener de 2009 FJ 2n i 3r (*Westlaw*, JUR 2010\99171), i 26 de gener de 2009, FJ 2n i 3r (*Westlaw*, JUR 2010\99178).

75. Vegeu, per exemple, la RDGRN de 5 de març de 2001, FJ 4t (*Westlaw*, RJ 2001\3882), la RDGRN de 21 de novembre de 2005, FJ 2n, 3r i 4t (*Westlaw*, RJ 2006\223 i JUR 2006\291836), la RDGRN de 22 de gener de 2009 (*Westlaw*, JUR 2010\99171), la RDGRN de 26 de gener de 2009 (*Westlaw*, JUR 2010\99178) i la SAP de Lugo de 12 de novembre de 2009, FJ 1r 2n i 3r (ponent: M. J. Ruiz Tovar, *Westlaw*, AC 2010\48). Vegeu també la STS de 14 de setembre de 2009 (ponent: E. Roca Trías, *Westlaw*, RJ 2009\4445) i el comentari: M. E. GINEBRA MOLINS, «Principi d'unitat familiar i canvi de veïnatge civil per residència».

76. Vegeu, per exemple, la RDGRN de 19 de febrer de 2007 (*Westlaw*, JUR 2008\134043), i la RDGRN de 20 de febrer de 2007 (*Westlaw*, JUR 2008\134037).

el veïnatge civil d'aquell territori (i, per tant, de «canviar» de veïnatge [art. 225.I RRC]).⁷⁷

Una vegada s'ha declarat «voler conservar» el veïnatge civil, no és necessari reiterar aquesta declaració «cualesquiera que sean el tiempo transcurrido o los cambios de residencia» (art. 65.II LRC); i qui ha manifestat que vol «adquirir» un determinat veïnatge no ha de prestar la declaració de «conservació» (art. 65.III LRC) encara que es traslladi a un nou territori i hi resideixi durant més de deu anys.⁷⁸

En qualsevol cas, si es deixa transcórrer el termini de deu anys sense emetre la declaració de «conservació» (o de «no-adquisició») o els vuit —dels dos als deu anys— sense emetre la d'«adquisició», el canvi de veïnatge s'haurà produït de manera automàtica i sense que consti en el Registre.⁷⁹

Per tant, transcorreguts més de deu anys de residència, la declaració de «conservació» o de «no-adquisició» ja no produirà l'«efecte conservatiu» del veïnatge civil anterior —que ja s'haurà perdut de manera automàtica— o, dit en altres paraules, ja no tindrà l'efecte de «no-adquisició» del veïnatge civil que ja s'ha adquirit automàticament (vegeu, per exemple, la STSJC de 23 de setembre de 1999 —FJ 5è—⁸⁰ i, recentment, la STS de 14 de setembre de 2009 —FJ 5è, lletra D—⁸¹). La voluntat en contra s'ha de manifestar abans que s'escoli el termi-

77. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 550-551; M.E. GINEBRA MOLINS, «Principi d'unitat familiar i canvi de veïnatge civil per residència».

78. Sobre això, vegeu, M. E. GINEBRA MOLINS, «La no necessitat de reiterar», p. 433-453, esp. p. 446-453, i la jurisprudència allí citada. Vegeu, també, la RDGRN de 2 de setembre de 2004 (*Westlaw*, RJ 2004\6612), la RDGRN de 24 de gener de 2005, FJ 3r i 4t (*Westlaw*, RJ 2005\1955), i la STS de 14 de setembre de 2009, FJ 1r (ponent: E. Roca Trías, *Westlaw*, RJ 2009\4445) i la SAP de Lugo de 12 de novembre de 2009, FJ 1r (ponent: M. J. Ruiz Tovar, *Westlaw*, AC 2010\48).

79. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 550-551.

80. Ponent: L. Puig Ferriol, *Westlaw*, RJ 2000\8037.

81. Ponent: E. Roca Trías, *Westlaw*, RJ 2009\4445. En aquest cas, la interessada havia adquirit l'any 1988 el veïnatge civil català per deu anys de residència i l'any 1996 havia fet una declaració de voluntat conforme volia conservar el veïnatge civil navarrès que havia tingut anteriorment. Segons el TS, «[r]especto de la declaración efectuada en 1996 ante el Encargado del Registro civil de Pamplona, no pudo producirse el denominado “efecto conservativo” (de l'anterior veïnatge civil navarrès de la interessada), porque en el momento de efectuar la declaración no ostentaba la vecindad civil navarra, sino la catalana y siendo como son las normas sobre vecindad civil de carácter imperativo y no depender de la voluntad de las personas tener una u otra vecindad, excepto en los casos y con los requisitos establecidos en la ley vigente en cada momento, no puede darse a esta declaración de voluntad el efecto que se pretende [...]». Com declara el TS, la declaració de conservació no és la via correcta per a adquirir un veïnatge civil diferent del que es té (cal tenir en compte que la interessada continuava residint a Catalunya, i no a Navarra, per la qual cosa no estava tampoc en condicions de fer la declaració favorable a adquirir el veïnatge civil navarrès per portar més de dos

ni de deu anys; si es manifesta després, ja serà massa tard, atès que ja s'haurà adquirit el veïnatge civil del territori on es resideix.⁸² D'altra banda, una vegada hagin transcorregut deu anys o més, tampoc no escau manifestar que es vol «adquirir» el veïnatge civil d'aquell territori, que ja s'haurà adquirit de manera automàtica. La possibilitat d'exercir el dret de formació (tant per a «adquirir» com per a «no adquirir» o «conservar») haurà caducat, i haurà operat el canvi automàtic de veïnatge civil per deu anys de residència.⁸³

Així, si els deu anys comporten el canvi automàtic de veïnatge civil, el «[...] a no ser [...]» (art. 225.I RRC) o el «sin declaración en contrario» de l'art. 14.5 CC introdueixen l'element voluntari —que exclou l'efecte automàtic—,⁸⁴ i és precisament en això en el que es fonamenta la regla de «no-còmput» continguda avui en l'art. 225.II RRC.

4.2.2. *La suspensió del termini de deu anys mentre la persona interessada «no pot legalment regir la seva persona»: la redacció actual de l'article 225.II del Reglament del Registre Civil i els seus precedents. El Reial decret de 12 de juny de 1899*

Abans que es complissin deu anys de l'entrada en vigor del CC 1889, l'article 2 RD de 12 de juny de 1899 «para el cumplimiento del artículo 15 del Código civil»,⁸⁵ va establir que, respecte dels menors d'edat no emancipats legalment (art. 2.2a RD), el termini de deu anys per a «guanyar veïnatge» a què es referia

---

anys resident en aquell territori). Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, «Principi d'unitat familiar i canvi de veïnatge civil per residència»

82. Ho feia notar ja F. de CASTRO Y BRAVO, *Derecho civil de España*, vol. II, Madrid, Instituto de Estudios Políticos, 1952 (reed. facs.: Madrid, Civitas, SA, 1984, p. 476-477).

83. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 550-552.

84. Vegeu F. de CASTRO Y BRAVO, *Derecho civil de España*, p. 476.

85. *Boletín jurídico-administrativo. Apéndices al Diccionario de la Administración Española*, M. MARTÍNEZ ALCUBILLA i A. MARTÍNEZ ALCUBILLA, *Apéndice de 1899*, p. 207-208; M. LOZANO SERRALTA (comp.), *Legislación*, 1952, p. 377-378. Vegeu, també, L. MOUTÓN Y OCAMPO, *Diccionario del derecho civil foral*, p. 568, veu *vecindad*; G. M. de BROCA MONTAGUT, *Historia del derecho de Cataluña*, p. 561, nota 15 —ve de la p. 560— (ed. facs.: 1985). En l'exposició (§ 3) que precedia l'articulat del RD de 12 de juny de 1899 es posava de manifest que s'estaven a punt de complir deu anys des de l'entrada en vigor de la segona edició del CC 1889 i que, per tant, calia aclarir la data en què s'havia de començar a comptar el termini en què, d'acord amb l'art. 15 CC 1889, es podia manifestar la voluntat de continuar sotmès a la legislació d'origen o de naixement en funció de les diverses circumstàncies en les quals es podien trobar les persones. Sobre aquest RD de 1899, vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 379-385.

l'article 15 CC 1889 començava a comptar-se el dia en què complissin la majoria d'edat segons la legislació a què estiguessin sotmesos quan morissin els seus pares; quant als «dements i pròdigs⁸⁶ declarats per sentència ferma» (art. 2.3a RD), el termini de deu anys començava a comptar «desde que en virtud de declaración judicial, haya cesado la causa de su incapacidad».⁸⁷ Aquest precepte identificava la capacitat d'obrar necessària per a fer la declaració de «no guanyar» veïnatge de l'article 15 CC 1889 i, ahora, indicava que, mentre no es tenia capacitat suficient per a fer-la, «no començava a comptar» el termini de deu anys.

El que disposaven els apartats 2 i 3 de l'article 2 RD de 12 de juny de 1899 va tenir certa continuïtat en la redacció originària de l'article 225.II RRC (Decret de 14 de novembre de 1958); el plantejament, però, no era el mateix. Aquest precepte reglamentari es referia al «termini per a les declaracions de veïnatge» en els termes següents: «En el plazo para las declaraciones de vecindad ante el Encargado, no se computa el tiempo en que el interesado no pueda, legalmente, regir su persona.» Així, d'una banda, no es referia exactament al termini «per a guanyar veïnatge», ni tampoc concretament al termini de «deu anys» previst llavors en l'article 15 CC 1889, i sí, en canvi, al termini «per a les declaracions de veïnatge»; malgrat això, la doctrina solia decantar-se per interpretar que es referia al termini de deu anys.⁸⁸ La virtualitat de la norma connectava amb la que

86. S'ha criticat la referència als pròdigs que feia aquest precepte, atès que el seu cas no és de manca de capacitat d'obrar; els pròdigs tenen capacitat per a canviar de veïnatge civil. Vegeu F. de CASTRO Y BRAVO, *Derecho civil de España*, p. 476; M. PEÑA BERNALDO DE QUIRÓS, «Comentario al art. 225 RRC», a M. ALBALADEJO i S. DÍAZ ALABART, *Comentarios al Código civil y compilaciones forales*, t. IV, vol. 5, 1997, nota 6 (Id vLex: VLEX-252778).

87. Al marge d'això, la regla primera de l'art. 2 RD de 12 de juny de 1899 contenia una regla de dret transitori referida als períodes de residència anteriors a la «publicació» de la segona edició del CC 1889. El text íntegre de l'art. 2 del RD de 1899 era el següent:

A los efectos del artículo anterior el plazo de diez años fijado en el párrafo quinto del citado art. 15 del Código, empezará á contarse con sujeción á las siguientes reglas:

1.ª Para los que á la publicación de la edición reformada del Código civil, se hallaren residiendo en provincias ó en territorios que no sean los de origen ó nacimiento, sin haber ganado en ellos vecindad civil, con arreglo al derecho antiguo, desde el 17 de agosto de 1889.

2.ª Para los menores de edad no emancipados legalmente, desde el día que cumplan la mayor edad, con arreglo á la legislación á que estaban sometidos al tiempo del fallecimiento de sus padres.

3.ª Para los dementes y pródigos declarados por sentencia firme, desde que en virtud de declaración judicial, haya cesado la causa de su incapacidad.

(*Boletín jurídico-administrativo. Apéndices al Diccionario de la Administración Española*, M. MARTÍNEZ ALCUBILLA i A. MARTÍNEZ ALCUBILLA, *Apéndice de 1899*, p. 207-208).

88. Vegeu J. PERÉ RALUY, *Derecho del Registro Civil*, p. 640. A Bercovitz Rodríguez-Cano li semblava lògic que, durant la vigència de la redacció derogada de l'art. 225.II RRC, per al còm-

tenia el precepte del 1899: es referia a la capacitat d'obrar «per a fer les declaracions de veïnatge» i establí que, quant al termini de caducitat per a fer-les, «no es computava» el temps en què la persona interessada «no pogués, legalment, regir la seva persona»; s'establí així una causa de suspensió del termini.

Des de l'any 1977 (RD 3455/1977, d'1 de desembre), l'article 225.II RRC disposa: «En el plazo de los diez años no se computa el tiempo en que el interesado no pueda legalmente regir su persona» —text que han mantingut les reformes posteriors del precepte dutes a terme pels RD 1917/1986, de 29 de juliol, i 628/1987, de 8 de maig. L'àmbit d'aplicació d'aquesta norma de «no-còmput» se circumscriu, així, de manera expressa, al termini de deu anys per al «canvi de veïnatge civil» (art. 225.I i II RRC).⁸⁹

put dels dos anys es permetés computar tot el temps que la persona hagués residit en el territori del qual es tractés, fos quina fos la seva condició; en canvi, quant al còmput dels deu anys, per tal d'evitar canvis de veïnatge forçosos i que no hi hagués possibilitat real d'impedir-los amb una manifestació eficaç, només havia de ser computable el període de residència corresponent al temps en què el subjecte hagués tingut capacitat per a regir la seva persona. Aquesta interpretació encaixava, segons aquest autor, en la redacció anterior al 1977 de l'art. 225 RRC, ja que el seu segon paràgraf es referia, en termes generals, a «las declaraciones de vecindad ante el encargado» del Registre, però aquelles declaracions havien de ser les mateixes a què es referia el primer paràgraf d'aquell mateix article, en el qual només es parlava del canvi de veïnatge per deu anys de residència, «a no ser que antes de terminar este plazo el interesado formule la declaración en contrario». Segons Bercovitz Rodríguez-Cano, la manca de referència a les declaracions de voluntat adquisitives (per dos anys de residència) no era casual (coincidint amb l'art. 2 del RD de 12 de juny de 1899), sinó que «revelaba claramente la corrección de la interpretación antes expuesta». La nova redacció donada a l'art. 225 RRC, a partir del RD 3455/1977, d'1 de desembre, sembla que confirma aquesta interpretació (R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «Comentario a los arts. 14 y 15 CCe», a R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO (coord.), *Comentarios a las reformas del Código civil: El nuevo título preliminar del Código y la Ley de 2 de mayo de 1975*, vol. I, Madrid, Tecnos, 1977, p. 710-711, i R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «Comentario al art. 14 CCe», a M. ALBALADEJO [dir.], *Comentarios al Código civil y compilaciones forales*, t. I, Jaén, Editoriales de Derecho Reunidas, EDESA, 1978, p. 494-495).

89. Luces Gil i Gonzalo de Liria valoren positivament la reforma del segon paràgraf de l'art. 225 RRC de l'any 1977. Vegeu F. LUCES GIL, «Comentarios a la segunda reforma del Reglamento del Registro Civil (Real decreto de 1 de diciembre de 1977)», *Boletín de Información. Ministerio de Justicia e Interior* (BIMJ), núm. 1144 (25 setembre 1978), p. 20-21; J. M. GONZALO DE LIRIA YACZOITI, «Vecindad civil: consecuencias de su cambio en el orden familiar», *Anales de la Academia Matritense del Notariado*, vol. XX, p. 245-246.

La principal diferència entre la regla continguda en el RRC des de la reforma del 1977 i el que establí el RD de l'any 1899 és que el RRC obvia referir-se directament a la majoria d'edat com a *dies a quo* del còmput i declara genèricament «no computable» el temps en què la persona interessada «no pugui legalment regir la seva persona». Així, quant al «no-còmput» (suspensió) del termini de deu anys, la norma inclou tant els supòsits de manca de capacitat per raó d'edat (antic art. 2.2a RD de 12 de juny de 1899), com els que es fonamenten en la incapacitació (supòsit al que es referia anteriorment la regla tercera de l'article 2 RD de 12 de juny de 1899). Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 530-537.

4.2.2.1. La jurisprudència: interpretacions contradictòries

La jurisprudència, com la doctrina, s'ha posicionat de diferent manera davant la regla prevista en l'article 225.II RRC vigent —la qual, com hem vist, té com a precedents l'art. 225.II RRC originari i els apartats 2 i 3 de l'article 2 RD de 12 de juny de 1899.

Enfront de sentències que han aplicat sense problemes aquesta norma reglamentària, altres, en canvi, han entès que en el termini de deu anys s'havia de comptar tot el temps i han considerat inaplicable, i fins i tot il·legal, la regla de l'article 225.II RRC, atès que estaria exigint requisits que la llei no estableix.⁹⁰

Així, algunes sentències del TS han aplicat sense més el que preveu l'article 225.II RRC quant al «no-còmput» del temps en què la persona interessada

90. Aquesta és una línia que ha apuntat també part de la doctrina. Díez-Picazo i Gullón dubten de la legalitat de l'art. 225.II RRC, ja que estableix un nou requisit no contingut en el Codi: que el termini de residència comença a comptar-se des de la majoria d'edat, l'emancipació o la sortida de la tutela (L. DÍEZ-PICAZO i A. GULLÓN, *Sistema de derecho civil*, vol. 1, Madrid, Tecnos, 1989 [reimpr.: 1990], p. 332, nota 2). Vegeu, també, l'opinió de García Amigo, que indica, a més, que l'art. 225.II RRC «está en contradicción con el propio artículo 225,1 cuando habla de adquisición *ipso iure* de la vecindad por el transcurso de diez años [...] En realidad, el párrafo 2º del artículo 225 R.R.C. se refiere, en una interpretación lógica, restrictiva... solamente a los que no tienen voluntad, ya que el domicilio necesita *animus manendi* —cosa que no tiene el demente, pero sí los menores sometidos a la patria potestad— [...]» (M. GARCÍA AMIGO, *Instituciones de derecho civil*, vol. 1, Madrid, Editorial Revista de Derecho Privado, Editoriales de Derecho Reunidas, EDESA, 1979, p. 391-392). Segons Delgado Echeverría, «[c]iertamente, según el artículo 225 RRC [...], “en el plazo de diez años no se computa el tiempo en que el interesado no pueda legalmente regir su persona”; mas se trata de normas de rango inferior al de la ley, que no podrían vulnerar ésta»; per a aquest autor, actualment té poc pes l'argument que si es computés el temps de residència del menor o incapacitat per a l'adquisició automàtica, el subjecte no hauria tingut ocasió d'impedir una adquisició no desitjada a través d'una declaració en contra, ja que, segons Delgado, «siempre se le ofrece al menor, hasta un año después de su emancipación, la opción del ap. 3 *in fine*, del artículo 14» (J. DELGADO ECHEVERRÍA, «Comentario al art. 14 CCe», a R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO [coord.], *Comentarios a las reformas del Código civil*, p. 524). Vegeu, també, J. L. LACRUZ BERDEJO, F. de A. SANCHO REBULLIDA, A. LUNA SERRANO, J. DELGADO ECHEVERRÍA i F. RIVERO HERNÁNDEZ, *Elementos de derecho civil*, tom 1, vol. 2, Barcelona, José María Bosch, Editor, 1990, p. 176 (reimpr.: 1992, p. 178); J. L. LACRUZ BERDEJO, F. de A. SANCHO REBULLIDA, A. LUNA SERRANO, J. DELGADO ECHEVERRÍA, F. RIVERO HERNÁNDEZ i J. RAMS ALBESA, *Elementos de derecho civil*, 1-2n, Madrid, Dykinson, 1998, p. 197.

Segons Pérez Vera i Abarca Junco, l'art. 225.II RRC estableix un requisit nou, aliè a la regulació de la incidència de la residència en el dret de la nacionalitat, només comprensible si es té en compte el caràcter quasi automàtic que el transcurs dels deu anys té sobre l'adquisició d'un nou veïnatge (E. PÉREZ VERA, P. ABARCA JUNCO, A. L. CALVO CARAVACA, J. D. GONZÁLEZ CAMPOS i M. VIRGÓS SORIANO, *Derecho internacional privado*, vol. 1, Madrid, UNED, 1990, p. 204-205).

«no pugui legalment regir la seva persona» —o a l'inici del còmput a partir de la majoria d'edat que preveia el RD del 1899— i han «suspès» el còmput del termini de deu anys mentre durava la situació de manca de capacitat (causa de «suspensió» del termini). Destaquen, en aquesta línia, les sentències del TS de 23 de març de 1992⁹¹ —que cassà una sentència de l'AP de Palma de Mallorca que s'havia manifestat en sentit contrari— i de 7 de juny de 2007,⁹² així com

91. Ponent: F. Morales Morales, *Westlaw*, RJ 1992\2224. El FJ 3r d'aquesta Sentència establia: «[...] es evidente que cuando don [...] alcanzó la mayoría de edad, lo que tuvo lugar, en [...] 1975, al cumplir los veintiún años (art. 320 del Código Civil en su redacción vigente en dicha fecha) tenía la vecindad civil común, por lo que desde la referida fecha hasta que trasladó su residencia (1981) a Palma de Mallorca no habían transcurrido los diez años para que pudiera haber adquirido la vecindad civil catalana, al no ser posible computar (como erróneamente, sin plantearse siquiera el tema, hace la sentencia recurrida) los años que, desde 1966, durante su minoría de edad, en unión y bajo la patria potestad de sus padres, residió en Barcelona, pues el art. 225 del Reglamento de Registro Civil, después de establecer en su párr. 1.º, en plena concordancia con el art. 14.3-2.º del Código Civil, que “El cambio de vecindad civil se produce *ipso iure* por la residencia habitual durante diez años seguidos en provincia o territorio de diferente legislación civil, a no ser que antes de terminar este plazo el interesado formule la declaración en contrario”, agrega en su párr. 2.º que “En el plazo de diez años no se computa el tiempo en que el interesado no pueda legalmente regir su persona”, en cuya situación se encontró don [...] durante su minoría de edad (desde 1966 a 1975), cuyo período de tiempo, por tanto, no puede ser computado al objeto expresado». Sobre aquesta Sentència, vegeu J. J. FORNER DELAYGUA, «La contribución de la DGRN», p. 393-394.

92. Ponent: X. O'Callaghan Muñoz, *Westlaw*, RJ 2007\3420. La STS de 7 de juny de 2007, FJ 3r, indicava: «El tercero de los motivos del recurso de casación se funda en la infracción de la doctrina jurisprudencial sobre la iniciación del cómputo de los diez años para la adquisición de la vecindad civil. No hay tal infracción. No hay duda, como se alega en el motivo, que la adquisición de la vecindad civil por residencia se produce *ipso iure*, automáticamente por el cumplimiento del plazo, según constante doctrina jurisprudencial. Pero el problema no es éste, que es indiscutible. El problema, en el presente caso y en tantos otros, es el cómputo. Más concretamente: si se computa el tiempo en que el adquirente carecía de capacidad de obrar. La doctrina jurisprudencial es concordante, como no podía ser menos, con la expuesta hasta ahora. Las sentencias de 23 de marzo de 1992 y de 20 de febrero de 1995 así lo ratifican, citando numerosas anteriores, en el sentido de que en el cómputo no se incluye el tiempo de la minoría de edad sin emancipación. Dice la primera: es evidente que cuando D. [...] alcanzó la mayoría de edad, lo que tuvo lugar, en 30 de mayo de 1975, al cumplir los veintiún años (artículo 320 del Código civil en su redacción vigente en dicha fecha) tenía la vecindad civil común, por lo que desde la referida fecha hasta que trasladó su residencia (1981) a Palma de Mallorca no habían transcurrido los diez años para que pudiera haber adquirido la vecindad civil catalana, al no ser posible computar (como erróneamente, sin plantearse siquiera el tema, hace la sentencia recurrida) los años que, desde 1966, durante su minoría de edad, en unión y bajo la patria potestad de sus padres, residió en Barcelona, pues el artículo 225 del Reglamento del Registro Civil, después de establecer en su párrafo 1º, en plena concordancia con el artículo 14.3-2º del Código civil, que “El cambio de vecindad civil se produce *ipso iure* por la residencia habitual durante diez años seguidos en provincia o territorio de diferente legislación civil, a no ser que

diverses sentències d'audiències (vegeu, per exemple: SAP de Barcelona de 10 de març de 1994 —FJ 2n—,⁹³ SAP de Barcelona de 25 de gener de 1995 —FJ 3r—,⁹⁴ SAP de Barcelona de 18 de març de 1996⁹⁵ —la qual, però, fou cassada per la STS de 21 de setembre de 2000,⁹⁶ a la qual ens referirem després—, SAP de Girona de 4 de novembre de 1998,⁹⁷ SAP de Barcelona de 4 de juny de 1999⁹⁸ —confirmada posteriorment per la STS de 7 de juny de 2007—, SAP

---

antes de terminar este plazo el interesado formule la declaración en contrario”, agrega en su párrafo 2º que “En el plazo de diez años no se computa el tiempo en que el interesado no pueda legalmente regir su persona”, en cuya situación se encontró D. [...] durante su minoría de edad (desde 1966 a 1975), cuyo período de tiempo, por tanto, no puede ser computado al objeto expresado.» En el FJ 2n, la mateixa STS de 7 de juny de 2007 afirmava: «[...] el esposo, don [...], cuando contrajo matrimonio [l'any 1970] no había alcanzado la vecindad civil catalana puesto que no llevaba diez años de residencia, ya que no se computa el tiempo en que no puede legalmente regir su persona, es decir, tener capacidad de obrar; cuando hubo alcanzado la mayoría de edad y empezado el cómputo, no transcurrieron diez años antes del matrimonio; y tampoco le servía la llamada emancipación tácita que, en aquella época, el Código civil no le daba capacidad sino simple facultad para adquirir y administrar los bienes adquiridos, en vida independiente. En consecuencia, ni el esposo ni, por ende, la esposa, tenía vecindad civil catalana, sino de derecho común. En consecuencia, el régimen era comunidad de gananciales. Cuyo régimen no consta haber sido cambiado por capitulaciones matrimoniales posteriores al matrimonio, que se podían hacer a partir de la Ley de 2 de mayo de 1975.» Sobre aquesta Sentència, vegeu E. de la IGLESIA PRADOS, «La incidencia de la vecindad civil», p. 277-288.

93. Ponent: E. Mendaña Prieto, *Westlaw*, AC 1994\451.

94. Ponent: Pereda Gámez, *Actualidad Civil* (1995), núm. 16, @ 1289, p. 1916-1919.

95. Ponent: J. M. Jiménez de Parga Gastón, *Westlaw*, AC 1996\477.

96. Ponent: L. Martínez-Calcerreaeda y Gómez, *Westlaw*, RJ 2000\7522. Sobre aquesta Sentència, vegeu E. GONZÁLEZ BOU, «Comentario a la Sentencia del Tribunal Supremo (Sala 1.ª, de 21 de septiembre de 2000. La adquisición de la vecindad civil por residencia continuada de diez años», *La Notaría*, núm. 2 (2001) (id. vLex: VLEX-242381), i J. M. ABRIL CAMPOY, «El cómputo de los plazos de residencia para la adquisición de la vecindad civil (art. 14.5.2.º CC y art. 225.2 RRC)», *RJC*, núm. 3 (2001), p. 799-822. Ambdós autors es manifesten a favor del còmput de tot el temps quant al termini de deu anys de residència.

97. Ponent: J. I. Rey Huidobro, *Westlaw*, AC 1998\2258.

98. Ponent: J. M. Bachs Estany, *El Derecho*, 1999\32474. El FJ 3r d'aquesta Sentència, força ben fonamentada, indicava: «En cuanto a la petición de disolución de la sociedad legal de gananciales, previa la declaración de que tal sea el régimen económico matrimonial al cual estén sujetos los litigantes, del examen de lo actuado ciertamente no hay una prueba objetivada del tiempo de residencia efectiva en Catalunya por parte del demandado; sus manifestaciones y las de sus parientes le sitúan como emigrado a Barcelona en 1959, cuando tenía 18 años, momento en que aun era menor de edad según la entonces vigente legislación; el debate se centra en torno a si era posible que alcanzara la vecindad civil catalana antes de contraer matrimonio merced al tiempo en que residió en Catalunya como menor de vida independiente. No podemos entenderlo así, sino que todo el tiempo pasado en Catalunya antes de su mayoría de edad no pudo aprovechar para la consecución de dicha vecindad pese a estar en situación de menor de vida independiente pues es lo cierto que el

de les Illes Balears de 10 de setembre de 2002,⁹⁹ SAP de Barcelona de 17 de febrer de 2004,¹⁰⁰ SAP de Barcelona de 20 de novembre de 2008,¹⁰¹ SAP de Saragossa de 9 de març de 2009¹⁰², la SAP de Barcelona de 20 de maig de 2009¹⁰³

art. 160 del C.c. en su redacción originaria limitaba la equiparación al emancipado a los efectos estrictamente patrimoniales, no pues para los actos propios para conseguir una condición personal relativa al *status personae* como lo es la vecindad civil, que requieren plena capacidad (art. 225, 2 del R.R.C. ya desde su primigenia redacción); sabemos, de los datos obrantes en autos, que no convivía aquí con sus padres: si ello hubiera sido así y éstos adquirido esta nueva vecindad, ello sería determinante del cambio sugerido por la sentencia de instancia; constando el nacimiento fuera de Catalunya y no existiendo entonces la posibilidad que propicia el actual art. 14,3, ap. 4º del C.c., de que el menor mayor de 14 años no emancipado pueda optar por la vecindad de cualquiera de los padres o por la del lugar de origen y siendo cierta la fecha de llegada y la insuficiencia del plazo de residencia desde su mayoría de edad hasta la celebración del matrimonio [l'any 1970] no puede presumirse sin más que su vecindad sea la catalana (como, en caso contrario, estableció la sent. de la A.T. de Barcelona de 15-II-1972 confirmada por la del T.S. de 16-III-1973) sino la vecindad común, correspondiente al lugar de origen y a la filiación (criterio además compartido por la sent. T.S. de 23-III-92 y la sent. de la Secc. 12ª de esta misma Audiencia de fecha 18-III-96; no podemos compartir el criterio que, contrario al anteriormente mencionado, establece la sent. del T.S. de 20-II-95 que supone que el antiguo art. 15, ap. 3º del Código civil en su redacción originaria, vigente al tiempo de los hechos que nos ocupan, proveía a una atribución discutiblemente automática de la vecindad ya que en todo momento habla de manifestaciones ante el Encargado del Registro en su párrafo tercero, y que la antinomia del art. 225, ap. 2º del RRC debe resolverse en todo caso, o refiriéndola solamente a las manifestaciones de voluntad ante el Encargado, o simplemente entendiendo prevalente la norma legal sobre la reglamentaria; al respecto inclusive esta aparente antinomia fue resuelta por el R.D. de 12-VI-1899 cuyo art. 2º en relación con el 3º —relativo a la aplicación a Derechos forales, por cuanto el mecanismo del art. 15 del C.c. era unilateralista y contemplaba realmente solamente los supuestos en que se ganaba la vecindad común— despeja la duda en el sentido como interpreta el art. 225, 2º la sentencia del T.S. de 23-III-92 y la doctrina mayoritaria); la parte que afirma que el régimen económico es el de gananciales ha probado lo que le correspondía (origen, falta de residencia efectiva de más de 10 años con plena capacidad en Catalunya antes de contraer el matrimonio) a los efectos del art. 1214 C.c.; además existe la certeza de que el dies a quo para ganar la vecindad civil no puede iniciarse antes de la mayoría de edad en el presente caso, según la legislación vigente en aquel momento; por otra parte las indicaciones del régimen de separación que constan en las escrituras de bienes y derechos inmuebles de propiedad registralmente conjunta en proindiviso ordinario de ambos esposos, no tienen valor probatorio alguno en este caso por cuanto claramente no son más que manifestaciones de las partes. Así pues debemos concluir que el régimen legal bajo el cual contrajeron matrimonio (art. 1316) y permanecieron (art. 1317 C.c.) los hoy litigantes fue el de gananciales (1344 y ss. C.c.), que queda disuelto desde el momento de dictarse esta sentencia, según disponen los arts. 1.392 ap. 3º C.c. quedando la liquidación y división, tal y como se postula por la parte actora, para el trámite de su ejecución, sobre la base de los bienes acreditados en este proceso como adquiridos constante matrimonio por los esposos.»

99. Ponent: M. Á. Artola Fernández, *Westlaw*, JUR 2002\272157.

100. Ponent: J. M. Bachs i Estany, FJ 2n, lletra c; *Westlaw*, JUR 2004\95707.

101. Ponent: J. M. Jiménez de Parga Gastón, *Westlaw*, JUR 2009\73879.

102. Ponent: J. Seoane Prado, *Westlaw*, JUR 2009\186838.

103. Ponent: A. Vigo Morancho, *Westlaw*, JUR 2009\409528.

i la SAP de Barcelona de 23 de desembre de 2009.¹⁰⁴ En aquest mateix sentit es manifesten també, per exemple, les resolucions de la Direcció General del Registre i del Notariat (DGRN) de 3 de juliol de 1967,¹⁰⁵ 6 de novembre de 1980¹⁰⁶ i 14 de novembre de 1997.¹⁰⁷ Prescindint de si en realitat havia actuat el principi d'unitat familiar i la propagació al fill sotmès a potestat del canvi de veïnatge civil del pare —i, si aquest falta, de la mare (art. 15, penúltim paràgraf, CC 1889)—,¹⁰⁸ la STSJC 1/2009, de 12 de gener, segueix aquesta línia de «no-còmput» o de suspensió del termini de deu anys mentre dura la situació de manca de capacitat, i cita precisament les sentències del TS de 23 de març de 1992 i 7 de juny de 2007 —en la qual s'inspira especialment—; sorprèn, però, que —seguint la STS de 7 de juny de 2007— també basi la seva argumentació en la STS de 20 de febrer de 1995,¹⁰⁹ la qual apunta més aviat en la direcció oposada, de còmput de tot el temps, independentment de la situació de la persona.¹¹⁰

104. Ponent: P. Martín Villa, *Westlaw*, JUR 20°0\84053.

105. *Aranzadi*, RJ 1967\4361.

106. *Westlaw*, RJ 1980\4312.

107. *Anuario de la DGRN*, 1997, p. 2401. Sobre aquesta Resolució, vegeu J. J. FORNER DELAYGUA, «La contribución de la DGRN», p. 393-394.

108. Vegeu l'epígraf 3.

109. Ponent: A. Barcalá Trillo-Figueroa, *Westlaw*, RJ 1995\2771.

110. La STSJC 1/2009, de 12 de gener, FJ 3.3, indica: «La doctrina jurisprudencial és concorde —amb l'excepció precisament de la Sentència esmentada pels actors en la seva demanda—, en el fet de no computar el temps en què el possible adquirent del veïnatge civil per residència no tenia capacitat d'actuar. Així ho ratifiquen, entre d'altres, les sentències de la Sala 1a del Tribunal Suprem de 23 de març de 1992 i de 20 de febrer de 1995, que en citen nombroses d'anteriors, “en el sentido de que en el cómputo no se incluye el tiempo de la minoría de edad sin emancipación”. La primera d'aquestes indica que “[...] el artículo 225 del Reglamento del Registro Civil, después de establecer en su párrfo 1.º, en plena concordancia con el artículo 14.3-2º del Código civil, que El cambio de vecindad civil se produce *ipso iure* por la residencia habitual durante diez años seguidos en provincia o territorio de diferente legislación civil, a no ser que antes de terminar este plazo el interesado formule la declaración en contrario”, agrega en su párrafo 2º que ‘En el plazo de diez años no se computa el tiempo en que el interesado no pueda legalmente regir su persona’, en cuya situación se encontró D. [...] durante su minoría de edad (desde [...] a [...]), cuyo período de tiempo no puede ser computado al objeto expresado”.» A continuació el TSJC al·ludeix expressament a la STS de 7 de juny de 2007: «En idèntic sentit es pronuncia, fent un compendi d'allò expressat en les avantdites resolucions, la recent Sentència, així mateix, de la Sala 1a del Tribunal Suprem, de data 7 de juny de 2007, que en referir-se al temps computable, precisa que “no comprende el transcurrido bajo la minoría de edad, incluida la emancipación tácita que entonces no afectaba a la esfera personal sino a la patrimonial del menor independiente”, i especifica que “partiendo de la norma básica de la irretroactividad de las leyes que proclama ahora el artículo 2.3 del Código civil, según redacción dada por el decreto legislativo de 31 de mayo de 1974 y el artículo 3 en el texto original del Real

Efectivament, la STS de 20 de febrer de 1995 havia considerat, *obiter dictum*, que el fet de no computar el temps durant el qual la persona interessada¹¹¹ era menor d'edat implicava «una violación, por inaplicación, de la norma del artículo 15.3 del Código Civil, en su redacción de 24 julio 1889 [...], de donde se desprende el carácter de automatismo que inviste a la norma, recogida en el párrafo primero del artículo 225 del Reglamento del Registro Civil, que afirma: “El cambio de vecindad civil se produce *ipso iure*, por la residencia habitual durante diez años seguidos [...]”».¹¹² Segons el TS, l'article 225.II RRC (quan estableix

---

decreto legislativo de 24 de julio de 1889, los preceptos aplicables vigentes al tiempo de [...], fueron —entre otros— los siguientes: “Artículo 15, penúltimo y antepenúltimo párrafos relativos a la adquisición de vecindad civil por residencia de diez años y por el hecho mismo del matrimonio [...]: para los efectos de este artículo se ganará vecindad: por la residencia de diez años en provincias o territorios de derecho común, a no ser que, antes de terminar este plazo, el interesado manifieste su voluntad en contrario; o por la residencia de dos años, siempre que el interesado manifieste ser ésta su voluntad. Una y otra manifestación deberán hacerse ante el Juez municipal, para la correspondiente inscripción en el Registro Civil. En todo caso la mujer seguirá la condición del marido, y los hijos no emancipados la de su padre y, a falta de éste, la de su madre”. De lo anterior deriva lo siguiente: el esposo, [...] no había alcanzado la vecindad civil [...] (común) puesto que no llevaba diez años de residencia, ya que no se computa el tiempo en que no puede legalmente regir su persona, es decir, tener capacidad de obrar; cuando hubo alcanzado la mayoría de edad y empezado el cómputo, no transcurrieron diez años [...]; y tampoco le servía la llamada emancipación tácita que, en aquella época, el Código Civil no le daba capacidad sino simple facultad para adquirir y administrar los bienes adquiridos, en vida independiente. [...] En consecuencia, el régimen era [...] (el de separación de bienes) Cuyo régimen no consta haber sido cambiado por capitulaciones posteriores al matrimonio, que se podían hacer a partir de la Ley de 2 de mayo de 1975.»

111. Nascut en un poble de la província de Granada l'any 1935, que havia adquirit la majoria d'edat l'any 1956 i s'havia casat l'any 1962.

112. El TS (FJ 4t i 5è) continuava argumentant: «La doctrina científica tradicional siempre entendió que dándose la residencia decenal, la adquisición de la vecindad civil era automática, sin consideración, incluso, a la voluntad del sujeto de obtenerla o no, siendo exponentes jurisprudenciales de esta doctrina tradicional las Sentencias de 13 marzo 1939, y 5 junio 1935 de la Sala de lo Contencioso-Administrativo. La tesis del juzgador *a quo* conllevaría una quiebra en el principio de seguridad jurídica, ya que, en aquellas Comunidades Autónomas donde la emigración haya tenido trascendencia, concretamente en Cataluña, la interpretación efectuada por la Sala de instancia convertiría en matrimonios sujetos a régimen de gananciales los celebrados sin capitulaciones con el convencimiento de los cónyuges de hallarse sometidos al de separación de bienes. En segundo lugar, apoya la Sala de instancia su tesis en la necesidad de la plena capacidad personal para efectuar las declaraciones a que se refiere el párrafo 2.º del artículo 225 del Reglamento del Registro Civil: “En el plazo para las declaraciones de vecindad ante el Encargado, no se computa el tiempo en que el interesado no pueda legalmente regir su persona”. El contenido del precepto se coordina con lo dispuesto por el antiguo artículo 15.3.º *in fine* del Código Civil: “[...] Una y otra manifestación deberá hacerse ante el Juez Municipal para la correspondiente inscripción en el Registro Civil”. Mientras que el legislador del Código es claro al exigir que “una y otra manifestación”, o sea, la volun-

que «[e]n el plazo de los diez años no se computa el tiempo en que el interesado no pueda legalmente registrar su persona») «no deja de estar en pugna, en principio, con la prevenida en el artículo 15.3.º.II del Código Civil, en su redacción de 1889, y artículos 14.3.1.º y 2.º del mismo, en su actual redacción por la Ley 11/1990, de 15 octubre, en cuanto que a su tenor, el transcurso de los diez años confiere *ope legis* la adquisición de la vecindad, salvo declaración en contrario»; malgrat tot, el fet de tenir en compte això no alterava la decisió objecte de recurs, ja que, en qualsevol cas, la persona interessada no havia residit de manera continuada a Catalunya, per la qual cosa el TS no cassà la sentència de l'Audiència.¹¹³

L'any 2000 el TS va dictar dues sentències sobre aquest tema. La primera, de 28 de gener de 2000, insistia en el fet que, malgrat el que estableix l'article 225 RRC, en el còmput del termini de deu anys per al canvi de veïnatge calia tenir en compte tot el temps; amb una argumentació poc clara i artificiosa, que contraposa la redacció originària de l'article 225.II RRC (1958) amb la que donà a aquest paràgraf el RD 3455/1977, d'1 de desembre, i que sembla que vol distingir entre el termini «per al canvi de veïnatge» i el termini «per a fer les declaracions» de l'article 14.5 CC 1990 (art. 14.3 CC 1974 i 15 CC 1889), considera que des de la reforma del 1977 els paràgrafs I i II de l'article 225 són contradictoris i es decanta per no tenir en compte el que disposa l'article 225.II RRC.¹¹⁴

---

tad obstativa o la adquisitiva del interesado son las que deben hacerse ante el Registro Civil, excluyendo, por tanto, de su ámbito la adquisición de la vecindad por el transcurso de diez años, que opera *ipso iure*, no lo es tanto el legislador del Reglamento, pero resulta evidente que la producción *ipso iure* por el transcurso del plazo decenal preceptuada por el Código, no puede verse vulnerada por otra norma de rango inferior, como es la del Reglamento. Y en tercer y último lugar, la Sala fundamenta la tesis en base al principio de unidad familiar. Es precisamente la defensa del propio principio la que cuestiona la tesis. En efecto, si los sometidos a patria potestad no pudieran, al llegar a la mayoría de edad, hacer valer los años de residencia pasados durante su minoría para montar su vecindad civil, se daría la incongruencia de que la vecindad que el padre se apresta a perder permanencia (sic) con sus hijos durante diez años después de su mayoría. Indudablemente, las respectivas lecturas del desarrollo argumental del motivo y de la exposición razonada contenida en el fundamento de derecho cuarto de la sentencia recurrida, permiten apreciar el mantenimiento de tesis contrarias entre sí, caracterizada la de aquél en que el mero transcurso de los diez años opera *ipso iure* en punto a la adquisición de la vecindad civil, y la del Tribunal *a quo*, en que el cómputo de dicho plazo acontezca durante la mayoría de edad, sobre cuya cuestión, la doctrina se ha pronunciado de manera contradictoria.»

113. Sobre la STS de 20 de febrer de 1995 i a favor de la no-aplicació de l'art. 225.II RRC, vegeu E. GONZÁLEZ BOU, «L'adquisició del veïnatge civil per residència continuada de deu anys: comentari a la sentència del Tribunal Suprem de 20 de febrer de 1995», *Àpoca: Butlletí Català d'Informació Notarial*, núm. 4 (1995), p. 15-22.

114. Ponent: J. R. Vázquez Sandes, *Westlaw*, RJ 2000\245. En els FJ 3r i 4t afirmava: «Tanto el anterior art. 15 del Código Civil, como su actual art. 14, vienen a disponer que se ganará

Crida l'atenció el fet que en aquest cas no hauria calgut ni tan sols qüestionar l'aplicabilitat de l'article 225.II RRC, ja que els fills havien canviat de veïnatge civil per propagació del canvi patern, tal com sembla que apunta el FJ 4t de la Sentència. Al marge d'això, la distinció entre el termini «per a fer les declaracions» i el termini per a «guanyar veïnatge» —a banda que no resultava ni de l'art. 15 CC 1889, ni tampoc de l'art. 14.3 CC 1974 (ni, després, de l'art. 14.5 CC 1990)— significava admetre una «recuperació» o «readquisició»

vecindad por la residencia continuada —en territorio de derecho común o en territorio de derecho especial o foral— de dos años siempre que el interesado manifieste ser esa su voluntad o de diez años a no ser que antes de terminar este plazo el interesado manifieste su voluntad en contrario. Esas modificaciones del Código Civil en aquella época han de relacionarse con las previsiones de la Ley de Registro Civil de 8 de junio de 1957 y las de su Reglamento aprobado por Decreto de 14 de noviembre de 1958. Dado que el art. 64 de la primera dispone que sea el encargado del Registro Civil, el de aquel donde conste inscrito el nacimiento u otro que se la remitirá al anterior, el que reciba las declaraciones de conservación o modificación de vecindad para su inscripción marginal en el que corresponda, tal disposición encuentra su desarrollo en el art. 225 del Reglamento que, en su redacción originaria, disponía: “El cambio de vecindad civil se produce *ipso iure*, por la residencia habitual durante diez años seguidos en provincia o territorio de diferente legislación civil a no ser que antes de terminar este plazo el interesado formule la declaración en contrario. En el plazo para las declaraciones de vecindad ante el encargado no se computa el tiempo en que el interesado no pueda, legalmente, registrar su persona”. La claridad de este precepto reglamentario (art. 225.I RRC) —que como tal sería imposible que modificara otra norma del rango superior, cual dispone el art. 1.2 del Código Civil, el art. 6 de la Ley Orgánica del Poder Judicial y el art. 9.3 de la Constitución— se ve perturbada por la redacción que le ha dado el Real Decreto 3455/1977, de 1 de diciembre que aunque no ha modificado el propósito del precepto —deja incólume el tiempo establecido para la adquisición *ipso iure* de la vecindad y el de su rechazo, pero suprime en el párrafo segundo la mención de las “declaraciones” al fijar la interrupción el plazo para hacerlas— su desafortunada redacción conduce al error de hacer creer que es el plazo para adquirir vecindad el que por ello se interrumpía, en clara contravención de lo prevenido en los arts. 14 actual o 15 anterior de Código Civil, error de inmediata corrección siguiendo las indicaciones del art. 3.1 de este Código y para interpretar la norma, la actual de indeseada redacción, desde sus antecedentes legislativo y desde la realidad social de su tiempo tendente a lograr la unidad familiar. Lamentablemente tampoco se ha corregido la defectuosa redacción de ese texto, que ha quedado incompleto, aprovechando la promulgación del Real Decreto 1917/1986, de 29 de agosto que modifica dicho art. 225. Trasladada la respectiva unidad familiar, en que con sus progenitores estaban integrados demandante y demandada por la que a cada uno correspondía, desde territorio sometido a legislación civil común, cual era la provincia de Córdoba, a territorio con Derecho Civil propio, como es Cataluña, uno y otra de aquéllos adquirieron por transcurso del tiempo y ministerio de la ley —al no contradecir las previsiones de ésta al respecto— la vecindad civil catalana como resultaba en aquella época de lo dispuesto en el art. 15 del Código Civil y habiendo llegado el demandante a la mayoría de edad en el año de 1961 y la demandada en el año de 1962, por disposición del entonces vigente art. 320 del expresado Código que la fijaba en los veintiún años cumplidos, ni uno ni otra habían obtenido antes emancipación, sin que en ese tiempo anterior ni aún en el de después, hasta la presentación de la demanda rectora de autos, con aquella residencia permanente, continuada y estable en Cataluña,

del veïnatge civil perdut per deu anys de residència en el territori¹¹⁵ difícil d'encaixar amb la regulació del veïnatge civil continguda llavors, amb rang de llei, en els

---

rechazasen tal vecindad, contrajeron matrimonio canónico entre sí el 8 de noviembre de 1964 sin otorgar capitulaciones matrimoniales que rigiesen los efectos económicos de su matrimonio que, por lo mismo, quedaba, desde ese mismo momento, sujeto al régimen de separación de bienes según disponía el art. 7 de la Compilación del derecho civil especial de Cataluña promulgada por la Ley 40/1960, de 21 de julio, siguiendo la tradición jurídica del territorio que antes había tratado de recoger la Tercera Recopilación de las Constituciones de Cataluña publicada en 1704. Estos varios y claros efectos de la legislación vigente al tiempo de producirse los hechos y circunstancias que aquí se someten lleva a la estimación de este recurso en su único motivo y, por lo mismo a casar y anular la Sentencia recurrida y a confirmar la de primera instancia.» Sobre la STS de 28 de gener de 2000, vegeu A. A. LONGO MARTÍNEZ, «La adquisición de vecindad civil por residencia. Apuntes a la Sentencia del Tribunal Supremo de 28-2-2000» (en realitat es refereix a la STS 28-1-2000), *La Notaría*, núm. 10 (2000), p. 79-83.

115. Vegeu J. M. ABRIL CAMPOY, «El cómputo de los plazos de residencia», p. 809, 812-813 i 818-819. Aquest autor —que relaciona l'adquisició del veïnatge civil per deu anys de residència que afectava als menors d'edat amb la propagació del canvi de veïnatge civil dels pares— admet que aquesta interpretació literal de la redacció originària de l'art. 225.II RRC presentava dificultats tècniques, «por cuanto suponía que el menor adquiriría la vecindad civil por 10 años, por la declaración para no perder la vecindad civil anterior a la adquisición de la fundada en la residencia decenal no iniciaba su cómputo hasta la emancipación o mayoría de edad, con lo que de una declaración de no pérdida de la vecindad civil se transformaba en una declaración de readquisición de la perdida por residencia decenal»; més endavant insisteix: «[...] en este caso, si la vecindad civil ya se ha adquirido cuando se alcanza la emancipación o la mayoría de edad, la declaración ante el Encargado más que una declaración de conservación deriva en una declaración de readquisición.» En la mateixa línia, respecte de la redacció originària de l'art. 225.2 RRC, Longo Martínez destacava: «si [...] ese tiempo (de minoría de edad) sí cuenta para el cómputo de los diez años tras los cuales opera la adquisición *ipso iure* de la vecindad, en ocasiones la facultad de realizar la declaración obstativa ante el Registro Civil lo que permitirá es, no ya evitar la adquisición automática de esa vecindad, que se habrá producido, sino recuperar la anterior. Así, v. g., el menor que, por residencia, ha cumplido los diez años previstos en el Código para adquirir la nueva vecindad, pero por edad no puede todavía hacer la declaración obstativa ante el Registro Civil, tendrá derecho a hacerla, para recuperar la anterior vecindad, durante los diez años siguientes a alcanzar la edad prevista al efecto»; i més endavant insisteix que el no-còmput del termini «per a les declaracions de veïnatge» podia comportar sovint poder «recuperar la vecindad perdida *ex lege*» (A. A. LONGO MARTÍNEZ, «La adquisición de vecindad civil por residencia», p. 82-83).

Respecte del text de l'art. 225.II RRC anterior a la reforma del 1977, Roca Trías i González Porras (*Jornadas de Derecho Foral de Jaca*, agost 1972) afirmaven: «[...] es claro que se refiere exclusivamente a declaraciones ante el encargado del Registro Civil y no a caso de adquisición automática [...]». Aquests autors utilitzaven en la seva argumentació les conclusions del II Congrés Jurídic Català, en les quals s'afirmava (V.30) que «[e]l temps de residència a Catalunya de persones sotmeses a potestat els serà comptat a efectes de l'adquisició de la ciutadania o regionalitat civil catalana» (*Llibre del II Congrés Jurídic Català. 1971*, Barcelona, 1972, p. 807); sobre aquesta conclusió, vegeu M. LIRIA LAFARGA, «La regionalidad o la vecindad civil», *Anuario de Derecho Aragonés*,

articles 15 CC 1889 i 14 CC 1974; a banda d'això, aquest tipus d'interpretació no concorda ni amb el precedent de la norma que constituïa l'article 2 RD de 12 de juny de 1899 ni amb el sentit que es donà a l'article 225.II RRC en les reformes posteriors.¹¹⁶

La segona STS de l'any 2000 sobre aquest mateix tema —la de 21 de setembre de 2000—¹¹⁷ segueix aparentment aquesta mateixa línia, però l'argumentació és força diferent. Considera que l'article 225.II RRC altera allò que resulta de l'article 14.5 CC vigent (i de l'art. 14.3.2 CC 1974) i, tot reproduint l'argumentació de la STS de 20 de febrer de 1995 i rebutjant la de la STS de 23 de març de 1992, recorre al principi de jerarquia normativa i conclou que «no es posible limitar el contenido imperativo del repetido art. 14.3 CC, hoy 15.5.2º [14.5.2 CC 1990], con una norma de carácter reglamentario que

---

vol. XVI (1972-1973), p. 84-85. Segons Roca Trías i González Porras, «[e]l Congreso Jurídico de Cataluña al hablar de la residencia durante diez años como medio de producirse el cambio de regionalidad, ha negado el requisito de capacidad a que se refiere el ap. 2º del art. 225 del Reglamento del Registro Civil, sentando que “El tiempo de residencia en Cataluña de personas sometidas a patria potestad, les será computado a efectos de la adquisición de la ciudadanía o regionalidad catalana” [...] aceptamos la conclusión del II Congreso Jurídico de Cataluña, pero [...] entendemos que siendo computables los años que el menor ha vivido bajo la patria potestad, debe concedérsele la facultad opcional de hacer declaración expresa ante el Encargado del Registro civil para recuperar [...] la vecindad [...] dentro del año siguiente a su mayoría o emancipación [...]» (E. ROCA TRÍAS i J. M. GONZÁLEZ PORRAS, «La computación del tiempo de residencia de los menores sujetos a la patria potestad, durante su minoría, a los efectos de adquisición de la vecindad civil», ADA, vol. XVI (1972-1973), p. 327-328).

116. Resulta artificios i forçat voler distingir entre el temps per al canvi automàtic i el temps per a fer la declaració de voluntat contrària a aquest canvi, computant tot el temps en el primer cas i no computant el temps en què la persona interessada no pugui regir la seva persona (és a dir, mentre duri la situació de manca de capacitat) en el segon. Una interpretació d'aquest estil suposaria que en determinats casos la declaració de voluntat contrària al canvi es faria una vegada el canvi de veïnatge ja s'hauria produït i, per tant, ja no seria una declaració de «no-adquisició» (art. 14.5.2n CC 1990, 14.3.2n CC 1974) —de «no guanyar» veïnatge (art. 15 CC 1889)— o de «conservació» (art. 65.II i III LRC), sinó una declaració de «recuperació» d'un veïnatge civil perdut, cosa que no encaixa ni en la regulació vigent ni en la derogada del veïnatge civil. Així, en els termes en què s'expressa l'art. 14.5.2n CC (1990) (14.3.2n CC (1974)), no es pot declarar «que no es vol adquirir» allò que ja s'ha «adquirit»; i en els termes en què s'expressa l'art. 65.II i III LRC, seria un contrasentit declarar «voler conservar» quelcom que ja s'ha perdut. A més, l'art. 14.5.2n es refereix al canvi de veïnatge civil per residència continuada de deu anys sense declaració en contrari «durant aquest període»; es tracta del mateix termini de deu anys, que provoca el canvi automàtic si no es fa la corresponent declaració de voluntat en contrari abans de que s'escoli.

117. Ponent: L. Martínez-Calcerraeda y Gómez, *Westlaw*, RJ 2000\7522. Sobre aquesta Sentència, vegeu E. GONZÁLEZ BOU, «Comentario a la Sentencia».

cercena por así decir, un posibilismo actuatorio como es, el acceso a una vecindad, precisamente, por razón de la vecindad en los términos establecidos por el derecho sustantivo [...], debiendo al respecto mantenerse la tesis recogida por la susodicha Sentencia de 20 de febrero de 1995 (frente a la sostenida en la única precedente de 23-3-1992) en donde establece, naturalmente, la superior consistencia del criterio del Código Civil, sobre la limitación reglamentaria»; per tot això, el TS considera que «no es de recibo entender que el tiempo de la eventual residencia durante la minoría de edad del marido no es computable». A continuació, però, té en compte que l'interessat va arribar a Barcelona amb setze anys complerts, «con lo que, incluso, se cumple la tesis más defendible de que el tiempo computable debe contarse desde los 14 años, sin perjuicio de la opción prevista en esa edad según el art. 14.3º.4», la qual cosa, al marge que sembla aplicar extemporàniament¹¹⁸ l'article 14.4.IV CC vigent —que prové de la Llei 11/1990 i reconeix capacitat d'obrar, en matèria de veïnatge civil, a partir dels catorze anys—, sembla contradir la tesi que calgui computar tot el temps.

Diverses sentències d'audiències insisteixen en la tesi del còmput de tot el temps, independentment que la persona interessada tingui o no suficient capacitat d'obrar (vegeu, per exemple: la SAP de Lleida de 17 de juny de 1999 (Secció 1a);¹¹⁹ la SAP de les Illes Balears de 15 de gener de 2001 (Secció 3a) —que considera il·legal i, per tant, inaplicable, l'art. 225.II RRC, perquè contradir el que disposa l'art. 14 CC «al introducir una limitación a lo establecido en éste sin contar para ello con cobertura legal alguna»—;¹²⁰ la SAP de Barcelona de 12 de setembre de 2002 (Secció 11a);¹²¹ la SAP de Barcelona de 12 de desembre de 2002 (Secció 1a);¹²² la SAP de Barcelona de 31 de març de 2003 (Secció 1a);¹²³ la SAP de Barcelona de 16 de desembre de 2003 (Secció 12a);¹²⁴ la SAP de Barcelona de 8 de setembre de 2005 (Secció 18a);¹²⁵ la SAP de Barcelona d'11 de maig de 2007 (Secció 18a);¹²⁶ la SAP de Tarragona de 4 de juny de 2007 (Secció 1a);¹²⁷ la SAP

118. L'interessat havia arribat a Barcelona, procedent d'un poble de Castella, l'any 1963 o el 1964, i va contraure matrimoni l'any 1976, data en la qual calia determinar quin era el seu veïnatge civil, de cara a concretar quin era el règim econòmic del matrimoni.

119. Ponent: A. Enfedaque Marco, FJ 1r, *Westlaw*, AC 1999\7132.

120. Ponent: J. M. Bort Ruiz, *Westlaw*, AC 2001\594.

121. Ponent: C. Muñoz Juncosa, *Westlaw*, JUR 2003\7339.

122. Ponent: M. D. Portella Lluch, *Westlaw*, JUR 2003\57392.

123. Ponent: M. D. Montolió Serra, FJ 3r, *Westlaw*, JUR 2003\199979.

124. Ponent: J. L. Valdivieso Polaino, FJ 1r, *Westlaw*, JUR 2004\30138.

125. Ponent: M. D. Viñas Maestre, FJ 1r, *Westlaw*, JUR 2006\45336.

126. Ponent: R. Foncillas Sopena, FJ 2n i 3r, *Westlaw*, JUR 2007\261264.

127. Ponent: J. L. Portugal Sainz, FJ 2n, *Westlaw*, JUR 2007\337992.

de Barcelona de 4 de març de 2008¹²⁸ i la SAP de Girona de 16 d'abril de 2008 —*obiter dictum*¹²⁹).

4.2.2.2. *La suspensió del termini de caducitat en les situacions de manca de capacitat: el Reial decret de 12 de juny de 1899 i l'article 225.II del Reglament del Registre Civil. El caràcter personalíssim de la declaració de voluntat de voler «conservar» el veïnatge civil («no adquirir» el del territori on es resideix o «no canviar» de veïnatge)*

El canvi de veïnatge civil per deu anys de residència és automàtic; la persona interessada només el pot evitar a través d'una declaració expressa dirigida directament a «conservar» (art. 65.II i III LRC) el veïnatge civil que té (o a «no adquirir» [art. 14.5 CC vigent] el nou veïnatge o, en definitiva, a no «canviar» [art. 225.I RRC] de veïnatge). No es tracta d'un cas de «voluntat presumpta», a mode de presumpció *iuris tantum*, que admeti proves en contra.

L'automatisme —l'«*ipso iure*» de l'art. 225.I RRC— (l'adquisició «[p]or residencia continuada de diez años» —art. 14.5.2 CC 1990—) queda exclòs, únicament i exclusivament, per la declaració en contra —l'«a no ser [...]» de l'art. 225.I RRC (art. 15 CC 1889) o el «sin declaración en contrario [...]» de l'art. 14.5.2 CC 1990 (art. 14.3.2 CC 1974)—, que significa donar entrada, ni que sigui encotillada, a l'element voluntari, almenys per a evitar el canvi.

Partint d'això, l'article 225.II RRC tracta la declaració en contra com un dret de formació o com un poder de configuració subjecta a un termini de caducitat, que se suspèn per raó de la manca de capacitat de la persona interessada en matèria de veïnatge civil.

Per a De Castro, el fet que, en l'article 15 CC 1889, al termini de deu anys s'afegís la manca de manifestació en contra significava tenir en compte la voluntat individual i l'atribució al transcurs del termini, unit al silenci, l'eficàcia d'una presumpció *iuris et de iure* que existia voluntat tàcita en sentit positiu. Partint d'això, que el mateix autor reconeixia que no era una opinió incontrovertida,¹³⁰ De Castro afirmava que «[e]l relativo valor dado a la voluntad hace que respecto de los incapaces, o sea, de aquellas personas cuya carencia de manifestación contraria no puede estimarse presunción de voluntad, no se produzca la imposición de vecindad por el transcurso de los diez años», i afegia que «no puede considerarse presunción

128. Ponent: J. M. Jiménez de Parga Gastón, FJ 3r, *Westlaw*, JUR 2008\143557.

129. Ponent: F. Lacaba Sánchez, FJ 2n, *Westlaw*, JUR 2008\206465.

130. Vegeu F. de CASTRO Y BRAVO, *Derecho civil de España*, p. 476, nota 2.

el silencio de quien no puede declarar», i aquest era el criteri que seguia, segons aquest autor, l'article 2 del RD de 12 de juny de 1899.¹³¹ Ja abans i prenent com a base aquest mateix precepte, Borrell i Soler havia destacat que els terminis per a guanyar veïnatge d'acord amb l'article 15 CC 1889 «no corrien» contra els menors ni contra els incapacitats¹³² —opinió que cita, per a sumar-s'hi, a més a més de De Castro, Castán.¹³³ Aquesta idea, que el termini «no corria» respecte de les persones incapaces, és la que es va voler reflectir en l'article 225.II RRC,¹³⁴ es tracta d'un cas de «suspensió» del termini de caducitat per a manifestar que es vol «conservar» el veïnatge civil que es té (o «no adquirir» el nou, o «no canviar» de veïnatge).¹³⁵

En el rerefons de la norma hi ha també la idea —que destacava ja l'any 1923 Borrell i Soler i de la qual es feren ressò De Castro i Castán—¹³⁶ que la re-

131. Vegeu F. de CASTRO Y BRAVO, *Derecho civil de España*, p. 476 i nota 3. Vegeu, també, A. M. BORRELL I SOLER, *Derecho civil vigente en Cataluña*, vol. I, Barcelona, Bosch, Casa Editorial, 1944, p. 43-44 i nota 17.

132. Vegeu A. M. BORRELL I SOLER, *Dret civil vigent a Catalunya*, vol. I, Barcelona, Mancomunitat de Catalunya, Oficina d'Estudis Jurídics, Imprempta de la Casa de Caritat, 1923, p. 57; A. M. BORRELL I SOLER, *Derecho civil*, p. 43-44.

D'acord amb el que preveu l'art. 2 del RD de 12 de juny de 1899, aquest autor es referia també als declarats pròdigs; respecte d'ells, vegeu, però, el que hem indicat en la nota 86.

133. Vegeu J. CASTÁN TOBEÑAS, *Derecho civil español, común y foral*, tom I, vol. 2n, Madrid, Instituto Editorial Reus, 1952, p. 234, i J. CASTÁN TOBEÑAS, *Derecho civil español, común y foral*, tom I, vol. 2n, Madrid, Instituto Editorial Reus, 1963, p. 283.

134. Vegeu J. PERÉ RALUY, *Derecho del Registro Civil*, p. 640.

135. En paraules de Peré Raluy, la redacció originària de l'art. 225 RRC (que —recordem-ho— es referia genèricament al «plazo para las declaraciones de vecindad ante el encargado») deia «que a efectos del cómputo del plazo de diez años, no se tendrá en cuenta el tiempo de incapacidad o incapacitación» (J. PERÉ RALUY, *Derecho del Registro Civil*, p. 640).

136. Vegeu A. M. BORRELL I SOLER, *Dret civil*, p. 57-58, i A. M. BORRELL I SOLER, *Derecho civil*, p. 44 (en l'edició catalana, del 1923, Borrell advertia «que la simple residència no equival a veïnat, sinó que és necessària una residència definitiva o amb intenció de què ho sia; cosa que pot presumir-se del que obra casa, estableix negoci, adquireix casa per a establir-s'hi, i en altres casos semblants. Tampoc equival a adquisició de veïnatge civil l'empadronament, que només serveix per a efectes polítics i administratius [en l'edició castellana, del 1944, afegia: «pero, por lo menos, es un indicio de que piensa establecer definitivamente su domicilio en el lugar»]. El termini de permanència ha de transcórrer sense interrupció [...] Interrompuda la residència, es té per no passat el temps anterior»). Segons De Castro y Bravo, que citava Borrell i Soler, la residència havia de ser «habitual, con los caracteres de fijeza y continuidad, o sea, sin interrupciones que supongan un abandono de residencia» (F. de CASTRO Y BRAVO, *Derecho civil de España*, p. 475-476 i nota 3). Castán reproduïa també l'opinió de Borrell i Soler (J. CASTÁN TOBEÑAS, *Derecho civil español*, p. 234, i 1963, p. 283-284). Vegeu, també, G. M. de BROCA MONTAGUT, *Historia del derecho de Cataluña* (ed. facs.: 1985), p. 563 («para ganar vecindad serán necesarios diez años de residencia continuada en territorio español, con carácter legal de domiciliado»).

sidència que dóna lloc al canvi automàtic de veïnatge civil implica voluntarietat.¹³⁷ S'ha de tractar d'una residència «continuada» (art. 14.3.2 CC 1974 i 14.5.2 CC 1990),¹³⁸ però també «habitual» (art. 225.I RRC) —qualificatiu que comporta voluntarietat. En termes força expressius, l'article 225.I RRC —des de la seva redacció originària (1958)— qualifica expressament la residència d'«habitual» i afegeix «durante diez años seguidos» (és a dir, *habitual* i també *continuada*). La residència «continuada» que requereix l'article 14 CC des de la reforma del 1974 del títol preliminar (art. 14.3.2 CC 1974 i 14.5.2 CC 1990)¹³⁹ no s'identifica amb l'«habitual» —que, d'altra banda, defineix el «domicili» (art. 40 CC)—, tot i que la pressuposa; per al canvi automàtic de veïnatge civil, la residència ha de ser «habitual» i «continuada» —en l'art. 225.I RRC, el fet de ser «continuada» qualifica la «residència habitual».¹⁴⁰

Partint que la residència que dóna lloc al canvi automàtic de veïnatge civil implica voluntarietat i atès que, a més, la declaració que l'evita és personalíssima,¹⁴¹ el termini «se suspèn» mentre la persona interessada no pugui «le-

137. Vegeu A. M. BORRELL I SOLER, *Dret civil*, p. 57.

138. El Projecte de llei de reforma del títol preliminar de 14 de novembre de 1962 emprava ja l'expressió «residència continuada», però no fou fins a la reforma del títol preliminar del 1974 que l'art. 14 CC utilitzà expressament el qualificatiu *continuada*.

139. En la línia apuntada, el Projecte de reforma del títol preliminar del CC aprovat l'any 1983 per la Secció Primera de la Comisión General de Codificación qualificava la residència a la qual es referia pel canvi de veïnatge civil d'«habitual continuada» (art. 15.3).

140. Els qualificatius *continuada* i *habitual* fan referència al fet de residir, mentre que, en canvi, el terme *domicili* designa el lloc on es resideix (art. 40 CC). La qualificació de la residència com a «habitual» implica voluntarietat i exclou, per tant, els casos d'internament, presó, turisme, ingressos hospitalaris, estades d'estudis o per motiu de certs càrrecs [...]; l'«habitualitat» es refereix a la normalitat. La «continuitat» de la residència implica que aquesta sigui ininterrompuda i, per tant, està en funció del concepte que es té d'«interrupció» de la residència, el qual no coincideix necessàriament amb tota sortida del territori.

Qualificar la residència de *habitual* o de *continuada* implica diferents punts de vista; podem referir-nos al fet que la residència «és» «habitual» respecte d'un moment, des d'un punt de vista actual, de present, i en relació amb un lloc reduït (casa o municipi), mentre que qualifiquem de *continuada* la residència quan ens referim a un període de temps ja transcorregut, que valorem *a posteriori*, des d'un punt de vista de passat (la residència «ha estat» continuada) i en relació amb un espai ampli (*territori*). Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 510-514.

En general, quant a les característiques que ha de reunir la residència per al canvi automàtic de veïnatge civil, vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 506-526.

141. Vegeu A. M. BORRELL I SOLER, *Dret civil*, p. 58; A. M. BORRELL I SOLER, *Derecho civil*, p. 45; F. de CASTRO Y BRAVO, *Derecho civil de España*, p. 476 i nota 3; F. LUCES GIL, «Comentarios a la segunda reforma», p. 21; A. CALATAYUD SIERRA, «La reforma del régimen de la vecindad civil y del derecho conflictual matrimonial y sucesorio», *Separata del Boletín de los Colegios de*

galment regir la seva persona» —mentre no tingui suficient capacitat d'obrar en aquest àmbit—; l'article 225.II RRC preveu, doncs, una causa de «suspensió» («no se computa [...]») del termini de caducitat per a fer la declaració de voluntat de «no canviar» (art. 225.I RRC) de veïnatge —declaració de «conservació» (art. 65.II i III LRC) o de «no-adquisició» (art. 14.3.2 CC 1974 i 14.5.2 CC 1990).

No resulta aplicable, en aquest punt, la regulació de la suspensió de la caducitat que preveu el Codi civil de Catalunya (CCCat), partint de la seva consideració com a «dret comú» a Catalunya (art. 111-4 CCCat); de fet, el CCCat ens portaria a la solució contrària («no-suspensió») a la prevista en l'article 225.II RRC («suspensió»), atès que els articles 122-2 i 122-3 CCCat només admeten la «suspensió» dels terminis de caducitat referits a «relacions jurídiques disponibles» (vegeu l'art. 122-3 CCCat i, en particular, per al que ara ens interessa, la remissió que implica a l'article 121-16a CCCat), i en aquest cas estem davant d'una matèria de dret indisponible; es tracta d'un cas de «suspensió» de la caducitat previst específicament pel legislador i referit a una matèria de dret «indisponible» que no implica una «relació» amb altri. En aquesta línia, destaca la possibilitat de «suspensió» dels terminis de caducitat que preveu expressament el Codi civil italià.¹⁴²

Abogados de Aragón, núm. 124 (1991), p. 13 i 27 i nota 6 (i *La Notaría*, p. 36); M. PEÑA BERNALDO DE QUIRÓS, «Comentario al art. 225 RRC»; M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 548 i 550.

142. L'art. 2964 CC italià exclou la suspensió de la caducitat per les causes de suspensió de la prescripció, «llevat que la llei digui una altra cosa i apliqui la suspensió» (és el cas, per exemple, de les accions previstes en els art. 245 i 489 CC italià, que es volen conservar en benefici del menor o de l'incapacitat i que, per tant, es consideren personalíssimes; i també és el cas de l'acció prevista en l'art. 802.2 CC italià [«dolosamente impedito»]); hi ha dades, per tant, per a configurar un estatut personal dels menors i dels incapacitats en matèria de caducitat. Això no ha estat recollit pel CCCat, segons el qual només es pot suspendre —d'acord amb el que estableixen els art. 121-15 a 121-19 CCCat pel que fa a la suspensió de la prescripció (vegeu, en concret, l'art. 121-16a CCCat), o per acord exprés de les parts— la caducitat en les «relacions jurídiques disponibles» (art. 122-3 CCCat); en les «relacions jurídiques indisponibles», en canvi, «els terminis establerts legalment no es poden suspendre» (art. 122-2 CCCat).

Cal tenir en compte que el Codi civil italià distingeix dos tipus de causa de suspensió de la prescripció: a) les de l'art. 2941 CC italià, per a relacions «entre» les parts («tra [...]» [«entre», i només entre elles]); b) les de l'art. 2942 CC italià, «per la condició del titular» («contro [...]»); la suspensió els protegeix enfront dels que tinguin accions contra ells. El CCCat unifica ambdós tipus de causes en un sol precepte (art. 121-16 CCCat), però les distingeix a la seva manera: a) «les pretensions de les quals siguin titulars persones menors d'edat o incapaces [...]» (121-16a CCCat); b) «les pretensions entre [...]» (121-16b-e CCCat).

Quant a l'edat a partir de la qual la persona interessada pot «legalment regir la seva persona», en matèria de veïnatge civil i deixant de banda els casos d'incapacitació —en què caldrà tenir en compte el que resulti en cada cas de la sentència d'incapacitació—, actualment —des de l'entrada en vigor de la Llei 11/1990, de 15 d'octubre— cal entendre que la persona interessada pot «legalment regir la seva persona» —art. 225.II RRC— (o se li reconeix capacitat d'obrar en aquest àmbit) a partir dels catorze anys, atès que l'article 14.3.IV CC permet optar per determinats veïnatsges civils al major de catorze anys —i, en aquest cas, fins a un any després de la seva emancipació (amb el benentès que, si no està emancipat, haurà de ser «assistit» pel seu representant legal).¹⁴³

A banda d'això i de la nota de voluntarietat que ha de complir la residència que dóna lloc al canvi automàtic —a la qual ja ens hem referit—, convé insistir en el caràcter personalíssim de la declaració de voluntat en contra d'adquirir el veïnatge civil del territori on es resideix. Quant a aquesta declaració, la persona interessada no podrà ser substituïda pel seu respresentant legal; i això, malgrat que algun precepte actual sembli que dóna entrada als representants legals en l'àmbit del veïnatge civil; es tracta d'una aparença que no és certa.

Les declaracions referents al veïnatge civil basades en la residència (art. 14.5 CC i 225.I i II RRC), com també la prevista en l'article 14.3.IV CCE, són discrecionals¹⁴⁴

143. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 536-537, 549-550 i 737. Vegeu, també, J. DELGADO ECHEVERRÍA, «Comentario al art. 14 CCE», p. 524; R. DURÁN RIVACOBIA, *El nuevo régimen de la vecindad civil*, p. 61; R. DURÁN RIVACOBIA, *Derecho interregional*, p. 99-100; J. DELGADO ECHEVERRÍA, «Comentario a los arts. 14 y 15 CCE», p. 410-411.

Quant a la declaració dels mateixos fills a partir dels catorze anys en matèria de veïnatge civil, tot exclouent la possible manifestació dels pares abans d'aquesta edat, vegeu la RDGRN 13 de maig de 1996, FJ 9è (*Westlaw*, RJ 1996\5055): «[...] en cuanto a los hijos del matrimonio nacidos en 1987 y en 1990, éstos, como nacidos en Barcelona de padres nacidos en Barcelona, tienen la vecindad civil catalana por presunción legal (cfr. art. 14.6 CC actual, art. 14.5 CC en su redacción anterior y art. 68.II LRC). Esta vecindad no se ha visto afectada por el cambio de vecindad de los padres (cfr. art. 14.3 CC), de modo que éstos no pueden pretender que sus hijos conserven la vecindad civil navarra que a los mismos no les corresponde, ni están facultados para atribuirlos a los hijos menores de catorce años. Por el contrario, sólo los hijos a partir de esta edad y asistidos por sus representantes legales serán los que podrán optar por la vecindad civil navarra de sus padres (cfr. art. 14.3, *in fine*, CC).»

144. En el cas de les declaracions favorables o contràries al canvi per residència (actuals art. 14.5 CC i 225.I i II RRC) —com en el de les contingudes en l'art. 14.3.II o 14.3.IV o 14.4, *in fine*, CC—, diem que es tracta de declaracions «discrecionals» perquè ja es té un determinat veïnatge civil, que es vol canviar. En canvi, en el cas de l'art. 15.1 CC 1990 (redacció que prové de la Llei 18/1990, de 17 de desembre, «sobre reforma del Código civil en materia de nacionalidad») l'«opció» es presenta com a «necessària» («deberá optar») perquè és imprescindible donar *ex novo* un veïnatge civil al subjecte, que no pot adquirir la nacionalitat espanyola sense adquirir al seu torn un veïnatge civil.

i personalíssimes;¹⁴⁵ així resulta dels articles 225.I i II RRC («a no ser que antes de terminar este plazo *el interesado* formule la declaración en contrario», «no se computa el tiempo en que *el interesado* no pueda legalmente regir su persona») i 14.5 CC («el interesado manifieste [...]») per a la declaració de «no-canvi» i per a la de «canvi» per residència, i de l'article 14.3.IV CC per a la possibilitat d'opció que s'ofereix al major de catorze anys («el hijo desde que cumpla catorce años y hasta que transcurra un año después de su emancipación podrá optar [...] Si no estuviera emancipado, habrá de ser asistido en la opción por el representante legal»); no s'admet l'actuació del representant legal en nom de qui no té suficient capacitat d'obrar.

No és argument a favor de la possible substitució de la persona interessada pel seu representant legal el fet que avui l'article 14.3.II CC vigent prevegi que els pares puguin atribuir al fill un determinat veïnatge en el termini de sis mesos des del naixement o l'adopció. En aquest cas, també es tracta d'una declaració discrecional referent al veïnatge civil, però no constitueix un cas de re-

145. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 548 i 550. Vegeu, també, per exemple, A. M. BORRELL I SOLER, *Dret civil*, p. 58; A. M. BORRELL I SOLER, *Derecho civil*, p. 45; F. de CASTRO Y BRAVO, *Derecho civil de España*, p. 476 i nota 3; F. LUCES GIL, «Comentarios a la segunda reforma», p. 21; A. CALATAYUD SIERRA, «La reforma del régimen de la vecindad civil», p. 13 i 27 i nota 6 (i *La Notaría*, p. 36); M. PEÑA BERNALDO DE QUIRÓS, «Comentario al art. 225 RRC». Segons aquest últim autor, «el cambio de vecindad civil, por afectar personalísimamente a cada persona, no debe ser decidido por los representantes legales. Sobre todo, conforme a los textos hoy vigentes en que sólo excepcionalmente, por un breve período de tiempo y muy limitadamente (en relación con la vecindad civil que puede ser elegida), permite a los representantes legales o a ciertos representantes legales decidir cuál ha de ser la vecindad civil del respresentado (cfr. arts. 14,3,II, y 15,1 y 2, C.c.). Estas excepciones, en las que el representante legal puede modificar el estado civil del representado, son, como todo derecho excepcional, de interpretación estricta; por tanto, no debe caber que lo que los representantes legales no pueden hacer directamente lo puedan hacer con los traslados de residencia del menor o incapacitado»; de fet, però, en el cas de l'art. 14.3.II CC els pares no intervenen com a representants legals (com ho demostra el fet que no es reconeix aquesta possibilitat en el cas dels tutors), sinó que realitzen una declaració de voluntat personal i pròpia, en exercici de la seva pàtria potestat (exerceixen un dret de formació referent al veïnatge civil del seu fill sotmès a pàtria potestat); i en el cas dels apartat 1 i 2 de l'art. 15 CC, com veurem de seguida, no hi ha una autèntica «opció» per part del representant legal. Quant a la declaració dels propis fills a partir dels catorze anys en matèria de veïnatge civil, tot exclouent la possible manifestació dels pares abans d'aquesta edat, vegeu la RDGRN de 13 de maig de 1996, FJ 9è (*Westlaw*, RJ 1996\5055), que hem transcrit en la nota 140.

En canvi, segons González Bou, el canvi automàtic respecte dels menors d'edat subjectes a potestat es podria evitar a través d'una declaració del seu representant legal (E. GONZÁLEZ BOU, «Comentario a la Sentencia»). Quant a la possible manifestació del representant legal de la persona interessada, vegeu la SAP d'Almeria de 25 de setembre de 2003, FJ 2n (ponent: N. Poveda Peñas, *Westlaw*, JUR 2003\236491).

presentació legal —com ho demostra el fet que no la pot fer el tutor—, i sí, en canvi, de declaració personal i pròpia dels pares (o d'aquell dels dos que exerceix o al qual ha estat atribuïda la pàtria potestat) en exercici de la pàtria potestat sobre el fill; significa l'exercici d'un dret de formació dels pares (o d'un d'ells), limitat temporalment,¹⁴⁶ sobre el veïnatge civil del fill sotmès a la seva potestat; no és, en definitiva, un cas de representació legal.¹⁴⁷

Tampoc no és un argument a favor de la intervenció del representant legal la referència que hi fa l'article 15.1.II CC vigent (redacció que prové de la Llei 18/1990, de 17 de desembre, «sobre reforma del Código civil en materia de nacionalidad»¹⁴⁸). La declaració d'«opció» per un determinat veïnatge civil prevista en l'article 15.1 CC es configura com una declaració necessària («deberá optar»), atès que resulta imprescindible donar *ex novo* un veïnatge civil al subjecte, que no pot adquirir la nacionalitat espanyola sense adquirir al seu torn un veïnatge civil. En aquest cas, l'article 15.1.II CC sembla que dona entrada a l'actuació del representant legal; ara bé, tot i que és una declaració «necessària», i no «discrecional», en realitat tampoc no hi ha «opció» per part del representant legal; de fet, en aquest sentit, la redacció de l'article 15.1.II CC és confusa i s'hauria de millorar. Quan és el representant legal qui sol·licita o opta per la nacionalitat espanyola, perquè la persona interessada no té suficient capacitat d'obrar per a fer-ho,¹⁴⁹ aquesta conducta, facultativa, referent a la nacionalitat, requereix una «autorització» de l'encarregat del Registre Civil del domicili (art. 20.2a i 21.3, final, CC);¹⁵⁰ al marge d'això, l'encarregat del Re-

146. Els sis mesos, comptats des del naixement o l'adopció, constitueixen un termini de caducitat. Vegeu l'epígraf 3.

147. En l'atribució que es permet fer als pares d'acord amb l'art 14.3.II CC, aquests no actuen com a representants legals dels fills, sinó que es legitima els pares o aquell dels dos que exerceixi o que li hagi estat atribuïda la pàtria potestat per a una elecció limitada quant a les opcions (el veïnatge civil de qualsevol d'ells) i quant al temps en què la poden exercir (els sis mesos següents al naixement o a l'adopció), referent al veïnatge civil del fill sotmès a la seva pàtria potestat.

148. Vegeu la crítica que en fa R. DURÁN RIVACOBÀ, *Derecho interregional*, p. 129-131. Vegeu, també, J. DELGADO ECHEVERRÍA, «Comentario a los arts. 14 y 15 CCe», p. 414.

149. Sobre l'actuació dels representants legals en matèria de nacionalitat, vegeu, especialment, la Instrucció de la DGRN de 20 de març de 1991, «sobre nacionalidad» (BOE, núm. 73 (26 març 1991); correcció d'errades: BOE, núm. 74 (27 març 1991)) (apartats IV i V —§ 1—, i declaracions 4a i 5a), i la Instrucció de la DGRN de 26 de juliol de 2007, «sobre tramitación de las solicitudes de adquisición de la nacionalidad española por residencia» (BOE, núm. 189 (8 agost 2007)) (punts 3.1 i 3.2, i instrucció 6a).

150. Sobre aquesta «autorització» de l'encarregat del Registre Civil en cas de sol·licitud de la nacionalitat espanyola (art. 21.3 CC) o d'opció per aquesta nacionalitat (art. 20.2 CC) per part del representant legal, vegeu les instruccions de la DGRN de 20 de març de 1991, «sobre nacionalidad» (apartats IV i V —§ 1—, i declaracions 4a i 5a), i de 26 de juliol de 2007, «sobre tramitación de las

gistre Civil també *ha de* «determinar el veïnatge civil pel qual s'ha d'optar» (art. 15.1.II, *in fine*, CC i apartat I de la Instrucció de la DGRN de 20 de març de 1991, «sobre nacionalidad»).¹⁵¹ Es tracta de dos continguts diferents sobre els quals s'ha de pronunciar l'encarregat del Registre: «autoritzar» l'opció o la sol·licitud referent a la nacionalitat espanyola (art. 20.2a i 21.3, *in fine*, CC), d'una banda, i «determinar el veïnatge civil pel qual s'ha d'optar», de l'altra. Quant a aquest segon contingut, s'exclou, per tant, qualsevol mena d'autonomia per part del «representant legal». Malgrat que l'article 15.1.II CC parli de l'«autorització necessària» (com ho fan els art. 20.2a i 21.3, *in fine*, CC), no és que hi hagi una doble autorització (la referida a la sol·licitud o l'opció per la nacionalitat espanyola i la referida a l'opció per un determinat veïnatge), sinó que es tracta de l'«autorització» el contingut immediat de la qual es refereix a la sol·licitud o l'opció per la nacionalitat espanyola (art. 20.2a i 21.3, *in fine*, CC) i que, al marge de la idea d'*autorització*, ha de contenir també la «determinació del veïnatge civil» —«pel qual s'ha d'optar». Dit en altres paraules, la mal anomenada genèricament «autorització necessària» de l'encarregat del Registre Civil (art. 15.1.II CC) només ho és, efectivament, quant a la sol·licitud o l'opció referida a la nacionalitat espanyola —d'acord amb els article 20.2a i 21.3, *in fine*, CC—, però, al marge d'això, té un segon contingut respecte del qual no és una autèntica «autorització». Ho és efectivament quant a la sol·licitud o l'opció per la nacionalitat espanyola (art. 20.2a i 21.3 CC); en canvi, quant al veïnatge civil, l'encarregat del Registre no «autoritza», sinó que «determina» o «imposa» un determinat veïnatge civil, al qual s'haurà de cenyir el representant legal, a qui, per tant, no es reconeix cap mena d'autonomia quant a l'elecció del veïnatge civil —no té cap mena de possibilitat d'«opció»— (autonomia que sí que té, en canvi, en matèria de nacionalitat, ja que pot demanar-la o no). De fet, la redacció milloraria força si se separés el tema de l'autorització referida a l'opció (o sol·licitud) per la nacionalitat espanyola feta pel representant legal (art. 20.2a i 21.3 CC), de la intervenció de l'encarregat del Registre Civil en matèria de veïnatge («determinar el veïnatge civil *pel qual s'ha d'optar*» —art. 15.1.II, *in fine*, CC—), com a acte separat i subsegüent a l'opció per la nacionalitat i la seva «autorització». En definitiva, no existeix marge d'actuació per al representant legal en matèria de veïnatge civil en l'article 15.1.II CC, i una re-

solicitudes de adquisición de la nacionalidad española por residencia» (punts 3.1 —§ 2, *in fine*,— i 3.2 —lletres a i b—, i instrucció 6a).

151. Instrucció de la DGRN de 20 de març de 1991, «sobre nacionalidad» (apartat I, § 3): «[...] la autorización del encargado deberá determinar ya previamente la vecindad civil por la que se ha de optar.»

dacció més coherent del precepte no li hauria ni tan sols de donar entrada (atès que es limita a reproduir la determinació del veïnatge civil feta prèviament per l'encarregat del Registre); quant al veïnatge civil, l'«opció» del representant legal no és una autèntica «opció» i, de fet, ni tan sols caldria; si qui «determina el veïnatge pel qual s'ha d'optar» —qui decideix, en definitiva— és l'encarregat del Registre, no caldria cap actuació posterior del representant legal. La pretesa «opció» del representant legal s'hauria de suprimir per supèrflua.

Una vegada descartat que la regulació del veïnatge civil admeti la substitució de la persona interessada pel seu representant legal quant a les declaracions de voluntat que preveu, no sembla que quedi justificat admetre-la pel fet que el veïnatge civil no sigui una matèria expressament exclosa de la representació legal (art. 162 i 267 CC i 155 i 209 del Codi de família (CF)), ni pel fet que els articles 15.1.II («[c]uando la adquisición de la nacionalidad se haga por declaración o a petición del representante legal [...]»), 20.2a i 21.3c i d CC admetin declaracions dels representants legals dels menors de catorze anys o dels incapacitats en matèria de nacionalitat (amb autorització de l'encarregat del Registre Civil del domicili del declarant, que es concedirà en interès del menor o de l'incapacitat, i amb el dictamen previ del ministeri fiscal).¹⁵²

Si la possibilitat de declaració en contra que trenca l'automatisme del canvi de veïnatge civil per deu anys de residència significa tenir en compte l'element voluntari —i la mateixa residència que dóna lloc al canvi automàtic implica voluntarietat—, el canvi automàtic no pot actuar contra les persones respecte de les quals no hi pot haver voluntat (o en relació amb les quals no es pot presumir —*iuris et de iure*— la voluntat) i que no han tingut cap possibilitat d'evitar el canvi amb una declaració de voluntat eficaç. Així, en últim terme, el caràcter personalíssim de la declaració de voluntat contrària al canvi automàtic per deu anys de residència justifica la regla de «suspensió» del termini de caducitat per a fer la declaració contrària al canvi (de «conservació» o de «no-adquisició») prevista en l'article 225.II RRC. De fet, sovint s'ha dit que la finalitat de la norma es troba en el fet d'evitar canvis automàtics de veïnatge civil per residència que afectin directament el subjecte¹⁵³ i respecte dels quals no hagi existit cap possibilitat d'impedir-

152. Vegeu la Instrucció de la DGRN de 20 de març de 1991, «sobre nacionalidad» (apartats IV i V —§ 1—, i declaracions 4a i 5a), i la Instrucció de la DGRN de 26 de juliol de 2007, «sobre tramitación de las solicitudes de adquisición de la nacionalidad española por residencia» (punt 3 i instrucció 6a).

153. Avui, eliminat el principi d'unitat familiar, tampoc no l'afectarà, indirectament, el canvi de veïnatge civil per residència dels pares (que abans es propagava automàticament als fills).

Mentre regí el principi de propagació als fills del canvi de veïnatge civil dels pares com a manifestació del principi d'unitat familiar —CC 1889 i reforma del títol preliminar del 1974—, aquest

los, amb una declaració de voluntat eficaç.¹⁵⁴ I, això, al marge que, d'acord amb l'article 14.IV CC, es reconegui al «fill», des dels catorze anys i fins un any després de la seva emancipació, la possibilitat d'optar per determinats veïnatges —el del lloc de naixement o l'últim de qualsevol dels seus pares.¹⁵⁵

Deixant de banda el canvi automàtic, la suspensió del termini de caducitat prevista en l'article 225.II RRC té també la virtualitat d'allargar el termini de ca-

---

principi, combinat amb la regla de «no-còmput» prevista en l'art. 225.II RRC, provocava certes conseqüències que algun autor ha qualificat d'«absurdes» (vegeu els «resultats absurds» o la «contradicció» que denuncia A. LAMARCA MARQUÈS, «Qui és català?», p. 29, i A. LAMARCA I MARQUÈS, «Veïnatge civil», p. 39), com ara que un fill que canviava de territori de residència amb els seus pares amb tres anys d'edat, veia canviat el seu veïnatge als tretze anys per propagació del canvi automàtic de veïnatge civil dels pares —sempre, òbviament, que aquests no haguessin fet la declaració en sentit contrari abans que transcorreguessin els deu anys dels art. 15 CC 1889 i 14.3 CC 1974—, mentre que el seu germà, si tenia nou anys en el moment del canvi de territori de residència, no canviava automàticament de veïnatge civil fins que haguessin transcorregut deu anys des que «pogués regir la seva persona» (art. 225.II RRC) —i, per tant, si es prenien com a punt de referència la majoria d'edat, als trenta-un o vint-i-vuit anys... Això sí, en els supòsits en què el menor assolia la majoria d'edat o s'emancipava estant subjecte a un dret diferent del del lloc de naixement per haver seguit el veïnatge civil dels pares (art. 15.2n i últim paràgraf CC 1889, i art. 14.2, al principi, CC 1974), tant l'art. 15.1r CC 1889 (vegeu la nota 57) com l'art. 14.2 —segona part— CC 1974 permetien que la persona interessada, durant l'any següent a la majoria d'edat o a l'emancipació, pogués optar per quedar subjecte a la legislació corresponent al lloc de naixement; possibilitat d'opció que la Llei 11/1990 ha ampliat, tant pel que fa als casos en què es pot exercir, com pel que fa als termes de l'opció o al temps per a efectuar-la (art. 14.3.IV CC vigent: «En todo caso *el hijo* desde que cumpla catorce años *hasta que transcurra un año después de su emancipación podrá optar* bien por la vecindad civil del lugar de su nacimiento, bien por la última vecindad civil de cualquiera de sus padres [...]» [la cursiva és nostra]). En qualsevol cas, és cert que declaracions d'aquest tipus es realitzen molt comptades vegades.

154. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 548 i 550. Vegeu, també, BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, R., «Comentario del art. 14...», p. 160. Vegeu, també, R. BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «La regulación de la vecindad civil», p. 185-186; A. CALATAYUD SIERRA, «La reforma del régimen de la vecindad civil», p. 13 (i *La Notaría*, 1991, p. 36); R. DURÁN RIVACOBIA, *El nuevo régimen de la vecindad civil*, p. 61; R. DURÁN RIVACOBIA, *Derecho interregional*, p. 101; M. PEÑA BERNALDO DE QUIRÓS, «Comentario al art. 225 RRC».

155. Vegeu la nota 153. Sobre aquesta opció, vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 499-501.

En canvi, per a Delgado Echeverría, l'argument que si es computés el temps de residència del menor o incapaç per a l'adquisició automàtica, el subjecte no hauria tingut ocasió d'impedir una adquisició no desitjada a través d'una declaració en contra, té actualment poc pes, ja que, segons Delgado, «siempre se le ofrece al menor, hasta un año después de su emancipación, la opción del ap. 3 *in fine*, del artículo 14» (J. DELGADO ECHEVERRÍA, «Comentario al art. 14 CCE», p. 524) (vegeu la nota 89). Vegeu, també, J. L. LACRUZ BERDEJO, F. de A. SANCHO REBULLIDA, A. LUNA SERRANO, J. DELGADO ECHEVERRÍA, F. RIVERO HERNÁNDEZ i J. RAMS ALBESA, *Elementos de derecho civil*, p. 197.

ducatat per a poder declarar que es vol «adquirir» (art. 14.5.1 CC 1990 i 65.III LRC) el veïnatge civil del territori on es resideix («canviar» de veïnatge). Una vegada hagin transcorregut dos anys de residència, aquesta declaració es podrà fer fins que operi el canvi automàtic —moment en el qual deixa de tenir sentit declarar voler adquirir allò que ja s'ha adquirit automàticament. Quant al còmput dels dos anys, es té en compte tot el temps, independentment de la condició de la persona durant aquest període. Per tant, quan la persona interessada tingui la capacitat suficient per a realitzar la declaració de voluntat que preveu l'article 14.5.1 CC 1990, podrà computar el període de temps durant el qual no podia regir la seva persona. En aquest cas, es tracta d'un canvi voluntari («per declaració», i no, pròpiament, d'un canvi «per residència»); el veritable fonament del canvi és la declaració, la qual té com a requisit d'eficàcia aquell període de residència. Quant als requisits de capacitat per a fer aquesta declaració, caldrà tenir en compte avui també, en principi, l'edat dels catorze anys (a partir de la qual l'actual art. 14.3.IV CC 1990 reconeix a la persona interessada capacitat per a optar entre diversos veïnatsges civils). Pel que fa a l'incapacitat, caldrà tenir en compte, en tot cas, el que disposi la sentència d'incapacitació.¹⁵⁶

156. Vegeu M. E. GINEBRA MOLINS, *La qualitat jurídica de català*, p. 531 i 549-551.